ion drăguşanul

Bosanci, *la drumul cel mare al Sucevei*

Suceava – Cluj-Napoca, 2022

Bosanci, colonie valahă „la drumul cel mare al Sucevei”

În negura veacurilor, atunci când genovezii şi veneţienii de la Marea Neagră au trasat drumul comercial al Nordului, numit Drumul Mare, stabilind locuri pentru schimbarea cailor, la depărtare de două poşte (40 km) una de cealaltă, ulterior transformate în târguri, şi aşezări de pază a convoaielor, de o parte şi de alta a convenitului şi nicidecum duratului drum, pe podişul Sucevei, dominat de „suprafeţe structurale dispuse în trepte”[1], au apărut primele două mari colonii rurale simetrice, una în dreapta drumului cu purces spre nord, formată din vlahi aduşi din Bosnia şi, tocmai de aceea, numită Bosanci[2], adică bosniaci (toponimia impusă de ei, în totalitate românească, le confirmă statutul de vlahi, deci de români balcanici), iar cealaltă, în stânga, pe un teritoriu la fel de întins, colonizată cu lituanieni (litani, în limbajul vechimii) şi numită Litanauţi, deci Liteni. Prezenţa celuilalt Liteni, pe valea Sucevei, confirmă teoria pazei cu coloni a drumu-

---

[1] Matei, Mircea D.; Emandi, Emil I., *Habitatul medieval rural din valea Moldovei şi din bazinul Şomuzului Mare*, Bucureşti 1982, p. 51

[2] Universitatea din Cluj, *Anuarul Institutului de Istorie Naţională*, Cluj 1922, p. 384

rilor de negustorie, litanii de pe Siret veghind drumul comercial al Răsăritului.

„Româneşte, Liteanul are o accepţiune foarte apropiată (de poreclă – n. n.), însemnând păgân. Etimologia cuvântului e interesantă. Din toate popoarele indo-europene ale Europei, acela care a îmbrăţişat cretinismul mai târziu şi mai cu anevoie decât celelalte, au fost Litvanii. În secolii XIII şi XIV ei toţi erau idolatri. De aici, la români, „liftă spurcată”, „liftă rea”, „litean” au rămas ca sinonime cu păgân”[3]; după înfiinţarea statului moldav, bosâncenii şi litanii din vecinătatea Sucevei au urmat, desigur, parcursul religios şi etnic al tuturor moldovenilor, iar reperele prestatale, precum Câmpul Perilor – din Valea Moldovei, Câmpul lui Dragoş – ţinut care începea de la Bacău şi ducea până la hotarele Bosancilor, au ieşit din memoria obştească pentru a iriza discret în legendă, împreună cu cele două colonii despre care a fost vorba mai sus şi conduse, pe la 1435, de Ioanăş de Şomuz, care îşi avea casa la izvoarele Şomuzului Mic, în părtăşia bosânceană care avea să iasă din indiviziune drept jumătatea de sat a lui Isaia de Baia, fost răzeş bosâncean, devenit boier cu stare, dar cu viitor tulbure, datorită orgoliilor stârnite de înrudirea cu tatăl lui Bogdan Întemeietorul, Mic Crai din Miculeşti. Pe ceastălaltă latură a drumului, descendenţii litanilor de odinioară aveau în Lazăr de Tulova şi în obştenii lui slovaci (Tulova înseamnă, în limba slovacă, „bunuri în proprietate”) un lider care încă nu părăsise obştea, conti-

[3] Petriceicu-Hasdeu, B., *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, Bucureşti 1898, p. CXIII

nuând să locuiască în conacul durat de tatăl lui, Oană, pe vremea când Tulova însemna, şi ca întăritură, dar şi ca administraţie, ceva mai mult decât Suceava. Dar, ulterior, litanii şi slovacii de pe podişul Sucevei dispar fără urmă, fără dovezi că ar fi plecat sau s-ar fi disipat în rândurile populaţiilor moldoveneşti, Litanauţii şi Tulova rămânând „selişti pustii”, pe care abia austriecii aveau să le repopuleze.

Doar obştea Bosacea, una uriaşă, care includea şi teritoriul Sucevei de mai târziu (proprietățile bosâncenilor în Tătăraşi şi în Areni o confirmă), dar tipic şi rezistent răzeşească, cu identificări de indiviziuni, dar fără ruperi definitive din moşia mare a Bosancilor, care „din vechime… nu a aparţinut decât Domnilor moldoveni”[4], fiind, ca parte a Ocolului Domnesc, în folosinţa răzeşilor, iar generaţiile de mai târziu nu au primit să se căsătorească decât cu parteneri răzeşi, pentru că, „scoborându-se din familii răzăşeşti, şi aceste moşii neaparţinând decât la domnitorii moldoveni, nu e slobod, nu e frumos pentru neamul lor a se amesteca cu altă lume, decât cu aceea ce se trage din sânul lor”[5]. Iar Artur Gorovei, stăruitor căutător al Drumului Mare de odinioară, continua în acelaşi ton: „Multă vreme, între satele Rădăşanii, din Suceava Moldovei, şi Bosancea, din Suceava Bucovinei, era o strânsă legătură: căsătoriile se făceau aproape numai între fetele şi flăcăii din amândouă satele. Ba, după cât spun bătrânii, era obiceiul ca fetele

---

[4] Forescu, V. A., *Obiceiurile sătenilor şi Măriuţa din Rădăşeni*, în *Gazeta Transilvaniei*, 7 şi 9 iunie 1907

[5] Ibidem

din Rădăşani să se mărite după flăcăii din Bosancea. Aceasta esplică asemănarea cea mare dintre locuitorii acestor două sate, şi rădăşenenii şi bosâncenii sunt buni gospodari, şi unii şi alţii cultivă de preferinţă pomii, şi sunt ceva mai mult decât economi”[6].

Şi documentele vechi confirmă această stare de fapt târzie, dar îndătinată şi devenită legendă, prin care se confirmă, de pildă în 20 iunie 1723 şi în 18 iulie 1749, că pământurile răzeşeşti ale Ocolului Domnesc al Sucevei, dintotdeauna, „după ce se trec bătrânii, rămân la feciori, la nepoţi, la strănepoţi de le stăpânesc, până în cât neam s-ar trage dintre acei ce ar fi făcut livezi, însă cari şăd în sat, de poartă bir şi lucrează boeresc”[7], pentru că „ţăranii… apucase de la strămoşii lor de ştia fieşte carele unde a merge să are şi să cosască şi nu putea altul să-l scoată din pământul cel de arat şi din locul cel de cosit, nici stăpânii lor nu-i scotea, nu-i trebuia unui om acel pământ să-1 are, sau locul cel de coasă, şi-l unui om străin de-l lucra şi el îl dijmuia, nu se mesteca stăpânii la acea dijmă de pe pământul acelui om”[8].

Izolaţionismul, dar şi stabilitatea dată de statutul răzăşesc asumat și conştientizat acestor sate şi moşii domneşti, care permiteau ieşiri din indiviziune doar prin consecinţa celor două mari valori feudale, **slujba** şi

---

[6] Gorovei, Artur, *Din psihologia ţăranului nostru*, în *Gazeta Transilvaniei*, LXXII, nr. 16, joi 22 ianuarie / 4 februarie 1909, p. 2
[7] Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii*, Tomul I, Bucureşti 1907, p. 213
[8] Ibidem

credinţa în serviciul Domniei şi a Curţii Domneşti, care determinau, în acelaşi cadru al regimului de proprietate, urcuşul pe treptele sociale superioare ale boieriei (boier sau boliarin însemna, pe vremea lui Alexandru cel Bun călăreţ care ridica la oaste şi câţiva suliţaşi), izolaţionismul deci a condus la conservarea multiseculară a genealogiei primare a Bosancilor, nu doar la stabilitatea relaţiei om-pământ. Dar povestea Bosancilor, şi ca sat, şi ca moşie, este puternic legată de cea a Drumului Mare care punea în legătură cetăţile comerciale genoveze şi veneţiene de la Marea Neagră cu nordul baltic şi scandinav, drum care trebuia apărat nu de oştiri pribege, care niciodată nu ar fi atacat o caravană comercială, pentru că ar fi exclus ţările lor din circuitul comercial euro-asiatic, ci de tâlharii băştinaşi, proveniţi, de regulă, din rândurile unor aventurieri fără de căpătâi, care poposeau vremelnic prin diverse locuri, în speranţa izbutirii unei lovituri care să-i îmbogăţească. Împotriva lor organizaseră genovezii şi veneţienii, odată cu poştele, şi colonii de supraveghere a drumului comercial, colonii conduse de un jude, cneaz s-au vataman – ceea ce înseamnă acelaşi lucru, cu care să se poată ţine o corespondenţă, deci cu un cunoscător al scrisului şi al cititului, de un iniţiat care, din vremuri străvechi, se numea Io-Anu (ştiutor de cer), cu derivaţiile multi-lingve Ioan, Ioanis, Ioanăş, Oană, etc., Io sau Ioan făcând parte din titulatura fiecărui voievod, drept consacrare a statutului său de iniţiat.

Drumul Mare al Nordului, drum fără pulbere, pe care învăţatul şi boierul fălticenean Artur Gorovei, născut la Rădăuţi-Prut, s-a tot străduit să-l deslușească şi să-l

imagineze, nu trecea prin „Nimirniceni” şi Bosanci[9], ci era cel al hotarului dintre moşiile colonilor litani şi slovaci, de la Litanauţi şi Tulova, cu cea a valahilor bosniecilor din Bosanci, cu reşedinţă boierească la izvoarele Şomuzului Mic, după cum rezultă din hotarnica întărită de uricul lui Petru Aron, în 13 iunie 1456, în care stabileşte ca hotarul satului „La gura Brădăţelului”, dăruit mănăstirii Moldoviţa, „să fie începând de la **drumul cel mare al Sucevei**, de la movila din pisc, apoi, de la pisc, drept pe vale în jos, până la iazul lui Pancu, apoi, de la iaz, în jos pe pârâiaş, până la iazul Călugăriţei – şi cu

[9] „Suceava, Baia, Hârlău... trei localităţi istorice din vechea Moldova, şi încă dintre cele mai importante. În alte ţări, unde este mai mult cult pentru ceea ce a fost odinioară, s-ar fi păstrat mai multe lucruri care, prin ele însele, îţi vorbesc şi-ţi descopăr tainele... / De câte ori am fost în aceste trei localităţi istorice, Suceava, Baia, Hârlău, mă întrebam pe unde ducea drumul, de la Suceava, la Baia, şi de la Suceava, la Hârlău, pe vremurile voievozilor. În cărţi, după câte ştiu, nu se prea găsesc răspunsuri la această întrebare; vreo hartă istorică a ţării noastre, pe care să fie însemnate vechile noastre drumuri, nu cunosc. Cred, însă, că nu m-aş înşela prea mult, dacă aş determina aceste drumuri, în urma examinării ce am făcut-o a tuturor împrejurărilor care pot conduce la dezlegarea acestei întrebări. / Pentru a merge, din Suceava, la Baia, călăreţul şi cărăuşul trebuie să o fi luat spre satul Bosancea, care trebuie să fie tot aşa de vechi ca şi Rădăşenii de lângă Folticeni, sate între care este mare asemănare şi între care, înainte de anexarea Bucovinei, erau strânse legături de înrudire, deoarece locuitorii acestor două sate se căsătoreau numai între ei. / De la Bosancea, alt drum n-a putut să fie, decât drumul primitiv de astăzi, la Nimirceni, unde a fost mai înainte şi trecătoarea între Austria şi România. Pe aici a fost, totdeauna, drumul spre Suceava, de când se ţine minte, şi altă rămăşiţă de drum nu mai este” – cf. Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi 1921, pp. 127-132.

iazul în întregime în hotarul mănăstiresc"[10]. O altă hotarnică, cea a satului Burghineşti sau Borghineşti, acum Roşa din comuna Moara, făcută în 17 august 1586, în prezenţa unor strămoşi ai bosâncenilor, precum Gheflovie de Nimerceni, Ionciul vataman de Bosance, Isaie ot tam sau Corne vataman de Burhineşti, aduce precizări suplimentare asupra parcursul Drumului Mare al Nordului, în Podişul Sucevei, drumul fiind hotar dinspre „**partea de Burhineşti despre partea domnească** şi despre hotarul satului Miletin şi despre **vlădica dolina** şi s-a pus piatră pe deal, mai jos de munte, şi de la această piatră drept prin vale, până la **pârâul Crasnii** (pârâul Frumoasa – n. n.), de acolo în jos peste alte părae la piciorul Levov, drept la **drumul mare de la Suceava**, de acolo peste drum în jos până la Sapoii tatarschi"[11].

Şi mai există, din 9 martie 1671, încă nişte repere toponimice despre „Drumul Băeşilor, ce vine **Drumul cel Mare de la Bae**, de la podii ce să suie drumul în deal, pe diasupra **Strâmbului**, heleşteului, culme pe Drumul cel Mare, până la Podul cel de Piatră, la Puţul cu Cumpăna, unde să chiamă la Podişoari; şi acole iar să înpreună iarăşi cu hotarul Nemircenilor"[12].

---

[10] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, II, Bucureşti 1976, p. 90

[11] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene,* I (1507-1653), Cernăuţi 1933, pp. 95, 96; DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie,* Bucureşti 1989, p. 198

[12] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 317

De-a lungul acestui drum comercial, care mărginea moşia Bosancea, nu existau vetre de sat, cu excepţia Borhineştilor, care a dispărut, transformându-se în Roşa (1458)[13], ci „prisăci cu heleşteie (1456)[14] şi livezi”, plus „mitoc” (1625)[15], „odăi” (1664)[16], „mitocuri” (1671)[17], deci locuri pentru făcut fân, şi câteva „târle”, deservite fiecare de câte 2-3, maximum 5 bordeie, la care lucrau câte 30-60 de oamenii, cum stă scris în mai multe mărturii.

Dincolo de confuzia deja îndătinată care se face între vatra satului Bosanci și moșia Bosanci, mai ales în identificarea vechiului drum comercial al nordului, care nu era un drum construit, ci unul doar itinerat, trebuie să fac precizarea că și drumul răsăritului, care trecea prin Nimirceni (numele vine de la lituanianul Nemircea Ciortorâischi, fratele lui Ivașco, care își numise și Ceartoria de baştină, de pe graniţa nordică a Moldovei cu Polonia, tot „Nemirceanii”), urca spre Suceava sau cobora spre Baia tot pe hotarul moșiei Bosanci și al moșiei Litenilor. Pământul acesta, cu dealuri unduioase și

---

[13] AŞSR, *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, II, Bucureşti 1976, pp. 107, 108

[14] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, II, Bucureşti 1976, p. 90

[15] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 244, 245

[16] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 179

[17] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 316

cu zapodii[18] largi și plate, fusese folosit și, deci, populat, încă din secolele XI-XIII înainte de Hristos, după cum o probează descoperirile regretaților arheologi suceveni Mircea D. Matei și Emil I. Emandi[19], de către generații seculare dornice de armonie om-natură, dar care nu au legătură cu răzeșismul medieval, care, prin jirebii, deci prin „sforile” de pământ care au fost moștenite de urmași de la moșii inițiali, stabilesc, pentru locuitorii Bosancilor, o continuitate de neam cu neam de vreo șase veacuri, prin proprietarii de pământuri nemenționați în urice, pentru că au păstrat statutul obștesc al moșiei din vestul uriașei moșii a Bosancilor. Satele târzii, care se vor individualiza pe moşia Bosanci cu obşteni bosânceni, în vetrele fostelor târle, nu s-au înstrăinat de obştea din care provin, pe osatura străvechiului drum comercial, rămas doar hotar al moşiei Bosanci, având jirebii neîntrerupte familiile Blându, Spoială, Moroz, Croitor, Bivol, Svestun, Bujorean, Bobu, Drăgoi, Obric, Bursuc, Găitan, Axinte sau Axenti, Şuţu, David, Smântancă, Zoiţei sau Azoiţei, Busuioc, Pletoş, Barbă, Curic, Gavrilovici, Iremia, Ieremie sau Ieremia, Nichifor, Mierlă, Mitrofan, Polonic, Cocolaş, Carp, Bujorean, Paşcu sau Paşcovici, Donisă, Vermeşan, Bogdan, Oniu, Mogă, Bondariu, Cucu, Pascal, Şandru, Nastasi, Arion, Muşchet, Flori, Aanei, Gâtul, Spoilică, Dumitraş, Perju, Pânzariu, Buşilă, Jugă, Viţel, Carvasci, Fedor, Popovici, Maxinesa, Mogră, Buzilă, Morăriţei sau

[18] „Zapodie, vale; terenul cufundat între două dealuri, format prin săparea apelor de ploaie şi ninsoare” – cf. Diaconovich, Dr. C., *Enciclopedia Română*, Tomul III, Sibiu 1904, p. 1264

[19] Matei, Mircea D.; Emandi, Emil I., *Habitatul medieval rural din valea Moldovei şi din bazinul Şomuzului Mare*, Bucureşti 1982

Nică[20], familiile care făceau parte din elita obştii, precum Bărgăuan, Ianovici, Blându, Ştefureac, Bivol, Nica, Mirăuţ, Găitan, Gherasim, Buzilă, Viţel, Svestun, Maxinesi, David, Moruz, Busnea, Iftodi, Bujorean, Barbu, Dumitraşcu, Iuga, Mitrofan, Gavrilovici, Spoială, Morariu, Şuţu, Bondariu, Drăgoi, Aani sau Ani, Ungurean, Cârlan, Timoficiuc, Curechiu, Donici, Svarghi, Croitor – care a dat și un deputat al ținutului Sucevei[21], Pădureţ, Dumitraşcu, Morariu sau Muntean[22] şi, desigur, Simion Stanciu, deputatul bosâncean al Bucovinei în Dieta din Viena a anului 1848, precum şi familiile care s-au statornicit pe vetrele fostelor târle, conturând sate noi, adică Barbă, Lungu, Blându, Naharniac, David, Spoială, Cârlan, Ostrovan, Cocolaș, Mireuți[23], Felic, Gavrilovici, Albu, Ivanciuc, Salesci, Lupescu[24], Croitoru[25], inclusiv străbunii vestitului lăutar român Nicolai Aliman (Alimon, în alte notații), care, pe la anii 1900, fascina ținutul Sucevei cu horele, sârbele și tropoțicele pe care le slobozea de pe strunele scripcii, antecesorii lor putând fi identificați în paginile Catagrafiei satului Bosanci, aflată la Arhivele Statului din Suceava, cu pagini zdrențuite de vremuri, dar încă lizibile.

Trebuie să se știe că bosâncenii, deși înrudiți cu ei prin rădăcinile comune, nu se trag din Isaia, Șeptilici,

[20] *Deşteptarea*, Nr. 21/1894, p. 167
[21] *Albina*, Anul V, nr. 51, duminică 21 iunie / 3 iulie 1870
[22] *Gazeta Bucovinei*, Nr. 53/1896, p. 3, 4
[23] *Monitorul Oficial*, nr. 72, 27 martie 1937, p. 3233
[24] *Monitorul Oficial*, nr. 266, 12 noiembrie 1940, pp. 9315, 9316
[25] *Monitorul Oficial*, CXIII, nr. 230, marţi 9 octombrie 1945, p. 7434

Frangole, Ursul Bulai, Ene Barbălată sau Vasile Pădure, toți proveniți din obște, dar menționați de urice doar pentru că au părăsit-o, ieșind din indiviziune, ci din marii anonimi, abandonați prin paginile catagrafiei, ale condicilor bisericești și ale registrelor agricole, legătura lor cu pământul, cu fiecare simbol toponimic, fiind una atavică și care se transmite tot înnăscută din generație în generație. Am transcris, într-o zi friguroasă de ianuarie, străluminări de viață veche bosânceană și, cu fiecare nume grafiat, vibram de bucuria reîntâlnirii cu niște prieteni, prin puterea inefabilă a nevoii de a călători în timp și de a-i regăsi drept miri pe: Ion al lui Gheorghe Curic, născut în 1822, și pe Magdalina Barbă, născută în 1833; pe Constantin Aliman, născut în 1825, și pe Safta Bivol, născută în 1829 (copii: Ioan 1852, Vasile 1854, Teodor 1855, Nastasia 1858. George 1859, Dumitru 1851, Ştefan 1860, Rachila 1862, Bălaşa 1863, Elena 1866, Lazăr 1867, Sofia 1870 – iar din a doua căsnicie, cu Catrina Bocăneţ, născută în 1848: Elisabeta 1874, Nicolai 1875, Dimitrie 1877, Haralambie 1880, Titiana 1882, Nicolai 1889); pe Teodor al lui Grigorie Moroșan, născut în 1828, și pe Magdalina Nechifor, născută în 1839 (copii: Ioan 1867, care avea să se însoare cu Varvara Iftode, născută în 1873, şi au avut copiii: Bălaşa 1896, Nastasia 1897, Rachila 1900, Teodor 1905 şi Antin 1908); pe George al lui Ion Găitan, născut în 1837, și pe Magdalina lui Nistor Cârlan, născută în 1849 (copii: Ion 1865, Maranda 1867, Anton 1869, Maria 1870, Simion 1872, Sevastia 1876, Paraschiva 1878, Ioana 1881, Elisabeta 1883, Nistor 1887); pe Constantin al lui George Vițel, născut în 1837, și pe Maranda lui Vasile Drăgoi, născută

în 1841 (copii: Manuil 1865, Ion 1869, Varvara 1877, Marga 1880, Eutimie 1885, Gavril 1887, Procopie 1888); pe Dimitrie al lui Ion Donisi, născut în 1838, și pe Iustina Bivol, născută în 1843 (copii: Zamfira 1870, Margivala 1875, Elena 1878, Varvara 1879, Ion 1884 – iar din a doua căsnicie, cu Balaşa Şuţu, născută în 1838, un băiat, Ioan, născut în 1884); pe Ion Bilic, născut în 1840, și pe Nastasia Bondariu, născută în 1834; pe Vasile a lui Dimitrie Ieremie, născut în 1849, și pe Maria Socoliuc, născută în 1855 (copii: Lazăr 1877, Panfil 1879, Ana 1881, Toma 1884, Magdalina 1889); pe Nicu a lui Ion Nichifor, născut în 1851, și pe Ana Iuga, născută în 1850 (copii: Miranda 1877, Elisabeta 1881, Varvara 1887); pe Ion al lui Toader Ieremie, născut în 1860, şi Ana curic, născută în 1870 (copii: Safta 1890, Ion 1891, Niculai 1896, Anton 1898); pe Vasile al lui Iacob Bivol, trecut fără data naşterii, şi Domnia, trecută fără nume, născută în 1837 (copii: Samfira 1862, Maranda 1866); pe George al lui Dumitru Aliman, născut în 1860, şi pe Maranda Bivol, născută în 1866 (copii: Elena 1888, Balaşa 1891, Domnica 1895, Samfira 1899); pe Nistor al lui George Găitan, născut în 1887, şi pe Maranda lui Simion Gavrilovici, născută în 1893 (copii: Niculai 1913, George 1914, Magdalina 1916, Ioan 1918, Dimitrie 1920, Zamfir 1922, Lazăr 1924, Vasile 1925); pe Vasile al lui Lupu Carp, născut în 1856, şi Magdalina Oniu, născută în 1858 (copii: Eudochia 1880, Elisabeta 1881, Iliana 1883, Sârghie 1884, Solomia 1887, Sanfira 1886, Ana 1889, Sevastia 1890, Rachila 1892, Ion 1894, Niculai 1897, Constantin 1901); pe Sârghie Carp al lui Vasile, născut în 1884, şi Ileana lui Niculai Timofti, născută în 1883

(copii: Vasile 1908, Rachila 1910, Maria 1914); pe Nicolai al lui Vasile Carp, născut în 1897, şi Ana lui Ioan al lui Dumitru Maximesi, născută în 1892 (copii: Galafira 1920, Ileana 1923, Filotea 1925, George 1926); pe Ioan al lui George Bivol, născut în 1883, şi Maria Oşlovan, născută în 1885 (copii: Lazăr 1907, Paraschiva 1908, George 1910, Toader 1911) și așa mai departe, din nuntă în nuntă, din naștere în naștere, din veșnicie în veșnicie.

Oamenii aceștia trăiau, din moși, în nepoți, într-un peisaj mirific, aproape de cer, pe treptele intrării în Templul Obcinilor Bucovinei, în care râurile Suceava şi Moldova, și pâraiele de cleștar Şomuzul Mic, Căldăruşa, Frumoasa (Crasna), Luciu, Strâmbu etc. marcau zapodii în iazurile care le statorniceau identităţi noi, pe moșiile care din veac purtau aceste nume[26], și le asigurau cele necesare traiului într-o largă diversitate de produse.

„Podişul Moldovenesc este o caracteristică a reliefului României. Corespunde unei largi gropi precarpatice, cuprinsă între Carpaţi şi marginea platformei străvechi. Groapa a fost acoperită de mările din terţiarul nou. Depozitele neomogene, ce s-au urmat în succesiune destul de regulată, constituie materialul dealurilor, devenite uscat nu dintr-odată, cu cât marea se retrăgea. Podişul începe în Bucovina…”[27]; clima este, precum în întreg arealul bucovinean, „continentală, extrem de aspră,

---

[26] Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, I şi II, Rădăuţi 1996
[27] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 94

mai ales în timpul iernii, care, de obicei, ţine aproape cinci lunii consecutive. În schimb, primăvara e scurtă de tot, vara foarte caldă, toamna lungă şi temperată. Asprimea iernii şi în trecerea ei în lunile de primăvară o datoreşte Bucovina, cu toată situaţia sa în zona medie, împrejurării că nu este prin nimic apărată spre Nord şi Nod-Est, ci e, din contra, expusă crivăţurilor ce vin fără obstacol din regiunile de miază-noapte, peste şesul sarmatic şi cel podolic, pe când vânturile calde ale sudului, care ar putea-o atinge, se lovesc de lanţurile carpatine, încât o ajung foarte cu anevoie. De altfel, fluctuaţiunile de temperatura în Bucovina sunt neînsemnate, în partea ei muntoasă; în schimb însă domneşte o mare predispositie la precipitate atmosferice. Media anuală a temperaturii variază până la 5,5 grade Celsius, în regiunea muntoasă, şi până la 8 grade Celsius, în regiunea colinară. Maximul căldurii, vara, e 35 grade Celsius, iar cel al frigului, în lunile de iarnă, 30 grade Celsius. Limitele perioadei ferite de brumă cad, în localităţile deluroase, cam între 20 mai şi 1 octomvrie, la munte însă între 10 iunie şi 1 septemvrie.

Cantitatea anuală a ploilor, în cifră medie, ajunge până la 683 mm… Sezonul principal al ploilor cade vara, în lunile iunie şi iulie… Epoca de zăpadă, la rândul ei, numără, în părţile deluroase, 120-140 de zile, la munte însă 150-200 de zile… Apariţia grindinei se restrânge mai mult asupra regiunii dintre Prut şi Nistru, nu cruţă însă nici părţile de Sud. Grindinele se ivesc mai cu abundenţă în luna iulie şi e lucru remarcabil că terenurile reîmpădurite ale ţării sunt cele ai scutite de grindini.

În total, clima Bucovinei, cu toată asprimea ei caracteristică şi în ciuda împrejurării nu mai puţin semnificative că vânturile de apus aduc, la orice timp ar fi, de obicei precipitate atmosferice, este totuşi foarte prielnică atât vegetaţiei, cât şi vieţii animalice, şi nu produce absolut fenomene morboase. Verile calde şi bogate în ploi favorizează cultivarea tuturor cerealelor, făcând, în acelaşi timp, ca să se coacă toate poamele, până chiar şi strugurii. Singur porumbul suferă puţin, în văile Sucevei şi ale Siretului, din cauza brumelor prea timpurii. Mai mult decât toate, influenţează însă, în aceste condiţiuni climatice, întinsele păduri ce le are Bucovina şi, în special, arborii cetinoşi, aceştia din urmă constituind pentru ţară, îndeosebi prin belşugul de molizi de calitate superioară, o adevărată bogăţie de preţ şi viitor incalculabil”[28].

De-a lungul veacurilor, consemnările componentelor periferice ale obştii Bosanci sunt lapidare, pentru că moșia Bosancilor, în structura ei răzășească inconfundabilă, poate că unică în România, nu a suferit modificări substanțiale de proprietate, nici măcar după 1 martie 1715, când Necolai Alexandru Mavrocordat Voievod „întocmind satul Bosancii, de la Suceavă, cu „rupta” să dea pe an 5 sferturi, sfertul de 45 ughi, deci într-un an 230 ughi, zlotaşii să nu intre în sat, ci ei vor da banii la vremea sfertului la mâna mitropolitului”, fiind Mitropolia Sucevei la „mare scăpăciune şi răsăpă din zavistiea

[28] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 27 și 28

nepriitoriului" [29]. Această „dare de-a rupta" avea să permită, ceva mai târziu, stabilirea unei hotarnice comune a satului şi a moşiei, dar nu după urice vechi, ci după reconstituirea făcută în 1783, de către austrieci, în reperele: Liteni, Borhineşti, Buneşti, Moldova, Hreaţca, Răusenii Mici, Plăvălari, Securiceni, Ruşii Mănăstioarei, iarăşi Moldova, Tişăuţii, Ipoteştii, iarăşi Moldova, Suceava[30], „**Drumul cel Mare de la Bae**, de la podii ce să suie drumul în deal, pe diasupra **Strâmbului**, heleşteului, culme pe Drumul cel Mare, până la Podul cel de Piatră, la Puţul cu Cumpăna, unde să chiamă la Podişoari" (documentul din 9 martie 1671); **Borhineşti** (zis şi Roşia, cf. documentului din 18 februarie 1856), care cuprindea, în 31 august 1458, inclusiv iazul de „pe Crasna (Frumoasa), mai sus de iazurile lor"; **Borhineşti** (Roşia), numit, în 13 iunie 1456, „La gura Brădăţelului": „Hotarul acestui sat să fie începând de la **drumul cel mare al Sucevei**, de la movila din pisc, apoi, de la pisc, drept pe vale în jos, până la iazul lui Pancu, apoi, de la iaz, în jos pe pârâiaş, până la iazul Călugăriţei – şi cu iazul în întregime în hotarul mănăstiresc –, apoi, de la acest iaz (Strâmbu, care continuă iazul Luciul al viitorului Hagigadar – n. n.), în sus, şi toate ogoarele Călugăriţei, apoi, din capătul acestor ogoare, dinspre Şumuz, apoi, pe drum în jos, până la **Crasna** (Frumoasa), apoi, de la Crasna în jos, la piscul ţarinei, apoi, de la piscul acestei ţarine drept peste săpătură, la Şumuz, apoi de la Şumuz, drept la hotarul

[29] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene,* IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 153
[30] Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei,* Vol. I, Editura Anima 1996, pp. 173, 174

mănăstirii, în deal”; în hotarnica din **17 august 1586**. „partea de **Burhineşti** (Roşia) despre partea domnească şi despre hotarul satului Miletin şi despre **vlădica dolina** (mai târziu, „Zapodia Vlădicii”, adică valea adâncă, lungă şi îngustă a vlădicii), şi s-a pus piatră pe deal, mai jos de munte, şi de la această piatră drept prin vale, până la **pârâul Crasnii**, de acolo în jos peste alte părae la piciorul Levov, drept la **drumul mare de la Suceava**, de acolo peste drum în jos până la Sapoii tatarschi şi până aici este lor danie de la Alexandru Vodă”; în 16 noiembrie 1748, „**un heleşteu ci este în Frumoasa ce Mare**, pe de amăndoao părţile cât slujeşti vatra hăleşteului, de o parte **să hotărăşte cu Litenii** şi de altă parte să hotărăşte cu moşia lui Canţiriu târgovăţ din Suceavă şi din coada hăleşteului din **drumul cel mare** în sus să hotărăşti cu moşiea lui Sfeti Neculai”, dar şi o „altă bucată de loc tot dintr-acesta **hotar a Frumoasăi cei Mari** de pe ceea parte care **şi aceasta să hotărăşte cu Litenii**, precum merg movilele în rând pe zare d(e)alului, precum să hotărăşti moşiea, care sănt mai gios, care să hotărăşte cu Zăpodia Vlădicăi pănă unde să împreună păraile la iaz în **coada Luciului**”; „o odae, la Frumoasa”, menţionată în 1 februarie 1664; în 16 martie 1782: „Mănăstirea **Mitoc** a fost clădită de armeanul Donovacovici, pe pământul dăruit de Ieremie Voevod. Ea stăpâneşte 2 heleştee (Bulai şi Luciul – n. n.) şi o prisacă. Mănăstirea Mitoc se cheamă astăzi Hagigadar”; în **26 septembrie 1783**, hotarul **Borghineştilor** (Roşia) „începe unde Şomuzul părăseşte Bucovina, pe locul unde se întâlneşte cu Litenii, de aici la piatra unde se întâlnesc hotarele de la Borghineşti, Liteni şi Frumoasa, la un heleşteu, la iazul lui Gherghel, hotarul

Nemernicenilor, muchea dealului la valea Caldăruşa, pârâul Călugăra".

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, „Bosancea, comună şi parohie în Bucovina, capitala judeţului: Suceava" avea individualizate „cătunele: Bulaiul, Burghineştii, Bursucii, Frumosul, Căldăruşul, Putrida, Podişorul, Strâmba, Nemericenii, Roşiea şi Hreaţa; are moşie boierească; 5.265 locuitori (4.618 ortodocşi) şi o şcoală de 3 clase / [Dr. I. G. Sbiera]"[31], Litenii fiind „comună rurală, atenenţă la parohia Zahareşti, moşie boierească" cu „873 loc. (770 ort. or., 72 rom. cat., 31 mos.), 1 şcoală primară / [Dr. I. G. Sbiera]"[32], iar „Vornicenii sau Tolova mică (Ioseffalva), cu moşie mănăstirească şi boierească în Bucovina" aparțineau de „Drăgoieşti, comună rurală şi parohie cu ... 3.110 locuitori (2454 ort., 593 rom. cat., 17 protest. şi 46 mos.), cu 2 şcoale primare, una în Drăgoieşti, de 2 cl., şi alta în Vorniceni, de 1 clasă / [Dr. I. G. Sbiera]"[33]".

În „Dicționarul" lui Grigorovitza, din 1908, „Bosancea, comună rurală, districtul Suceava", cu 4.229 locuitori în vatra satului, avea „cătunele Bulaiul, Bursuci, Frumoasa, Căldărușa, Moara-Carp, Nemericeni, Putrida și Strâmba"[34], în vreme ce „Bosancea, moșie cu admi-

---

[31] Diaconovich, Dr. Corneliu, *Enciclopedia Română*, Tomul I, Sibiu 1898, p. 538
[32] Ibidem, p. 114
[33] Ibidem, Tomul II, Sibiu 1900, p. 212
[34] Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 16

nistraţie specială”, în suprafață de 37.000 kmp, avea ca „populație 140 locuitori, în majoritate români, de religie gr. or.”, și se compunea din moșiile „Bosancea propriu zisă cu Căldărușa și Moara Carp (Burghinești, Frumoasa, Parzic, Podeni, Roșia și Strâmba), având 7 case și 33 de locuitori”[35].

Trimiterile la „fiecare în parte”, sunt interesante și sugestive, pentru că relevă o administrație funcție de interesele proprietarilor și nu de cele ale dezvoltării de comunități rurale, mai ales în imediata vecinătate a unui oraș cu tradiție istorică și comercială, precum Suceava, care îngăduia o valorificare eficientă de produse ale agriculturii.

„**Nemericeni**, punct vamal, pendinte de comuna rurală Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case şi 11 locuitori.

Nemericeni, deal, districtul Suceava, 409 metri altitudine, la nord de vama Nemericeni”[36].

„**Bulaiul** (sau Bulaia), cătun, pendinte de comuna rurală Bosancea, districtul Suceava.

Are 72 locuitori, români, greco-orientali.

Bulaiul, deal, 396 m altitudine, între Bosancea și târla Bursuci și la S.E. cătunul cu același nume. Bulaiul, baltă mică, între cătunul cu același nume și târla Bursuci”[37].

---

[35] Ibidem, p. 17

[36] Ibidem, p. 150

[37] Ibidem, p. 40.

„**Burghineşti**, târlă, pendinte de moșia cu administrație specială Bosancea, districtul Suceava. Are 2 case și 15 locuitori, români, gr. or."[38].

„**Căldărușa**, târlă, cu câteva case răzlețe, făcând parte din moșia cu adm. spec. Bosancea, distr. Suceava. Este numai o parte din Căldărușa; cealaltă parte depinde de com. Bosancea.

Căldărușa, târlă, pendinte de comuna. rurală Bosancea, distr. Suceava. Are 4 case"[39].

„**Frumoasa**, târlă, pendinte de moșia cu administraţie specială Sf. Ilie. Are 2 case și 9 locuitori.

Frumoasa, pendinte de comuna rurală Bosancea. Are 2 case și 18 locuitori. Este numai o jumătate a moşiei Frumoasa, cealaltă jumătate ţine de comuna Bosancea.

Frumoasa, ferma, pendinte de comuna rurală Sf. Ilie. Are 2 case și 16 locuitori"[40].

„**Luciul**, deal, districtul Suceava, 400 m altitudine, între dealul Roșia, la V., și dealul Căldărușa, la E."[41].

„**Moara-Carp**, localitate cu moară și casă, făcând parte din moșia Bosancea propriu-zisă, care, la rându-i, depinde de moșia cu administrație specială Bosancea,

---

[38] Ibidem, p. 39
[39] Ibidem, p. 53
[40] Ibidem, p. 98
[41] Ibidem, p. 133

districtul Suceava. Este numai o jumătate din Moara Carp; cealaltă jumătate depinde de comuna Bosancea.

Moara-Carp, localitate cu moarp, pendinte de comuna rurală Bosancea. Are 2 case, cu 6 locuitori”[42].

„**Putrida**, târlă pendinte de comuna rurală Bosancea. Are 7 case şi 23 locuitori”[43].

„**Roşia**, târlă, pendinte de moşia cu administraţie specială Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case, cu 13 locuitori.

Roşia, deal, 300 m altitudine, districtul Suceava, din care izvorăşte pârâul cu acelaşi nume, afluent al pârâului Hraniţa. Este spre V. de târla cu acelaşi nume”[44].

„**Strâmba**, târlă, pendinte de comuna rurală Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case, cu un singur locuitor.

Strâmba, târlă, pendinte de moşia cu administraţie specială Bosancea. Are 4 case, cu 28 locuitori.

Strâmbu, deal, districtul Suceava, 354 m altitudine, la N. de târla Strâmba”[45].

---

[42] Ibidem, p. 145
[43] Ibidem, p. 174
[44] Ibidem, p. 183
[45] Ibidem, p. 207

Înscrisurile furate şi „risipite” ale Bosancilor

Deşi are o îndelungată şi bine conservată istorie obştească, tipologică pentru răzeşismul românesc, reglementat de dreptul valah, Bosancii, ca vatră de sat care întrecea, prin numărul de locuitori şi de case, multe dintre târgurile moldoveneşti, nu are un fond documentar, fie el şi în copii, care să-i confirme istoria, ci doar sinteze grăbite ale unor urice, cu valoare de cadastru rudimentar, dar care exclud, practic, prin formulări sumare, însăşi ereditatea, ştiut fiind, de către cei care ştiu, că uric îşi are etimologia în maghiarul „õzoc birtoc”, care înseamnă, în româneşte, „pământ de moştenire”[46], deci pământ care vine de la un bătrân, caz în care se numeşte dedină, şi se moşteneşte prin tată drept ocină, succesiunea aceasta de generaţii constituind, practic, esenţa uricului. Toate înscrisurile vechi ale Bosancilor au fost duse în Polonia, odată cu moaştele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, de către Mitropolitul Dosoftei şi au rămas pentru totdeauna la Zołkiew, dacă nu au fost distruse cumva chiar de

[46] Boldur, Alexandru V., *Ştefan cel Mare (1457-1504),* Madrid 1970, p. 66

mitropolit, pentru a întreţine confuzia între obligaţiile bosâncenilor faţă de Domnie, transferate de Miron Barnovschi Vodă, 11 februarie 1626, în folosul Mitropoliei din Suceava; obligaţii, nu înrobire de tip feudal, deşi coincideau adesea şi erau admise pe seama bigotismului tradiţional, cele două obşti răzeşeşti megieşe, Bosancii şi Rotopăneştii, având, dintotdeauna „o mândrie că nu au aparţinut decât Domnitorilor şi mănăstirii, că nu au fost stăpâniţi de oameni adunaţi din lume, necunoscuţi in vechime”[47].

Dispărând înscrisurile vechi şi folosindu-se doar rezumatele din „Index Zolkieviensis”, şi acestea cenzurate, funcţie de interesele episcopale, de „Candela”, nr. 3/1884, care publică, din uricul lui Ilie Voievod, doar câteva rânduri, în pagina 687, uricul avea să fie considerat ispisoc de danie de către mulţi istorici, care au uitat că Isaia nu beneficia de un titlu de proprietate, ci de o întărire a unei vechi proprietăţi obşteşti, pe care o părăsea, prin ieşirea din indiviziune. Bosancii făceau parte din Ocolul Domnesc al Sucevei şi nu puteau fi dăruiţi nimănui, nici măcar lui Vodă, iar atunci când s-a întâmplat ca sângerosul Ştefan Tomşa, Tomşa al II-lea, să „dăruiască” satul domnesc Bosanci Mitropoliei Sucevei, în 1623, abuzul nu a rămas nesancţionat de Domnie, Radu Mihnea repunându-i în proprietate, la 24 martie 1626, pe adevăraţii proprietari şi ai satului, şi ai moşiei Bosancea. E drept că Miron Barnovschi, care a ajutat cu multe Mitropolia Sucevei, i-ar fi cedat (uricul s-a pierdut,

[47] Forescu, V. A., *Obiceiurile sătenilor şi Măriuţa din Rădăşeni*, în *Gazeta Transilvaniei*, 9 iunie 1907

deci și cedarea este îndoielnică) acesteia câteva dintre îndreptăţirile sale ca răzeş de Bosanci, nu ca voievod, cedare acceptată de obştea bosâncenilor, dar probe nu a avut Mitropolia nici măcar în faţa Comisiei Aulice de Hotărnicire, în faţa căreia îşi trimisese reprezentanţii în 4 martie 1782[48].

Uricele Bosancilor au fost risipite şi rătăcite prin Polonia, cel al primei atestări documentare aflându-se, în 1783, „în arhiva principilor Radziwiłł din Zołkiew, unde a fost inventariat de Manowarda, casierul oraşului Lemberg”[49]. Aşa s-a ajuns ca o bună şi interesantă parte a istoriei noastre să fie reconstituită pe baza unui inventar întocmit de casierul târgului Liov. Prin urmare, în baza rezumatului făcut de casier, istoricii noştri formulează decisiv că un nume „probabil este satul Tişăuţi”, iar „Bosance este probabil Bosancea”, apoi prin deducţii asemănătoare, s-a convenit şi asupra „boierului Isaiea”, care tot, probabil, este fiul lui Gârdea şi, de aceea, s-a numit şi Iasaia Gârdovici, membru al sfatului domnesc între anii 1529-1431, răposând în 1432, deci taman în anul în care Ilie Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, îşi răsplătea tovarăşii de arme, care îl ajutau în războiul fratricid împotriva lui Ştefan Vodă.

Există, totuşi, un document, care stabileşte identitatea lui Isaia şi în calitatea lui de partizan al lui Ilie

---

[48] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 460-464

[49] Costăchescu, Mihai, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, Iaşi 1931, p. 344

Vodă, şi în cea de membru al obştii răzăşeşti din Bosanci, căci, fără acest statut, nu ar fi primit uric, din pricina *preemţiunii la cumpărare*, numită *jure vicinitas*, deci a unei prevederi a dreptului valah (*Valaskim*), care admitea ieşirea din indiviziune, în scopul întemeierii unei proprietăţi individuale, dar, „când proprietarul lotului îşi va fi manifestat dorinţa de a se lepăda de el, prin vânzare, ceilalţi părtaşi ai obştii au dreptul să intervină, în calitate de primii cumpărători, dreptul de *preemţiune la cumpărare* – protimisis –, iar în cazul, dacă vânzarea s-a produs fără ştirea vreunui părtaş al obştii, acesta are dreptul *să-l răscumpere*”[50]. Îndreptăţitul de a ieşi din indiviziune, în 1432, şi care profita de „slujba şi credinţa”, pe care le arătase şi avea să le arate în avantajul lui Ilie Vodă, era un alt Isaia, care, în 1435, îşi punea semnătura, cu menţiunea localităţii în care îşi avea reşedinţa – după moda apuseană, pe actul jurământului lui Ilie Vodă faţă de Polonia, din august-septembrie 1435, deci cu un an înainte de bătălia de la Podraga, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, din 4 august 1436, câștigată de Ilie Vodă, apar, cu curțile lor, boierii: Vâlcea de Lipnic, **Isaia de Baia**, Petru de Hudești, Uncleat de Zăbrăuți, Șteful de Șerbănești, Duma de Braniște, Lazăr de Tulova, Stan Bârlea de Voroneț, Vitolt de Ripujeni, Deneș Chropotowski, Stețco al lui Jurj de Toporăuți, Dămăncuș de Sirețel, Ioanăș de

[50] Boldur, Alexandru V., *Ştefan cel Mare (1457-1504),* Madrid 1970, pp. 48, 49

Șomuz, Sima al lui Mihăilaş din „Izgherț", Mirea fiul lui Ravas (Litovoiu), Boris de Cuciur, Mic de Silișău"[51].

Isaia de Baia nu făcea parte din sfatul domnesc, până în 21 aprilie 1436[52], ci doar slujea la Baia, aşa cum avea să se întâmple, în viitor, şi cu alţi bosânceni, care au intrat în slujba domnilor rânduiţi de vremuri şi de soartă, stabilindu-se mai ales în Suceava, dar individualizându-şi părtăşiile pe moşia mare răzeşească a Bosancilor – lacuri, fâneţe şi prisăci de pe teritoriul actualei comuna Moara.

Trebuie precizat că, în ciuda formulelor preţioase, de genul „l-am miluit cu osebita noastră milă", specifică și lui Iliaş Vodă, voievodul nu dăruia nimic, ci întărea drepturi de folosință ereditare sau de cumpărătură – cumpărătură făcută tot în baza unor îndreptăţiri ereditare (prioritate având „nemul cel mai apropiat"), cu excepţia moşiilor confiscate „pentru hiclenie", care puteau fi dăruite unor favoriţi ai săi. Aparenţa de „miluire" decurge din faptul că, atunci „când s-a întemeiat Moldova, tot pământul ţării a început să fie considerat aparţinând voievodului ca *dominium eminens*. Această noţiune însemna că orice schimbare în situaţia proprietăţii (vânzare, moştenire etc.) are nevoie de aprobarea domnului. Fără consimţământul domnului nu se putea întemeia un sat nou pe un loc pustiu sau pustiit de invaziunea inamicilor, cu atât mai

---

[51] Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931,p. 39

[52] Costăchescu, Mihai, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, Iaşi 1931, p. 430

mult că pentru întemeiere şi colonizarea satului se cereau scutiri („slobozenie”) de dări şi munci pentru un anumit număr de ani”[53].

Prin urmare, ieşirea lui Isaia de Baia, slujitor domnesc la Baia, boier pentru că putea ridica la oaste, dintre ai săi, măcar un călăreţ şi zece pedestraşi cu arcuri şi suliţă, şi „pan”, cu atribuţiuni în sfatul domnesc din vara anului 1436, s-a făcut, în documentul care s-a rătăcit prin Polonia aidoma celui de care a beneficiat Stan Babici, în 18 octombrie 1435, pentru câteva sate de pe graniţa cu Polonia, Babici fiind unul dintre lefegii lituanieni care au făcut carieră şi s-au îmbogăţit în Moldova însângerată de către feciorii lui Alexandru cel Bun. Deci, uricul lui Isaia de Baia, care încă era doar slujbaş al domniei, nu şi „pan”, trebuie să fi sunat, în original, cam aşa:

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Ilie Voievod, Domnul Ţării Moldovei, cunoscut facem şi cu această carte a noastră tuturor, care vor căta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, că această adevărată slugă a noastră credincioasă şi boier Isaia a slujit mai înainte sfântrăposatului părintelui nostru cu dreaptă şi credincioasă slujbă, iar astăzi slujeşte nouă cu dreaptă şi credincioasă slujbă. De aceea, noi văzându-l cu dreaptă şi credincioasă slujbă către noi, l-am miluit cu osebita noastră milă şi i-am dat, în Ţara noastră, în Moldova anume Tişeuţii, jumătate de

[53] Boldur, Alexandru V., *Ştefan cel Mare (1457-1504),* Madrid 1970, p. 55

Bosance, Selajanii, Dobrovleanii, Medjeva, Borâle, Satul lui Giurgiu, Dreslivele şi Jerdenii.

Aceasta am dat-o slugii noastre, pentru a lui dreaptă slujbă, lui, uric, cu tot venitul, nestricat niciodată, în vecii vecilor, asemenea şi fraţilor lui, înainte şi copiilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor lui şi răstrănepoţilor lui şi întregii seminţii a lui, în veci.

Iar hotarul tuturor acestor sate, cu toate vechile hotare, din toate părţile, pe unde din veacul veacului au umblat.

Iar la aceasta este credinţa mai sus scrisului, Domniei mele Ilie Voievod, şi credinţa iubitului fiu al Doamnei mele, Roman … şi credinţa tuturor boierilor noştri mari şi mici"[54].

Şi ar mai fi un argument în favoarea afirmaţiei că Isaia, care primea uricul pentru mai multe sate, printre care şi Bosancii, în 14 august 1432, pentru că era partizanul lui Ilie Vodă, era Isaia de Baia, şi nu Isaia Gârdovici. Şi anume argumentul că, începând cu anul 1409 şi până în 1439[55], Isaia Gârdovici a fost logofăt şi ceaşnic, funcţii care nu se puteau dobândi înainte de împlinirea vârstei de 30 de ani. La aceşti 30 de ani, ar trebui adăugaţi, deci, încă 30, până în 1439, iar speranţa

---

[54] Costăchescu, Mihai, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, Iaşi 1931, p. 421

[55] Gonţa, Alexandru I., *Documente privind Istoria României / A. Moldova / Indicele numelor de persoană*, Bucureşti 1995, p. 357

de viaţă a moldovenilor, pe atunci, nu trecea de 50 de ani. Dar, chiar dacă Gârdovici ar fi fost un matusalemic băştinaş, atunci cum se explică faptul că ar fi funcţionat în sfatul domnesc doar între anii 1429-1431, redevenind ceaşnic până în 1439? Dacă nu s-ar fi pierdut prin Polonia arhiva Mitropoliei Moldovei, dusă acolo de Dosoftei, cu siguranţă că lesne s-ar fi putut proba că între Isaia cu uric pentru jumătate de Bosanci şi Isaia Gârdovici nu există nici o legătură. Ca să nu mai vorbim de faptul că, la 55 de ani, cât ar fi avut Gârdovici în 1435, Ilie Vodă nu l-ar fi târât după sine pe drumul anevoios, lung şi umilitor al semnării tratatului de credinţă faţă de Polonia.

„Oamenii bătrâni cunosc semnele”

Indiferent cine ar fi fost Isaia, este de presupus o înrudire a lui cu Ioanăş de Şomuz, cel care avea casă pe teritoriul moşiei Bosanci, la izvorul Şomuzului Mic[56], tot aşa cum este exclusă orice identitate cu Isaia Gârdovici, care a avut alți urmaşi, moştenindu-i moşiile, dar nici una dintre cele menţionate în uricul din 14 august 1432. Şi nici înscrisurile de mai târziu, referitoare la acea parte iniţială de moşie, ieşită prima din indiviziune, toate păstrate în rezumatul făcut de casierul oraşului Lemberg, nu permit supoziţii, pentru că, fără formulele lămuritoare (deseatină, ocină sau uric, ispisoc), nu se poate şti dacă, în 11 iunie 1621, Miron Barnovschi devenea un moştenitor şi dacă era îndreptăţit sau nu să cedeze această moşie, dacă a şi cedat-o, în 11 februarie 1626, Mitropoliei Sucevei, mărturia împuterniciţilor acesteia, în faţa Comisiei Aulice de Hotărnicire, care îi convocase în 4 martie 1782, evidenţiind că, în privinţa Bosancilor, „ei nu ştiu cum a ajuns acest sat la Mitropolie, nu există chiar

[56] Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931,p. 39

nici un înscris despre aceasta. Atâta doar ştiu ei că acest sat, din vremuri străvechi, a aparţinut Mitropoliei, că aceasta l-a stăpânit mereu în linişte, asemenea ca până în ziua de azi, fără cea mai mică pricină”[57], şi că „nu există nici o hotarnică” pentru această moşie, în schimb „există semne de hotar şi oamenii bătrâni cunosc semnele de hotar ale acestui sat”[58]; ceea ce, în fond, nu înseamnă nimic, dacă nu existau nici înscrisuri, nici martori ai unor ipotetice hotărniciri.

Celelalte ieşiri din indiviziune, mai târzii, de dimensiuni reduse şi pentru care s-au păstrat înscrisuri, probează că moşia vlahilor bosnieci, cărora genovezii şi veneţienii le încredinţase paza Marelui Drum comercial al Nordului, stăpâneau, iniţial, şi teritoriul Sucevei, după întemeierea Cetăţii, ei păstrând, pe loc domnesc, şi Tătăraşii, şi Arenii, şi cea mai mare parte a satului care, după durarea bisericii, se va numi Sfântu Ilie, cu drepturi răzeşeşti de cumpărare, prioritară, a unor părtăşii din moşia Bosancilor. Acest drept de *preemţiune la cumpărare* şi pentru jirebii din moşia îndătinată a obştii bosâncene, dar şi de jirebii în Tătăraşi şi în Areni, converge spre ipoteza unei apartenenţe vechi de moşia Bosancilor a părtăşiilor din Tătăraşi şi din Areni. Abia aici începe un capitol spectaculos al capacităţii bosâncene de a produce şi impune valori, de-a lungul vremilor, dar toate, din păcate, prin desprindere de obştea care le-a produs şi de încredinţările ei tradiţionale.

[57] Răspuns la întrebarea nr. 12, în DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 460-464
[58] Ibidem, răspuns la întrebarea nr. 13

Urmărind cronologia temei – şi, de data asta, înscrisurile s-au păstrat, întâlnim, mai întâi, în 28 ianuarie 1609, pe un Toader, fiul Agathonei, care vinde partea sa din Nimirceni lui Vasile Şeptilici şi jupânesei Tofana din Suceava, ca „să-i fie de acmu ocină **fratelui** nostru Vasile Şeptilici” [59].

Zapisul acesta dovedeşte rădăcina bosânceană a boierilor Şeptelici (Şapte-fraţi, cu numele eternizat şi de o horă a lăutarilor solcani, deveniţi, în epoca bucovineană, prin traducerea numelui în slavonă, neamul Semaca), Vasile Şeptilici fiind frate cu Toader şi Evloghie, şi, ca şi ei, „ficiorul Agathonii” din „satul Nemerniceni pe Şomuz”.

Dar neamul Şeptilici avea să cumpere, prin Ioniţă Şeptilici medelnicerul şi cumnatul lui, Ilie Drăguţescul, în 9 martie 1671, de la „Gheorghie vătămanul, şi cu toţi sătenii din sat, din Tătăraşi” (dovadă a statului lor răzeşesc bosâncean), „o bucată de loc din hotarul nostru, a Tătăraşilor, care bucată de loc intră în hotarul Nemircenilor, din valea Zăpodii Băeşilor” [60]. Vânzarea aceasta probează că, „Gheorghe vătămanul … Drăgşan păscariul, şi Ionaşco tij păscariul, şi Costantin cel Bătrân, şi Nacul rotariul, şi Ştefan fratile lui Costantin celui Bătrân, şi Ursul feciorul Flueraşului, şi Vasilie Ficiorul Lupului, şi Apostol ficiorul preotesii, şi Gavril ficiorul lui Gheorghiţă celui Bătrân, şi Mihail, şi Neculai ficiorul Dancii, şi

[59] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 230
[60] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 317

Ursul Apreotesii, şi Neculai Apopii şi Dumitraşcu ficiorul lui Drăgşan" din Tătăraşi făceau parte, ca şi Drăguţescu şi Şeptilici, din obştea mare bosânceană, Tătăraşii ieşind din indiviziune drept răzeşie mai restrânsă, dar fără înstrăinare de mare obşte ştrămoşească. Ilie Drăguţescu mare armaş dobândise dreptul de *preemţiune la cumpărare,* **însurându-se** cu „giupâneasa Safta" Şeptilici, descendentă, deci, din Agathona din „satul Nemerniceni pe Şomuz" al anului 1609.

Şeptilici, împreună cu Ştefan Eni (din neamul Barbă-Lată), deţinuse şi „heleşteul Strâmbul pe Valea Capiştei armeneşti"[61], părtăşie care, în 24 decembrie 1729, ajungea în posesia Mitropoliei Moldovei, împreună cu întreg satul Nimirceni, cumpărat de mitropolitul Gheorghe de la Silioneasa şi de la Ciudin. Văduva lui Şeptilici, fata lui Ene Barbălată, şi feciorii ei, Costân şi Nicolae, vindea, în 24 ianuarie 1748, „un loc în câmp numit Frumoasa cea Mare, având pe acel loc un heleşteu, cu loc de prisacă alături" [62] lui Vasile Pădure, moşia respectivă, ieşită din indiviziunea moşiei Bosanci fiind „ocina lor, moştenită de la părintele ei". „Deosăbit i-am mai dăruit altă bucată de loc tot dintr-acesta hotar a Frumoasăi cei Mari de pe ceea parte care şi aceasta să hotărăşte cu Litenii, precum merg movilele în rând pe zare d(e)alului, precum să hotărăşti moşiea, care sănt mai gios, care să hotărăşte cu Zăpodia Vlădicăi până unde să

[61] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene,* V, 1745-1760, Cernăuţi 1939, p. 155, nota 1
[62] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean,* 1393-1849, Suceava, 1987, p. 272

împreună păraile la iaz în coada Luciului”, era cumpărată de „**hinului nostru** Vasile Pădure”, în 16 noiembrie 1748, de la aceiaşi feciori ai lui Şeptilici, dovadă că dreptul valah de *jure vicinitas* încă funcţiona ireproşabil pe moşia Bosancilor, care avea să se numească, din 1952, satul Moara.

„Arenii, un heleşteu, anume **Luciul**, şi cu alte locuri de heleştei… ce-i în târgul Sucevii”, „a lor dreaptă ocină” [63] de la Moise Movilă şi întărită iar, în 12 martie 1633, fraţilor Pătraşco şi Frangole vătav de aprozi. Urmaşul lui Frangole, Panaiote postelnic, primea întăritură, în 8 mai 1707, de la Antioh Cantemir[64], în dauna lui Ursul Bulai, care avea un zapis mai târziu şi probabil măsluit.

Andriiaş „ci-au fost şetrar mare pe sat Areni”, avea, în 1 februarie 1664, un loc „la **o odae, la Frumoasa, în ţarina târgului**” [65], pe care l-au ţinut moşii şi părinţii lui, pe care îl impresura un alt fost component al răzeşiei bosâncene, „Apostol, feciorul Iorgăi, împreună cu Arenii”.

Sunt multe şi interesante poveştile din spatele primitivelor documente cadastrale moldoveneşti, numite urice, ispisoace şi zapise, dar cea mai interesantă este,

---

[63] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 260
[64] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 367, 368
[65] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean,* 1393-1849, Suceava, 1987, p. 179

totuşi, realitatea unui spirit obştesc de proprietate şi, drept consecinţă, de libertate care i-a caracterizat pe bosânceni, de-a lungul veacurilor şi încă îi mai caracterizează. Aşa cum, casă cu casă şi tânără familie cu tânără familie înzestrată, ei au pus temeliile înşiruirilor de case răzleţe, care aveau să contureze noi vetre bosâncene de sat și pe vatra strămoșească, dar în lungul și în latul moșiilor lor cu adevărat strămoșești.

Documente ale moşiei
şi ale obştii Bosanci

1432, august 14: „Cu mila lui Dumnezeu, Noi Ilie Voievod, Domnul Ţării Moldovei, cunoscut facem şi cu această carte a noastră tuturor, care vor căta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, că această adevărată slugă a noastră credincioasă şi boier Isaia a slujit mai înainte sfântrăposatului părintelui nostru cu dreaptă şi credincioasă slujbă, iar astăzi slujeşte nouă cu dreaptă şi credincioasă slujbă. De aceea, noi văzându-l cu dreaptă şi credincioasă slujbă către noi, l-am miluit cu osebita noastră milă şi i-am dat, în Ţara noastră, în Moldova anume Tişeuţii, jumătate de Bosance[66], Selajanii, Dobrovleanii, Medjeva, Borâle, Satul lui Giurgiu, Dreslivele şi Jerdenii.

Aceasta am dat-o slugii noastre, pentru a lui dreaptă slujbă, lui, uric, cu tot venitul, nestricat niciodată,

[66] Uricul Bosancilor, dus în Polonia de Dosoftei, s-a pierdut; ultima dată se afla, în 1783 „„în arhiva principilor Radziwiłł din Zołkiew, unde a fost inventariat de Manowarda, casierul oraşului Lemberg" – cf. Costăchescu, Mihai, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, Iaşi 1931, p. 344

în vecii vecilor, asemenea şi fraţilor lui, înainte şi copiilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor lui şi răstrănepoţilor lui şi întregii seminţii a lui, în veci.

Iar hotarul tuturor acestor sate, cu toate vechile hotare, din toate părţile, pe unde din veacul veacului au umblat.

Iar la aceasta este credinţa mai sus scrisului, Domniei mele Ilie Voievod, şi credinţa iubitului fiu al Doamnei mele, Roman … şi credinţa tuturor boierilor noştri mari şi mici”[67].

*

1456, iunie 13: Din mila lui Dumnezeu, noi, Petru voievod, domn al Ţării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că a binevoit domnia mea şi cu toţi boierii domniei mele, ne-am sfătuit şi am dat şi am întărit sfintei mănăstiri de la Moldoviţa hotarul satului lor, La gura Brădăţelului.

Hotarul acestui sat să fie începând de la drumul cel mare al Sucevei, de la movila din pisc, apoi, de la pisc, drept pe vale în jos, până la iazul lui Pancu, apoi, de la iaz, în jos pe pârâiaş, până la iazul Călugăriţei – şi cu

[67] Acest uric este o adaptare după cel de care a beneficiat Stan Babici, în 18 octombrie 1435, pentru câteva sate de pe graniţa cu Polonia – cf. Costăchescu, Mihai, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, Iaşi 1931, p. 421

iazul în întregime în hotarul mănăstiresc –, apoi, de la acest iaz, în sus, şi toate ogoarele Călugăriţei, apoi, din capătul acestor ogoare, dinspre Şumuz, apoi, pe drum în jos, până la Crasna, apoi, de la Crasna în jos, la piscul ţarinei, apoi, de la piscul acestei ţarine drept peste săpătură, la Şumuz, apoi de la Şumuz, drept la hotarul mănăstirii, în deal. Acesta îi este tot hotarul, ca să-i fie sfintei mănăstiri şi cu satul, şi cu iazul Călugăriţei, şi cu hotarul cât scrie mai sus şi cu satul numit La gura Brădăţelului. Toate acestea să-i fie sfintei mănăstiri de la Moldoviţa uric, neclintit, în vecii vecilor.

Iar la aceasta este credinţa domniei mele mai sus-scrise, Petru voievod, şi credinţa tuturor boierilor domniei mele, mari şi mici.

Şi la aceasta, când am hotărnicit acest hotar, a fost însumi domnia mea, şi a fost mitropolitul nostru, chir Theoctist, şi pan Stanciul pârcă<la>b, pan Micu Crai, pan Petru comis, pan Iurie Serbici, pan Grinco de la Mamurinţi, şi rugătorul nostru întru Dumnezeu, popa Rusu, cu fiul său, Bogdan, şi pan Tador sulger, pan Serchiz voit de Suceava, pan Ivaşco Armeanul, pan Ivaşco Fultuc cu fratele său, şi fiii lui Oprişac, şi pan Mihul stolnic, şi Roman Tula şi alţi destui pani[68].

*

[68] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, II, Bucureşti 1976, p. 90

1458, august 31: Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al Ţării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi, <citindu-se>, că a binevoit domnia mea, cu bunăvoinţă, şi cu gând curat, şi cu inima luminată şi cu tot sfatul, şi am întărit şi am dat sfintei biserici de la sfânta mănăstire de la Moldoviţa, unde este hramul Preasfânta Bunavestire, ca să fie şi de la domnia mea, acestei sfinte biserici, aceşti ţigani, anume: Hărman, şi Bera, şi Badu şi Coman, şi cu toate sălaşele lor, şi cu copiii lor, şi cu toate rudele şi neamurile lor şi nepoţii lor, să fie acestei sfinte biserici uric, cu tot venitul.

Şi, de asemenea, am dat slobozie satului mănăstiresc, anume Borhineşti, ca să nu umble în acest sat nici globnicii de la Suceava şi nici ilişarii, nici podvoadă să nu dea, nici posadă, nici la morile noastre să nu lucreze, nici să nu care vin, nici să nu dea desetină din albine şi din porci, nici să nu gonească în hotarul acestui sat, pe urma răufăcătorilor, şi nici să nu-i prindă, şi la cetatea Sucevei să nu lucreze <nimeni> din acest sat. Iar la oaste să meargă aceşti oameni, când se va întâmpla însumi domniei mele să meargă la oaste, atunci şi aceşti oameni să meargă la oaste, iar altcândva, niciodată. Iar acest venit şi toate slujbele din acest sat, totul să asculte de sfânta biserică de la Moldoviţa.

Şi, de asemenea, am dat de la domnia mea sfintei mănăstiri de la Moldoviţa să facă iazuri sfintei biserici, pe Crasna, mai sus de iazurile lor, să fie sfintei biserici uric în veci, cu tot venitul, neclintit niciodată, in veci.

Iar la aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa tuturor boierilor domniei mele, mari şi mici.

Iar pentru mai mare putere, am poruncit credinciosului nostru pan, Dobrul logofăt, să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Petru al lui Ardău, la Târgul de Jos, în anul 6966 <1458> august 31.

<Pe verso, două însemnări din secolul al XVIII-lea:> Pe ţigani şi pe slobodziia Borghineşti, 6966 <1458> avgust 31; <şi:> Borhineşti, cu ţigan(i). <Altă însemnare, cu litere latine:) Ex Iaso, b 4 1/2, No. 3°.

Iar pentru mai mare putere a tuturor celor mai susscrise, am poruncit credinciosului nostru pan, Petru logofăt, să atârne pecetea noastră la această carte a noastră.

A scris Petru al lui Ardău, la Suceava, în anul 6964 <1456>, luna iunie, 13.

<Pe verso, însemnare târzie:> De la Petru v(oie)vod, hotarul a Sf(intei) mă(nă)stiri Moldaviţei, pe satul ce-i la gura Brădăţelului, leat 6964 <1456> iunie 13[69].

*

---

69 AŞSR, *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, II, Bucureşti 1976, pp. 107, 108

1490, martie 6: „Ioan Despot din Bosance” vinde egumenului Moldoviţei, Anastasie, o prisacă.

*

1586, august 17: Dvornicul de Suceava Albu hotărăşte partea din satul Burhineşti, ţinutul Suceava, proprietatea mănăstirii Slatina [Tradus în româneşte de pe o copie germană].

Eu, Albu, dvornic de Suceava, mărturisesc cu această scrisoare la mâna călugărilor de la sfânta mănăstire Slatina, precum au venit cu mare jalobă înaintea domniei noastre, zicând că li se împresoară satul Burhineşti din partea vecinilor domniei şi viindu-ne de la du-lui Gheorghie hatman şi pârcălab de Suceava o carte, precum să strâng oamenii buni şi bătrâni din Suceava şi megiaşi de pin prejur, şi am strâns oameni buni şi bătrâni, anume Ursul şi Gheorghie Tabaica, Pană, Nicolai Dobre, Gheorghi Grecu, Cârste Gelep, Costin de Zahareşti. Ionaşco uricar de Rotopăneşti, Mălai de Horecica, **Gheflovie de Nimerceni**, Şandru vataman de Stupca, Corce vataman de Lămăşeni, Groza ot tam, **Ionciul vataman de Bosance, Isaie of tam**, Petru vataman de Reuseni, Huţul vataman de Icşeni, Simasco vataman de Hipoteşti, Gavril vataman de Areni, Grizeş ot tam, **Corne vataman de Burhineşti**, Gavril ot tam şi alţi oameni buni megieşi de pin prejur, deci am hotărât **partea de Burhineşti despre partea domnească** şi despre hotarul satului Miletin şi despre **vlădica dolina** şi s-a pus piatră pe deal, mai jos de munte, şi de la această piatră drept

prin vale, până la **pârâul Crasnii**, de acolo în jos peste alte părae la piciorul Levov, drept la **drumul mare de la Suceava**, de acolo peste drum în jos până la Sapoii tatarschi şi până aici este lor danie de la Alexandru Vodă şi judecând cu oameni buni şi cu sufletul meu şi le-am dat ca să stăpânească această bucată de pământ, după cum s-a zis mai sus şi ca să se ştie. În anul 7094 August 17.

Arhivele Statului Cernăuţi, pachetul Slatina, unde se găseşte copia germană. Se aminteşte că originalul n-a fost semnat de nimeni. Satul Borhineşti sau Burhineşti nu mai există astăzi, a dispărut. El nu este identic cu Bahrineştii, după cum a susţinut I. Bogdan (*Doc. Ştefan c. Mare*, II, pag. 548) şi, după el, Costăchescu: *Docum. mold.*, II, 584.

Documente anterioare privitoare la satul Borhineşti: 1458, August 31, Roman: Ştefan cel Mare scuteşte slobozia Borhineşti a mănăstirii Moldoviţa de podvod, posad, de munca la morile domneşti, de căratul vinului, de desetina de stupi şi porci, de urmărirea hoţilor, de munca la cetatea Sucevii, vor merge la război numai dacă domnul va merge, în urmă de globnici şi de pripaşari (I. Bogdan : Doc. Stef. c. Mare I. 14)[70].

*

[70] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, I (1507-1653), Cernăuţi 1933, pp. 95, 96; DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 198

1590, iunie 8, Suceava. Cartea lui Bole, şoltuzul de Suceava, şi a câtorva orăşeni, prin care mărturisesc că Evloghie de la **Nemerniceni** a plătit, pentru fratele său Isaico, o datorie în viu şi bani. „Adică noi, Bole şoltuzul, şi Gheorghie Tăbiie, şi Ionaşco Drăguman şi Drăghinde ţârcovnic, facem mărturie şi dăm ştire cu această carte precum au venit înainte noastră Evloghie de la Nemerniceni şi cu fratele său, cu Isaico, şi au plătit Evloghie, pentru fratile său, pentru Isaico, de mai sus numit, 17 boi şi un cal şi 2 vaci cu viţii şi 10 taleri, bani gata. Pentru aceia dăm ştire şi cu sufletile noastră”

Iar spre mai mare credinţa, am semnat şi am pus noi pecetea oraşului întărind această a noastră carte, ca să fie de credinţă.

S-au scris în Suceava. 7098 <1590> iunie 8”[71].

*

1595: „Luând veste Ieremia Vodă de pogorâtul ungurilor, precum a putut, a strâns oastea ţării şi s-a gătit a stare de război împotriva lui Răzvan. Într-o duminică era, când s-au apropiat oştile ungureşti de Suceava.

Şi-a tocmit oştile Ieremia-vodă asupra târgului, la satul la Areni. Iar oastea leşească, pe care o avea cu sine, a tocmit-o mai la câmp, înspre Şcheia, pe sub un mal, ce este alăturea cu drumul Băii.

---

[71] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 200

Ieremia Vodă, fiind în biserică, la sfânta liturghie, i-au dat de ştire cum oştile lui Răzvan acum se văd şi se apropie de oştile ţării. Dar n-a vrut să iasă din biserică, până nu s-a săvârşit sfânta slujbă.

Şi se ajungea, acum, hărăţii lui Răzvan cu oştile ţării, când a ieşit Ieremia Vodă la oşti, din biserică. S-au întâmpinat oştile, din ambele părţile, şi, după câtăva luptă între oşti, au lovit leşii oastea ungurească, din aripa dinspre Şcheia.

Îndată îmbărbătându-se, şi fruntea oştilor, unde era Ieremia-vodă, a înfrânt pe unguri. Sub Răzvan Vodă a căzut calul, atunci, în război, şi, încălecând pe alt cal, îndată a silit să oprească oastea ungurească, şi a oprit-o, şi pusese războiul iar la loc.

Îndemnându-se, iarăşi, oştile lui Ieremia Vodă, acum, cu leşii în frunte, a început a fugi oastea lui Răzvan Vodă, la care fugă l-au prins oştile lui Ieremia Vodă şi pe Răzvan. şi l-au adus la Ieremia Vodă. Stă movila, şi acum, pe drumul Baiei, de la Suceava, care se pomeneşte drept Movila lui Răzvan, până astăzi.

Când l-au adus pe Răzvan, la Ieremia Vodă, după câtăva mustrare, i-au tăiat, îndată, capul şi l-au pus într-un par, în faţa cetăţii. Iar pe unguri i-au gonit oştile până la munţi, cu mare vărsare de sânge. Fost-a acest război în anul 7104 (1595), decembrie, 5 zile. Aşa s-a plătit şi lui Răzvan răul ce-l făcuse şi el lui Aron Vodă” (Costin, pp. 13-15).

*

O mărturie importantă despre **bătălia de lângă Suceava**, din decembrie 1595, o datorăm lui Stanislaw Chanski, comandant polon, care, în 8 februarie 1596, întocmea un raport („ştire”), „în numele oştirii”:

„În ziua de 12 decembrie, dimineaţa, a apărut oştirea voievodului Ardealului, cu Răzvan, la Suceava, care este, acum, capitala domniei sale, domnului voievod, pus de către Măria Sa, Regele, domnul nostru; au venit cu el 4.000 de oaste aleasă. De-ai noştri, nu se aflau lângă voievod mai mulţi decât polcul meu, de 550 călăreţi, şi 150 din infanterie polonă…Totuşi, cu această mână de oameni, ne voind să ne afle în Suceava, am ieşit împotriva lui şi, cu aceşti oameni, l-am împiedicat, prin hărţuieli şi larmă, până ce-a sosit, din fericire, domnul staroste al Cameniţei, Jan Potocki, cu polcul său de 600 de călăreţi.

În noaptea aceea, când am venit, cu polcul meu, de la oastea lui Răzvan, pe care am lăsat-o numai la o milă şi jumătate depărtare de Suceava, am aflat aici, în Suceava, polcul domniei sale. A doua zi, dimineaţa, aşezându-ne pentru bătaie, am aşteptat sosirea lui Răzvan, cu care, când a lovit oastea sa asupra noastră, am dat lupta în numele Domnului.

Moldovenii, care aveau să lupte mai întâi, deoarece era în joc şi patria lor, înspăimântându-se de o

oaste aşa de puternică, şi care scotea strigăte neîncetate, au fugit; au venit, însă, totuşi îndată, să prade, căci era ce.

Prima luptă a dat-o roata mea, împreună cu roata domniei sale, domnului Zebrzydowski. Domnul Tworzanski, din polcul meu, cu 200 de cazaci, a ajutat bine, având, astfel, puţin de lucru. Alţii, luptându-se, au avut mai mult de lucru, gonindu-i câteva mile, când au început a fugi.

Mai bogată ca oastea ungurească e lucru nemaipomenit să fi fost cândva, fapt care nu-i de mirare. Căci au luat multe comori de ale lui Aron şi s-au întors, înapoi, cu ele, ca la o reşedinţă sigură. Deci mare pradă au adus, din ţara Munteniei, din înfrângerea oştirii turceşti (la Călugăreni, Răzvan Vodă şi ungurii luptând alături de Mihai Viteazul – n.n.).

Răzvan Vodă, însuşi prins, nu îndată, în aceeaşi zi, ci în cea următoare, a fost tras în ţeapă; hatmanul, fratele său, a fost tăiat, la care el privea din ţeapă, încă viu. Oastea lui întreagă a fost, astfel, înfrântă, încât nu se ştie dacă a scăpat vreunul dintre ei pe loc, iar pe cei ce n-au pierit, goniţi de ai noştri, atunci, i-au ucis ţăranii, în timp ce rătăceau pe câmpuri…

Atunci când Răzvan a venit cu oastea voievodului Ardealului şi cu oamenii săi, împotriva noastră, oştirea Majestăţii Sale, Regelui, a fost plecată, în urma voievodului, Caraiman Ceauşu, Barbă-Sură, încercat în treburile războinice, precum se spune, atunci când noi trebuia să

dăm lupta, iar Răzvan s-a pornit cu oastea sa, bine aşezată şi mai mare decât a noastră, înaintând în tabăra minunată şi apropiindu-se, acum, de noi, cu strigăte „Isus" Isus! Isus!", acest ceauş a sfătuit pe voievod să fugă la vreme, spunându-i că oastea noastră nu poate ţine piept oştirii lui Răzvan. Nu şi-a abătut mult ochii, pe care i-a întors, acum, spre pădure, ca să vadă că noi, cu ajutorul Atotputernicului Dumnezeu, n-am rămas de râs"[72].

*

1609, ianuarie 28, Suceava. Zapisul lui Toader, fiul Agathonei, prin care vinde lui Vasile Şeptilici din Suceava partea sa din satul Nemerniceni, pe Şomuz, ţinutul Suceava, cu heleşteu şi moară. „Adică eu, Toader, ficioriul Agathonii, fratele lui Evloghie din Nemerniceni de pre Şumuz, mărturisesc însumi pre mine cu acestui zapis al mieu cum am vândut a patra parte de giumătate de sat de Nemernireni, ce iaste parte me, fac trei jerebii şi giumătate, aşijdire şi giumătate de heleşteu din gios şi din moara giumătate şi de heleşteu din sus, iară a patra parte.

Şi am vândut fratelui nostru, lui Vasilie Şeptelici, şi giupânesii sale Tofana şi ficiorilor săi drept 100 de taler bătuţi, de argint, tot taleri de faţă. Şi mi-au plătit deplin, denainte a mulţi oameni buni şi boieri: Nicolai hotnog şi Dubău hotnog, şi Cârstiian pihnicear, şi Zota vameş, şi Londe nepot Mihilii, şi nainte doi şoltuz, Petru rumânesc şi Norco arminesc, şi Gavril Potlog, şi Ghelasii

[72] *Călători*, III, pp. 661-664

a Magdalinii, şi Andahur cupeţ, şi Hiorga cupeţ, ginerile Turcului, şi Toader, şi Afvar a dumisale hatmanului, şi Isaico, şi Costin, şi toţi vătămanii de ocolul Sucevii. Şi am vândut cu tot venitul, cum scrie mai sus, ca să-i hie de acmu înainte direaptă ocină fratelui nostru Vasilie Şeptelici şi fimei sale, Tofanii, şi cuconilor săi şi nepoţilor şi strănepoţilor.

Şi noi, dacă am văzut de bunăvoia lor vânzare şi tocmală şi deplin plata, noi am pus mai mare mărturie şi peceţile noastre către acest zapis. Şi altul ca să nu se amestice denaintea scrisorii mele, ca să se ştie. / S-au scris în Suceava, 7117 <1609> ghenar 28». / S-au posleduit, Constantin Leondari sulger. / Vel logofăt”[73].

*

1621, 11 iunie: viitorul voievod moldav, pe atunci pârcălab de Hotin, Miron Barnovschi, primeşte uric (întăritură), de la Alexandru Iliaş Vodă, pentru „Bosance şi Uideşti, cu mori pe Şomuz”. După doar doi ani, în 1653, sângerosul Ştefan Tomşa al II-lea, ctitorul mănăstirii Solca, dăruieşte, în mod abuziv, satul Bosanci Mitropoliei Sucevei, care îl stăpâneşte doar până în 24 martie 1624, când Radu Mihnea Vodă îl repune în drepturi pe Miron Barnovschi, ajuns şi hatman, nu numai pârcălab de Hotin, „pentru slujbele aduse în războiul condus de acesta în chip strălucit împotriva cazacilor”. Personajul romanului „Neamul Şoimăreştilor”, de Mihail Sadovea-

---

[73] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 230

nu, Miron Barnovschi, om cucernic şi de o bunătate rar întâlnită, ajuns voievod, datorită meritelor lui, „prin voia ţării”, cedează asaltului persuasiv al mitropolitului Sucevei şi, în 11 februarie 1626, când dăruieşte Mitropoliei şi o casă în Suceava, pentru a fi folosită drept crâşmă, din vânzarea rachiului urmând să se asigure „lumina” la sfântul mormânt al martirului creştin de la Cetatea Albă, Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, cedează călugărilor şi satele sale Bosancea şi Unguraşi, pe care le scuteşte, în 5 martie 1629, de toate dările, poruncind dregătorilor şi slujitorilor domniei „să nu supere cu nici un fel de silnicii” nici celelalte sate ale Mitropoliei Sucevei.

*

1625, martie 8, Suceava. Uricul lui Radu Mihnea Voievod, prin care întăreşte lui Iane, fost pârcălab, şi jupânesei sale Nastasia un loc de prisacă, cu heleşteu şi livezi, în hotarul târgului Suceava: „Noi Radul voievod, cu mila lui Dumnezeu domnul Ţării Moldavei. Iată nu venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldovineşti, şi mari, şi mici, sluga noastră Iane, fost pârcălab, şi au adus înaintea noastră mulţi oameni buni şi bătrâni din ţinutul Sucevii şi megieşi de pin pregiur.

Şi au mărturisit înaintea noastră precum uricul şi ispisoace ce-au de cumpărătură, pre un loc de prisacă, cu un heleşteu şi livezi şi înpregiurul acelui loc, una zvârlitură de arc, ce iaste în hotarul târgului Sucevii, între

hotarul Arinilor şi împotrivă **Mitohului Armenescu**, în **Ţarina Mare**.

Care acest loc de prisacă şi heleşleu şi cu livezi iaste lui driaptă cumpărătură de la Crăstina, preotiasa popii, lui Fodor, nepoata popii, lui Parţic, drept 140 taleri de argint. Iar popii, lui Parţic, i-au fost schimb cu Patru voievod, drept alt loc de prisacă şi de heleşteu, pre pârâul Răchita Niagră, pre hotarul Ipoteştior, însă împreună cu hotarul Cegărenilor şi Teşăuţilor, care i-au fost lui de la Alexandru voievod.

Iar după aceea s-au fost făcut şi o moarte de om pre acel loc de prisacă, ce este în dreptul **Mitohului Armenescu**, şi toţi oamenii s-au lepădat de acel loc; iar popa Parţic au plătit 50 boi.

Care acele drese s-au pierdut din mănăstiraa Slatina, în zilele lui Mihai voievod, când atuncea au prădat catanile şi mănăstirea Slalina şi multă avere au luat dintr-ace mănăstire.

Deci, dacă am văzut noi, de la atâţia oameni buni şi bătrâni, mărturisire lor, precum că este lui driaptă cumpărătură acel loc de prisacă şi heleşteu şi livezi, ce mai sus scrie, pre ai săi drepţi bani, şi dresele i s-au pierdui din mănăstire Slatina, iar Domnia me, văzând, am crezut, şi iată dar şi de la noi i-am dat şi i-am întărit mai sus-numitului slugii noastre Iane, fost pârcălab, şi giupânesii lui, Nastasii, fata lui Sima herar, pre acel loc de prisacă, cu heleşteu şi livezi cu tot venitul, ce iaste în

hotarul târgului Sucevii, între hotarul Arenii, în ţarină, şi în dreptul Mitohului Arminesc, ca să-i fie driaptă ocină şi cumpărătură, şi întăritură şi uric, neruşuit nici odinioară. / Şi alţii să nu se amestice.

S-au scris în Suceava, 7133 <1625> martie 8, / Domnul au zis. / Dumitraşcu vel logofăt au învăţat / Borălianul a scris”[74].

*

1633 martie 12. Uricul lui Alexandru Iliaş voievod, prin care întăreşte lui Pătraşco şi fratelui său Frangole vătaf de aprozi, stăpânirea asupra satului Areni, cu heleşteul Luciul şi cu alte locuri do heleşteie din ocolul ţinutului Sucevei. „Noi Alexandru Iliaş voievod, cu mila lui Dumnezeu, domn Ţării Moldavii, iată, aceste adevărate slugile noastre, Pătraşco, cu fratile său, Frangoale, ce-au fost vătav za aprozi, au slujit altor luminaţi domni, înainte noastre, ce-au fost cu dreptate şi cu credinţă, iar astăzi au slujit şi noao cu dreptate şi credinţă. Drept aceia, văzând noi a lor driaptă credincioasă slujbă cătră noi, i-am miluit cu osebită mila noastră şi li-am dat şi li-am întărit şi li-am miluit şi de la noi, întru al nostru pământ Moldaviei, a lor driaptă ocină şi danie şi miluire din ispisocu de danie şi miluire, cu mare blăstăm, ce-au avut de la Moisei Movila voievod, un sat, anume Arenii, un heleşteu, anume **Luciul**, şi cu

---

[74] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 244, 245

alte locuri de heleştei şi cu tot venitul, ce-i în târgul Sucevii.

Pentru aceia, ca să le fie şi de la Domniia mea slugilor noastră, Pătraşco şi fratelui său, Frangole biv vatav za aprozi, acel de mai sus numit sat, anume Arenii, şi cu un eleşteu, anume **Luciul**, şi cu alte locuri de heleştei şi cu tot venitul, driaptă ocină şi moşie şi danie şi miluire şi uric şi întăritură şi cu tot venitul, neruşuit nici odinioară, în vecii vecilor. Şi altul să nu să amestice.

Domnul au poruncit, / 7141 <1633> martie 11 / Noi Alexandru Iliiaş voievod. / Cârstea Damiian a scris. / S-au posleduit, Constandin Leondari sulger, Vel logofăt”[75].

*

1664, februarie 1: Eustratie Dabija, domnul Moldovei, porunceşte lui Cîrstea, portar de cetatea Sucevei, lui Miron Stîrcea, vornic de Suceava, lui Eremia Cîrcu, fost portar, lui Vasile Mălaiu şi lui Ilie Murguleţ să judece pricina dintre Andriiaş „ci-au fost şetrar mare pe sat Areni”, şi Apostol, feciorul Iorgăi, care, împreună cu Arenii, i-a împresurat un loc „la **o odae, la Frumoasa, în ţarina târgului**”, pe care l-au ţinut moşii şi părinţii lui, şi cu oameni buni „să socotească la acea odae” şi să stâlpească locul ce se va alege lui Andriiaş şetrariul, după

[75] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 260

cum stăpânit moşii şi părinţii lui. Racoviţă mare logofăt a învăţat”[76].

*

1671 februarie 3: Carte domnească a lui Gheorghe Duca voievod, prin care scuteşte cinci oameni ai Episcopiei Armene din Suceava de dajdie, de bir, de taleri, de lei, de orţi şi de toate cheltuielile faţă de târg şi de bresle.

„Adică Domnie me m-am milostivit şi am lăsat episcopului armenescu di la Suceavă, di la episcopie şi de mitocu, cinci omini să hii di scotială şi să fii în paci di dajde, şi de birol lor, şi de taleri, şi de lei, şi de orţi şi de alti tabli şi de cheltuială di totu să fii în paci, să nu aibă strânsura la nimica nici cu târgul, nici cu briaslile.

Aşişdire di acum înainte să aibă a-şi chima şi a-şi strângi ominii armeni din Ţara turcească sau din Ţara Leşască. Câţi armeni vor veni acolo dintr-altă ţară şi aceea să fii în paci di toati câti mai sus scriem. Şi dacă vor veni acolo la ipiscopie, să vie aici la Domnie me, să le facim cărţi di odihnă, să n-aibă nici un val di la nimeni. Pentru aceea şi voi, toţi slujitori, să nu le faceţi val şi asupreli, ca cine va învălui de mari certări va hi.

Aşişdire şi **pâini câtă vor ara ominii şi vor sămăna pre hotarul** episcopii să nu e pâini de la zeci pre

[76] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean,* 1393-1849, Suceava, 1987, p. 179

sama Donmii meli, nici alt nime să nu-i învăluiască, ci să aibă a lua din zeci, din pâine şi din tot venitul episcopul arminescu. Iară mai mult să nu cutezi a învălui presti carti Domnii meli.

Leat 7179 <1671> fevruarie 3. / Ian Duca voievod"[77].

*

1671, martie 9. Zapisul lui Gheorghe vătămanul şi cu toţi sătenii din Tătăraşi, ţinutul Sucevei, prin care vând lui Ilie Drăguţăscul mare armaş şi cumnatului său, Ioniţă Şeptelici medelnicerul, o bucată de loc din hotarul Tătăraşilor, cu 60 lei bătuţi.

Adică eu, Gheorghie vătămanul, şi cu toţi sătenii din sat, din Tătăraşi, din ţinutul Sucevii, anume: Drăgşan păscariul, şi Ionaşco tij păscariul, şi Costantin cel Bătrân, şi Nacul rotariul, şi Ştefan fratile lui Costantin celui Bătrân, şi Ursul feciorul Flueraşului, şi Vasilie Ficiorul Lupului, şi Apostol ficiorul preotesii, şi Gavril ficiorul lui Gheorghiţă celui Bătrân, şi Mihail, şi Neculai ficiorul Dancii, şi Ursul Apreotesii, şi Neculai Apopii şi Dumitraşcu ficiorul lui Drăgşan, scriem şi mărturisim cu acestu adivărat zapis al nostru cum noi, de nime siliţi, nici asupriţi, ce de a noastră bunăvoie, am vândut o bucată de loc din hotarul nostru, a Tătăraşilor, care bucată de loc intră în hotarul Nemircenilor, din valea Zăpodii Băeşilor

[77] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 316

(Zăpodie – vale lungă şi plată, adăpostită de înălţimi, platou) şi dintr-a Mihăeştilor despre Şomuz, de unde să inpreunează podiile, din vale până în Drumul Băeşilor, ce vine Drumul cel Mare de la Bae, de la podii ce să suie drumul în deal, pe diasupra Strâmbului, heleşteului, culme pe Drumul cel Mare, până la Podul cel de Piatră, la Puţul cu Cumpăna, unde să chiamă la Podişoari; şi acole iar să înpreună iarăşi cu hotarul Nemircenilor.

Ace bucată am vândut-o noi dumisale lui Ilie Drăguţăscul marile armaş, şi giupânesii dumisale, Saftii, şi cumnatului dumisale, lui Ioniţă Şeptelici medelniceriul, drept 60 de lei bătuţi, ca să fie dumilorsale driaptă ocină şi moşie, în veci, şi cuconilor dumisale, şi nepoţilor şi strănepoţilor, în veci neclătită. Şi ni-au dat dumnialor toţi banii deplin în mânule noastre.

Deci noi, văzând plată deplin, am făcut acest zapis la mâna dumilorsale ca să-şi ţie dumnialor acel loc, ce mai sus scrie, în veci, şi să aibă dumnialor a-şi face şi dresă domneşti.

Şi la această tocmală a noastră tâmplatu-s-au mulţi boeri, anume: dumnialui comisul Ştefan Brăescul, şi dumnialui Vârlan Rusul logofătul, şi dumnialui Ionaşcu armaşul, ficiorul Naculni, şi dumnialui Ilie Zbera vornicul, şi Pătrăşcan Tăutul, şi dumnialui Vasile Aramă, şi Dumitraşo Hagi de Suceavă şi alţi mulţi boeri şi oameni buni carii vor iscăli mai gios.

Şi pentru mai mare credinţă, ni-am pus toţi peceţile la acest adivărat zapis al nostru; şi aceşti boeri toţi au iscălit, ca să să ştie.

7179 <1671> martie 9.

Gheorghie vătăman. / Drăgşan păscar. / Ionaşco păscar. / Costantin Nacul. / Ştefan Ursul. / Vasilie Apostol. / Gavril. / Mihăilă. / Niculai Apopii. / Dumitraşo. / Ştefan Brăescul comis. / Vârlan biv logofăt ical. / Ilie Zbera vornic. / Pătrăşcan Tăutul"[78].

*

1677, April 21: Antonie Ruset VV dăruieşte episcopului armenesc din Suceava, pentru episcopie şi pentru Mitoc (locul pentru făcutul fânului, din jurul mănăstirii Hagigadar – n. n.), 5 familii de scutelnici; aceştia să fie scutiţi de orice dare, precum zloţi, taleri, lei şi de toate celelalte angării şi să nu fie supăraţi de nimeni, nici de târgoveţi, nici de alţii. Şi de acuma înainte să fie tari a chema mai mulţi armeni din Ţara Turcească sau din Ţara Leşască. Armenii care vor veni în ţara noastră să fie scutiţi, după cum scrie mai sus, iar dacă vor veni la episcopie, să vină la domnia noastră, ca să le dăm o carte de scuteală, pentru a nu fi supăraţi de nimeni. Iar voi, dregătorilor, să nu-i supăraţi, iar cine le va face asupreală va fi de mare pedeapsă. Iar de pe roadele ce vor creşte pe pământul episcopesc, ca şi la Mitoc, să nu se ia de a zecea şi nime să nu-i supere, ci episcopul armenesc să ia

[78] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 317

de a zecea din roade şi din toate veniturile. (Tradus după o copie germană, Tot aici”)[79].

*

1701, iulie 25: Ilie din Bosance cumpără nişte boi furaţi de la Nicolai Perjul, din Rădăşeni. Alţi doi bosânceni, „Vasilie Arămescul, diacon de Bosance, şi Gheorghiţă, vătăman tot de acolo”, sunt menţionaţi, în 16 februarie 1724, ca martori la hotărnicirea Tişăuţilor.

*

1707 mai 8. Carte domnească a lui Antioh Cantemir voievod, prin care întăreşte lui Panaite, fost mare postelnic, satul Areni, din hotarul târgului Suceava, cu heleşteul din mijlocul salului. „Noi Antioh Cantemir voievod, cu mila lui Dumnezeu, domn Ţării Moldaviei. Dat-am cartea Domniei mele credincios şi cinstit boerinului nostru, dumnealui Panaite biv vel postelnic, ca să fie volnic cu cartea Domniei mele a ţine şi a propri satul Areni, cu tot hotarul şi cu tot venitul, care este driaptă ocină şi moşie a dumisale.

Aşijdere, să aibă a ţine şi a propri şi un hăleşteu care este în mijlocul satului Arenilor. Pentru care hăleşteu au avut dumnealui întrebare cu Ursul Bulai, zicând Bulai cum că acel hăleşteu l-au cumpărat moşii lui de la

---

[79] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 153

un târgoveţ de Suceavă, arătându-ne un ispisoc dintăritură de la Ştefan sin Vasilie voievod.

Iar boiarinul nostru, carele mai sus scriem, au dat samă cum acel hăleşteu au fost pe loc domnesc a târgului nostru a Sucevii. Şi s-a apucat că va dovedi cu drese făcute mai denainte decât ispisocul Ursului Bulai.

Deci şi Domniia me li-am fost dat păsuială, ca săşi aducă dumnealui Panaiote postelnicul dresăle de dovadă. Deci când au fost acmu, ni-au trimes dumnealui un ispisoc de la Alexandru Ilieş voievod, scriind cum acel sat, ce mai sus scriem, anume Arenii, l-au dat danie, cu toate heleşteile şi cu tot locul ales şi stâlpit Moisii Movilă voievod lui Frangole ce-au fost vătav de aprozi şi fratelui său, lui Irimie Vînculeţ biv aga.

Pentru aceea să aibă a popri şi a ţine şi acel hăleşteu despre Ursul Bulai, iar cui va păre cu strâmbul, după ce vom vini în scaun cu sănătate, să vie să-şi întrebe. Iar boiarinul nostru postelnicul Panaiote să aibă a ţine şi a stăpâni, precum îi scrie dresul de la Alecsandru Ilieşi vodă. Şi nime să nu ste înpotriva cărţii Domnii mele.

7215 <1707> mai 8. / Singur domnul au învăţat. / Axintie uricari”[80].

*

[80] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 367, 368

1708: „Scrisoarea lui Ghedeon, Mitropolitul Moldovei, către Dumitraşco Racoviţă Hatmanul, în pricina unui om ucis di Bosancea şi altele”[81]. Documente „cumpărate de la anticarul I. Şaraga, la 3 iulie 1907”[82].

*

1715, martie 1: Necolai Alexandru Mavrocordat Voievod scrie la toţi slujitorii ţinutului şi ai târgului Sucevii pentru mitropolia Moldovii, ajunsă la „mare scăpăciune şi răsăpă din zavistiea nepriitoriului”, întocmind satul **Bosancii**, de la Suceavă, cu „rupta” să dea pe an 5 sferturi, sfertul de 45 ughi, deci într-un an 230 ughi, zlotaşii să nu intre în sat, ci ei vor da banii la vremea sfertului la mâna mitropolitului, iar acesta îi va trimite la visterie. Gorştinarii nu vor lua diseatina de stupi şi gorştina de oi şi de mascuri, ci aceste biruri s-au dăruit mitropolitului „ca să fie de ajutor la sfânta mitropolie”. Preotul din Bosanci îşi va da gorştina şi desetina în mâna mitropolitului, iar disetnicii şi gorştinarii de tară să nu-l supere. La oamenii de Bosanci să nu între nici un fel de globnici, nici şugubinari, nici pârcălabi de acel ţinut, nici vornici de Suceava „nici a-i giudica, nici a-i certa”, îi va judeca şi certa numai mitropolitul. Numai „dacă vor face între dânşii moarte de om sau furtuşag, atunce să va

---

[81] Biblioteca Academiei Române, *Creşterea colecţiunilor în anul 1905*, Bucureşti 1907, p. 76
[82] Ibidem, p. 55

socoti cu divanul domnescu" (Copie, Academia Română, Manuscrisul 237 fol. 487-8, pag. 445-146)[83].

*

1723, iunie 20. „Adică noi, oamenii de Bosancea şi Lămăşeni, făcut-am mărturia noastră la mâna Sfinţiei Sale Părintelui Ioanichie, Egumen de Slatina, precum ştim c-am apucat din moşi, din strămoşii noştri, pentru livezi de pomi cine ar fi făcut la sat, au fost volnici a-şi stăpâni livezile cu pomi cât trăiesc, şi după ce se trec bătrânii, rămân la feciori, la nepoţi, la strănepoţi de le stăpânesc, până în cât neam s-ar trage dintre acei ce ar fi făcut livezi, însă cari şăd în sat, de poartă bir şi lucrează boeresc. Iar cari lipsesc din sat şi se duc pe aiurile, pometţii acelor duşi îi iau stăpânii, pentru că locul este stăpânesc. Aşijderea fetele ce se mărită ţi le iau bărbaţii de le duc printr-alte sate, nu-s volnici ginerii aceia a lua părţi de moşii de la socri, ce părţile acelor fete măritate pe la alte sate rămân la fraţi sau la cine va fi mai aproape celor cu livezile şi ar fi şezători în sat. Aşa ştim şi aşa mărturisim cu sufletele noastre, şi această mărturie s-au făcut dinaintea a mulţi boeri şi mazili cari mai jos s-au iscălit. Din Suceava"[84].

*

[83] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 153

[84] Acad. Rom., *Cond. mănstirii din Bucovina*, p. 261, No. 1, apud Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii*, Tomul I, Bucureşti 1907, p. 213

1729, Dec. 24: Gheorghe, mitropolitul Moldovei, dăruieşte mitropoliei satul Nimercinii cu biserică de piatră şi cu temelie şi pivniţă de piatră, din care 1/2 sat fusese cumpărată de el de la Silioneasa, iar 1/2 de la Ciudin, amândouă părţile cu suma de 500 lei. Dăruieşte totodată şi heleşteul Strâmbul pe valea Capeştei armeneşti, pe care l-a cumpărat de la Ştefan Eni logofăt şi de la Şeptelici pentru suma de 170 lei (Erbiceanu Constantin: „Istoria mitropoliei Moldaviei si Sucevei", Bucureşti 1888, tip. cărţilor bisericeşti, pag. 12, nrL XIV)[85].

*

1737 aprilie 21. Zapisul lui Dima Iolăş, prin care dăruieşte mănăstirii Sfântul Ilie un loc din hotarul târgului Suceava, în Ţarina Mare, învecinat cu locul mănăstirii. „Adică eu, Dima sin Gheorghiţă Ioliţ, şi cu femeia me, Sanda, şi cu nepoţii miei, care mai gios s-or iscăli, făcut-am credincios zapisul meu la mâna egumenului Ghelasii şi a tot soborul ot svinta mănăstire care este hramul lui Sveti Ilie, pe cum având eu un loc în Ţarina Mari, de la părinţii miei, care se hotărăşte cu locul mănăstirii şi den sus şi den gios, eu, de nimine silit şi neasuprit şi neavând feciori, am dat acel loc danie svintii mănăstiri, să fie pomenire a tot rodului nostru, în veci. Iar egumenul şi cu soborul svintei mănăstiri, văzându-mă că sunt om slab, ei, de bunăvoe lor, mi i-au dat doi giunci şi o vacă.

[85] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, V, 1745-1760, Cernăuţi 1939, p. 155, nota 1

Şi li-am arătat şi locul, care locul slujeşte den Drumul Horodnicenilor în gios, înpotriva dumbrăvii popii, şi parte den sus are semn den movilă în movilă, iar parte den gios slujeşte până în coda Luciului care este heleşteul svintii mănăstiri, iar de-a lungul slujeşte până în zare dialului: de-a lungul sunt semne, tot moviliţe, de amândoo părţile.

Însă dentr-acest loc, cari mai sus serie, fiind eu la o slăbăciune, am dat loc, cari face tot doo stoguri de fân, care are şi zapis Pădure de la mine şi răspunde în zapis cât slujeşte acel loc den bordei pân-Înpuţita. Şi această bucăţe de loc Ştefan sin Ioniţă Iolăş despre miazănopte, den ezăr, pân la Soci, gropşora cu soci, care şi aceia au dat Ştefan cuvios svintii mănăstiri să fie pominire pentru sufletul părinţilor dumisali şi a dumisali şi pentru aceasta au iscălit şi al doile din noi am dat să fie driaptă moşie svintii mănăstiri, în veci.

Iar cine s-ar scula cu pricină, iar care s-ar scula ca să strice den niamul nostru pentru această moşie să fie supt blăstămul Domnului Isus Hristos şi a Maicii Precistii şi a tuturor svinţilor şi a hramului lui Svetii Ilie şi a tot săborul, să fie neertat, în veci.

Şi acest zapis s-au făcut înainte svinţie sali părintelui Isaie, dichiu de Suciava, şi înainte dumilorsali vornicilor de Suciava şi altor omini buni, cari mai gios s-au iscălit. Şi s-au iscălit şi părintele dichiu şi dumnalor vornici şi pentru mai mari credinţa m-am şi iscălit.

Let 7245 <1737> aprilie 21. / Şi eu, Dima, m-am iscălit. / Eu, Ştefan sin Ioniţă Ioliş. / Eu, Nica, nepot de soră Dimii. / Eu, Mihălachii, nepot de soră Dimii. / Gavril sin Gligor olar. / Ursul zet Dimii. / Mihai zet Dimii. / Eu, Vasili Pădure sin lui Gavril Pădure, m-am tânplat. / Eu, Costantin olar sin lui Gligor olar, m-am tânplat. / Eu, Ion ciobotar sin lui Tudose ciobotar, m-am tânplat. / Eu, Ion Acârstinii, m-am tânplat. / Nicolai zet Ioliş m-am tânplat. / Eu, Andrii Zgărîibrîndză, m-am tânplat. / Eu, Ursul Gorca, m-am tânplat.

Dinaintea noastră s-au făcut acest zapis: Isac dvornic Suceavschii. / Ilie Şeptelici vornic m-am tânplat. / Toader Bădiliţă vornic Suceavschi m-am tânplat. / Iordache Cărăge m-am tânplat. Az Ioasaf egumenos ot Dragomirnus.

Această danie s-au făcut înainte noastră şi pentru adeverinţă am iscălii şi noi,

Antinii Mitropolit Suceavschi Ctitor.

Şi pentru o burată loc a lui Ştefan Iolăş au fost dată rău şi am ras-o”[86].

*

1748, ianuarie 24, Suceava. Ileana Şeptilicioaia, fata lui Ene Barbălată, cu feciorii Costân şi Ştefan, vând

---

[86] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 369, 370

lui Vasile Pădure ocina lor, moştenită de la părintele ei, un loc în câmp numit Frumoasa cea Mare, având pe acel loc un heleşteu, cu loc de prisacă alături, cu 95 lei bani gata. Martori : Naftanail ieromonah, Dan vameş, Naftanail egumen Solcăi, Petre Chelealbă, Neculai curătoriul, Neculai Chiţăscul, Ursachi Foti, Bogdan Atomii a Ciuntului, Ştefan Iolăş şi alţii. A scris Iorest ieromonah, ecleziarh la mitropolie”[87].

*

1748, noiembrie 16: Costin Şeptelici, cu rudele sale, vinde lui Vasile Pădure un heleşteu şi-i dăruieşte o bucată de loc, amândouă situate lângă Frumoasa cea Mare, ţinutul Sucevei.

Adecă eu, Costin Şeptelici, împreună cu fratile meu Ştefan Şeptelici, feciorii lui Iliea Şeptelici, şi cu maica noastră Ileana, fata lui Enachi Barbălată, făcut-am acest adivărat zapis, de nime siliţi, nici asupriţi, ci de a noastră bună voea la mâna dumisale hinului nostru Vasile Pădure, precum i-am vândut al nostru drept un heleşteu ci este în Frumoasa ce Mare, pe de amăndoao părţile cât slujeşti vatra hăleşteului, de o parte să hotărăşte cu Litenii şi de altă parte să hotărăşte cu moşia lui Canţiriu târgovăţ din Suceavă şi din coada hăleşteului din drumul cel mare în sus să hotărăşti cu moşiea lui Sfeti Neculai care o stăpâneşti acum o fată Iliea.

---

[87] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean,* 1393-1849, Suceava, 1987, p. 272

Deci noi i-am vândut a noastră dreaptă ocină şi moşiea, după cum scrie mai sus, dumisale hinului Vasile Pădure drept optzeci lei noi, ca să-i fiea în veci neclătită dumisali şi fii(lor) dumisale şi nepoţilor; dar cine s-ar scula dintre neamurile noastre să n-aibă treabă cu dumnealui Vasile Pădure, ci cu noi să-ş întrebi de va avea ceva, căci acest heleşteu nu este despre parte Şiptiliceştilor, ci iaste despre parte moşului nostru Enachi Barbălată.

Şi la această vănzare a noastră s-au întâmplat mulţi oameni buni şi bătrâni târgoveţi din Suceavă. Şi pentru mai bună credinţa mai gios s-au iscălit, care au ştiut carte, iară care n-au ştiut, şe-au pus degitile.

Leat 7257 noem. 16.

Ileana Şeptilicioaea; Costantin Şeptilici; Catrina Şeptilicioaea; Ştefan Şeptilici. Ermonah Aftanasi proegumen Sintiliea m-am întâmplat.

Ne-am iscălit care mai gios ne vom pune şi degitile şi iscăliturile jidoveşti (şi) armineşti.

Eu, popa Vasile martor; eu, popa Toader protopop ot Suceava m-am tămplat; eu, Isac m-am întâmplat; eu, Manolachi sin Andrei celui mari din Suceavă.

Deosăbit i-am mai dăruit altă bucată de loc tot dintr-acesta hotar a Frumoasăi cei Mari de pe ceea parte care şi aceasta să hotărăşte cu Litenii, precum merg

movilele în rând pe zare d(e)alului, precum să hotărăşti moşiea, care sănt mai gios, care să hotărăşte cu Zâpodia Vlădicăi pănă unde să împreună păraile la iaz în coada Luciului; şi iată şi noi de bună voea noastră ne-am socotit dinpreună cu fraţi meu Ştefan şi cumnata noastră Catrina, care au ţinut-o Ion Şeptilici şi i-am dăruit finilor noştri celor mai mici, de care şi ei ne-au comandat părinţii noştri, fiind noi la scăpăciune.

Deci şi noi vazind că ne-ar face atâta bine, i-am dat această moşiea ce arată mai sus, iară care dintrc neamul nostru s-ar scula, cu dumnelui să n-aibă treabă, cu noi să-ş întrebi, fiindcă aceasta bucală de loc nu este a Şepleliceştilor, ce este a lui Eni Barbălată, a părintelui maicii noastre.

Iar care s-ar scula din neamul nostru să fiea supt blăstăm şi afurisit şi pentru credinţă ne-am şi iscălit de iznoavă, că această parte iaste dată ca să să cr(e)ază. Let 7257 mai 12(1749).

Costăn Şeptelici; Ştefan Şeptelici; Catrina Şaptelicioaea; Ştefan Cocioacăş (?); Ion cibotar staroste; popa Toader m-am întâmplat; Neculai Chiţăscul; Ştefan Iolăş; Gheorghi Chiţăscul; Ion Brânză tărgovăţ bătrân.

Copie. Documentul din 16 noiembrie 1749 a mai fost iscălit de Şloima, fiul lui lsac, Heiş mori la Ierusalim,

Lupul şoltuz, ginerele Măriei. A scris Grigori Moisa; iscălitură armenească”[88].

*

1749, mai 12, Suceava. Constantin Şeptilici, Ştefan Şeptilici, Catrina Şeptilicioaia, fiind lipsiţi de mijloace şi ajutaţi la înmormântarea părinţilor lor de finii lor, fiii lui Vasile Pădure, dăruiesc acestora o bucată de loc din moşia Frumoasa cea Mare, ce se învecinează cu Litenii, pe unde merg movilele în rând pe zarea dealului, cu Zăpodiea Vlădicăi, până unde se împreună pâraiele la iaz, în coada Luciului. Acest loc a fost al lui Ene Barbălată. Martori: Ion Cibotar staroste, popa Toader, Neculai Chiţăscul, Gheorghe Chiţăscul, Ştefan Iolăş, Ion Brânză târgoveţ bătrân”[89].

*

1749, Iulie 18. „Mai mulţi mazili şi boerănaşi, raportând Domnului despre pricina sătenilor din Rădăşeni cu mănăstirea Slatina, zic: ţăranii… apucase de la strămoşii lor de ştia fieşte carele unde a merge să are şi să cosască şi nu putea altul să-l scoată din pământul cel de arat şi din locul cel de cosit, nici stăpânii lor nu-i scotea, nu-i trebuia unui om acel pământ să-1 are, sau locul cel de coasă, şi-l unui om străin de-l lucra şi el îl dijmuia, nu

---

[88] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene,* V, 1745-1760, Cernăuţi 1939, document 15

[89] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean,* 1393-1849, Suceava, 1987, p. 276

se mesteca stăpânii la acea dijmă de pe pământul acelui om”[90].

*

1752 mai 17, Iaşi. Scrisoarea de cercetare a marelui vornic Radu Racoviţa şi a hatmanului Constantin Razul, întărită de Constantin Racoviţă voievod, în pricina dintre Mitropolia Moldovei şi negustorii suceveni Şeptilici, Vasile Pădure, Bulai, Zotta, mănăstirea Sfântul Ilie, pentru unele bucăţi de loc, pe care aceştia le deţin din moşia satului Areni.

„Noi Constantin Mihai Cehan Racoviţă voievod şi domn, din mila lui Dumnezeu, al Ţării Moldovei, am întărit cu semnătura şi pecetea noastră toate acestea, precum şi cele cuprinse în această scrisoare, după constatarea marilor noştri boieri şi după judecata noastră domnească.

Noi Constantin voievod m.p. Cu aceasta facem noi toţi ştire, celor care au nevoie s-o ştie, în ce fel, ca urmare a poruncii domneşti a prea înălţimii şi prea puternicei sale, a voievodului Constantin Mihai Cehan Racoviţă, noi am discutat în pricina certurilor cu biserica Mitropoliei, apoi cu câţiva negustori din Suceava, de asemenea am ascultat plângerea lui Şeptelici, apoi pe cea a călugărului Parftenie, stareţul mănăstirii Sfântul Ilie, pentru o bucată de loc aparţinând bisericii Mitropoliei,

[90] Acad. Rom., *Condica mănăst. Bucov*, p. 263, No. 5, apud Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii*, Tomul I, Bucureşti 1907, p. 213

care teren se află pe locul satului Areni. Despre aceasta ne-a spus cinstitul părinte şi mitropolii al Moldovei, Iacob, cum că înainte ca Arenii să fi aparţinut bisericii Mitropoliei, era dimpreună cu pământurile Sucevei. Ne-a arătat porunci vechi şi noi în care este scris că satul la început a fost o danie de la decedatul voievod Moise Movilă, care l-a dăruit lui Frangolie vătaf de aprozi şi fratelui acestuia, Ieremie Vănculuţ fost agă (sau colonel). După moartea acestora a ajuns acest sat în posesia femeii lui Frangolie, Axenia, care era sora lui Ursachi vistiernic. După moartea acesteia a ajuns acest sat la Ursachi vistiernicul, iar Dumitru postelnic, fiul lui Ursachi, a vândut mai apoi satul lui Abăza Ilie vornic. Pomenitul Ilie Abăza l-a dat, mai departe, prin cumpărare, lui Panaietachi postelnic, fiul acestuia, anume a lui Panaietachi postelnic, a amanetat acest sat turcului Mersin pentru o datorie. Turcul l-a vândut în virtutea drepturilor sale decedatului chir mitropolit Ghedeon; în felul acesta şi satul acesta a ajuns în posesia sfintei biserici, care îl stăpâneşte şi în prezent.

După aceea, sfântul părinte şi mitropolit a chibzuit şi a văzut că hotarele acestui sat sunt încălcate de către negustori, care au pătruns până în mijlocul satului. În acelaşi timp au ridicat pretenţii asupra câtorva locuri, pretinzând că acestea le sunt rămase de la părinţii şi bunicii lor. Despre aceasta au prezentat chiar scrisori de cumpărare, cum că ei au cumpărat unul sau altui din locuri, de la alţi oameni. Între aceştia s-au evidenţiat Şeptilicii, mănăstirea Sfântul Ilie, Vasile Pădure, familiile lui Bulai şi Ştefan Zotta. Şi înălţimea sa, Domnul, a trimis până acolo un hotarnic, şi anume pe domnul Vasile

Buhăiescul fost medelnicer, ca acesta să cerceteze pricina şi să hotărnicească hotarele pomenitului sat, după scrisorile aflătoare la biserica sfintei Mitropolii.

După ce s-au văzut atare scrisori şi mărturii ale boierilor, în privinţa hotarelor, după aceea unii au fost chemaţi să vină într-acolo, la el, ca Teodor Bădeliţă fost vornic de Suceava, Constantin ţi Ştefan Şeptilici, părintele ieromonah Parftenie, egumen de Sfântul Ilie, şi alţi negustori din românii şi armenii bătrâni, cărora îndată le-a citit în întregime fiecare înscris în parte prezentat. După aceea, a găsit chiar şi natura acestui lucru, că într-o scriesoare de danie pe acest sat, pe care a semnat-o decedatul domn Alexandrii Iliaş, din anul..., este scris că acest fel de document l-a întărit pomenitul domn lui Frangoli vătaf de aprozi şi fratelui acestuia, Ieremia Vaculuţ aga, în virtutea unui hrisov şi a daniei păstrate de la domnul Moise Movilă, care document însă s-a pierdut, totuşi este destul despre aceasta dovada domnului Alexandru Iliaş dată înscrisului de întărire în privinţa acestei danii, în care înscris este însemnat că satul Areni a fost dăruit împreună cu un iaz numit Luciul, împreună cu alte locuri aparţinătoare de acesta, apoi veniturile acestora, din hotarul Sucevei. Încolo, în ceea ce priveşte această danie, în document nu sunt notate, de jur-împrejur, semnele hotarnice, şi chiar nici un alt document de hotărnicie nu s-a aflat, decât unul singur, de la decedatul chir mitropolii Nichifor, care a hotărnicit bucăţile de loc şi hotarele acestui sat Areni, pe o parte de-a lungul hotarului de la mănăstirea Sfântul Ilie şi la Drumul Mare care duce la Câmpulung, începând de la târg, până la sfârşitul hotarului, unde acest

hotar se întâlneşte cu cel al Zahareştilor şi Liteniior, după cum arată, de mai multe ori, hotarnica lui Agărici vornic de poartă şi înscrisul lui Simion Cheşco uricar, care au fost hotarnici. De partea cealaltă, însă, satul Areni nu a fost hotărnicit, din cauză că satul Areni a fost în numeroase certuri cu acei negustori, cu acei călugări de la Sfântul Ilie şi cu acei Şeptilici, acestea sunt deci sus pomenitele cauze, care s-au furişat cu terenurile aparţinătoare în mijlocul satului Areni. Toate pricinile la un loc însă le-a cercetat înainte pomenitul hotarnic Vasile medelnicer. Acesta a poruncit ca ei să dovedească în ce fel părinţii acestora au dobândit astfel de terenuri, dacă eventual le-au fost dăruite de cineva. Astfel, trebuie să prezinte documente scrise şi domneşti, deoarece este bine cunoscut că locul a fost domnesc şi nimeni nu este împuternicit să posede un teren fără danie, după cum este şi în timpurile de azi, că dacă un loc sau altul se află fără proprietar, chiar să nu fi fost dăruit nimănui, aceste locuri aparţin întotdeauna domniei şi nimeni nu are nici un drept pe acestea să le ia în posesie.

Şi aceştia nu au putut să arate că au vreun document domnesc, ci au vrut să se justifice numai cu câteva scrisori de cumpărare, că aceste locuri le-au cumpărat unii de la alţii. Despre un loc sau altul nu a ieşit la iveală nici un înscris, ci s-a pretins că acestea au fost pierdute.

La sfânta mănăstire a lui Ilie s-a aflat numai un singur document domnesc pentru câteva bucăţi de loc, care teren a fost danie pentru mănăstirea Sfântul Ilie. În

acelaşi timp, pentru un iaz cu locuri de arat, cure a fost răscumpărat de la Şerban şi decedatul Cantacuzino stolnicul, despre aceasta a fost găsit un hrisov scris de decedatul domn Ştefan Vasile pentru întărirea vânzării. În acest caz al lacului şi iazului, nu a fost aflat însă alt document de bază despre o posesie temeinică a acestora şi este discutată, spre a se cunoaşte în ce fel şi chip acest loc a fost despărţit de târg"[91].

*

1772: Pe moşia Bosanci, partea Mitropoliei, s-au stabilit emigranţii ardeleni, pălmaşi din Dragomireşti, Zaharia Ungur şi Alexa Moldovan, iar în 1774, Dumitru Chifor, pălmaş din Budurlău, urmat, în 1775, de pălmaşul din Reghin Ion Trif. În 1777, mai vin trei familii de pălmaşi ardeleni, toţi din Cepan, Siomeon şi Tudor Moroşan şi George Ilovan, în anul următor, 1778, sosind doar un plugar, din Bungard pe Someş, un oarecare Zacharie.

*

1772-1794: Recensământul lui Rumeanţev[92], din 1772-1773, înregistrează la Bosanci, sat cu salvogvardia preînălţatului Graf, fără alte precizări, „159 – toată suma caselor", însemnând 111 scutelnici ai Mitropoliei Suce-

---

[91] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, pp. 384, 385

[92] A.Ş. Mold., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 353

vei, 14 popi, 10 femei sărace, 7 ţigani şi 17 scutelnici călugăreşti cu salvogvardie.

Recensământul generalului Spleny, din 1775, consemnează ca trăitori în Bosanci, arondat Ocolului Mijlociu, 9 popi şi 161 ţărani, deşi, în urmă cu un an, în 1774, satul avea, conform Topografiei lui Werenka, 128 de familii, numărul acestora sporind, în următorul deceniu, la 238 familii şi tot atâtea gospodării. În 16 februarie 1794, Comisariatul cezaro-crăiesc al Ţinutului Suceava fixează suprafaţa sesiilor parohiale pentru Bosanci, Udeşti şi Reuseni la câte 24 fălci, scutindu-le de boieresc.

*

1782, martie 4: „Ananiea Sevastiea, egumenul mănăstirii Burdujeni, cu Meletie, egumenul de Ilişeşti şi dichiul mitropoliei, declară, în fata comisiunii austriece, că:

Nu se ştie cine a donat moşiile Uidesti, Bosance, Bodeni şi Frumoasa. Tătăraşi fusese cumpărat de mitropolitul Ghedeon, de la Maria, văduva lui Ştefan Milescul sărdar, şi de la fiul ei, Frangole postelnic. Arenii fusese proprietatea unui turc, de la care i-a cumpărat mitropolitul Ghedeon. Nemercenii aparţinuse familiei Şeptelici, care i-au vândut mitropoliţilor Antonie şi Gheorghe (Arh. Stat. Cernăuţi, Liber Granicialium X 355-372).

Luciul şi Strâmbul sunt două heleştee. Strâmbul se află pe hotarul satului Bosanci, iar Luciul pe cel al târgului Sucevii"[93].

*

1782, martie 4, Suceava. Procesul verbal încheiat de Comisia Aulică de Hotărnicire cu împuterniciţii Mitropoliei Moldovei referitor la proprietăţile pe care le are biserica mitropolitană Sfântul Gheorghe în oraşul Suceava şi la moşiile Areni, Tătăraşi, **Bosanci**, Uideşti, Nemerceni, **Luciul**, **Strâmbul** etc. (Copie tabulară din protocolul Comisiei Aulice de Hotărnicire a Bucovinei şi din documentele de hotărnicie, paginile 689 până la 728, privitor la moşia Bosanci a Mitropoliei).

„Continuat în ziua de 4 martie 1782. După ce domnul colonel şi preşedinte al comisiei s-a pus din nou pe picioare, după ce stătuse 14 zile la pat, cu tuse şi umflătură, şi, de asemenea s-au sfârşit şi ceremoniile bisericeşti ale religiei ortodoxe, care reţinuse pe fiecare cleric şi mai ales pe egumeni la bisericile lor, chiar astăzi a apărut în faţa acestei comisii, din partea cealaltă, domnul episcop de Burdujeni, numit Anania, cu domnul egumen de Ilişeşti şi dichiu al Mitropoliei Ţării, numit Meletie, cu o împuternicire semnată de domnul mitropolit de Iaşi, care a fost anexată aici sub nr. 216, şi au confirmat depunerea jurământului.

---

[93] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 153

1). Cine a înfiinţat sau a ctitorit Mitropolia Ţării de aici?

Răspuns: Odinioară erau în Moldova numai episcopi şi episcopul de Rădăuţi, care pe atunci era cel dintâi, era supus mitropolitului şi patriarhului titular de Ohrida; când însă domnul Alexandru cel Bun a fost încoronat de împăratul bizantin Ioan Paleologul, el a numit pe episcopul de Rădăuţi ca mitropolii al ţării, şi l-a supus patriarhilor de Constantinopol, după ce a pus capăt dependenţei de Mitropolia Ohrida.

2). Dacă domnul Alexandru l-a numit pe episcopul de Rădăuţi ca mitropolit, i-a repartizat sau dăruit unele moşii pentru întreţinerea sa?

Răspuns: Domnul Alexandru, când a numit pe episcopul de Rădăuţi ca mitropolit, i-a dăruit acele moşii pe care Episcopia de Rădăuţi le posedă şi astăzi. Pe de o parte, scaunul mitropolitului s-a schimbat şi a fost trecut ba aici, ba colo, pe de altă parte însă moşiile pe care domnul Alexandru le-a dăruit mitropolitului de Rădăuţi au rămas Episcopiei rămase la Rădăuţi.

3). În ce vreme scaunul mitropoliţilor ţării a fost mutat la Suceava?

Răspuns: Vremea în care mitropolitul a dus scaunul său în Suceava nu le este cunoscută.

4). Cine a fundat biserica de aici, care poartă numele Sfântului Gheorghe, întocmai ca şi blazonul mitropolitului de aici?

Răspuns: Un domn al Moldovei, numit Petru (Muşat – n. n.), a ridicat biserica (Mirăuţi – n. n.) pentru Sfântul Gheorghe, dar, în afară de aceasta, de asemenea şi biserica Mitropoliei din Iaşi se numeşte Sfântul Gheorghe (biserica din Suceava, care adăposteşte moaştele Sfântului Ioan, ctitorită de Bogdan şi terminată de Ştefăniţă Vodă, în 1522 – n. n.).

5). Dacă acest domn Petru, care a ridicat biserica Sfântul Gheorghe, a dăruit de asemenea acesteia şi câteva moşii?

Răspuns: Acest domn Petru probabil să fi făcut unele danii bisericii. Regele polon Ioan Sobieski, atunci când a fost în ţară, a luat cu sine în Polonia, pe mitropolit, pe Sfântul Ioan cel Nou şi toate scrisorile Mitropoliei, din care cauză din lipsa înscrisurilor nu se ponte şti, cine a dăruit ceva acestei biserici.

6). Vor fi ştiut, totuşi, următorii mitropoliţi cine a dăruit ceva bisericii Sfântului Gheorghe, deoarece au făcut rugăciuni în slujbele religioase şi chiar şi în biserică pentru astfel de întemeietori şi făcători de bine şi întemeietori egumenilor obligativitatea pomenirii lor în liturghii solemne?

Răspuns: La ei nu ar fi obiceiul ca numele întemeietorului sau făcătorului de bine, împreună cu cauza, să fi fost însemnat; de ce pentru unul să se roage, ei ar fi însemnat că este să se roage pentru Constantin sau Petru. Mitropolitul şi-a menţinut până acum aici moşiile sale numai prin mărturiile oamenilor evlavioşi, care au mărtu-

risit, cu carte de blestem, că acestea sau alte moşii au aparţinut Mitropoliei.

7). Ar vrea aceştia să informeze apoi ce deţine Mitropolia ca moşii şi în Cordon?

Răspuns: Mitropolia deţine următoarele sate şi predii ca: satul Uideşti, satul Bosanci, Tătăraşi cu 16 case, Areni cu 15 case; moşiile: Nemerceni, Podeni, Frumoasa, Luciu, Strâmbul; terenul din jurul Mitropoliei, pe care trăiesc ţiganii; de asemenea, 10 stânjeni de loc în Uliţa Mare, care a fost numit şi Arenda Mitropoliei; la fel, o casă cu o pivniţă în oraş, care a fost numită casa lui Harmota; un loc cu o pivniţă lângă biserica armenească.

8). Cum a ajuns satul Uideşti către Mitropolie, dacă i-a fost dăruit sau dacă a aparţinut bisericii Sfântului Gheorghe, sau dacă l-a cumpărat mitropolitul?

Răspuns: În prealabil, ei trebuie să comunice comisiei că în întreaga Moldovă sau Valahie nici o biserică nu are pământuri sau moşii proprii, deoarece mereu acelaşi care are moşii se îngrijeşte de biserică şi, în caz de distrugere, trebuie s-o refacă. De exemplu, biserica unei mănăstiri va fi întreţinută de mănăstire şi cele ale Mitropoliei, de mitropolit. Dacă satul Uideşti va fi fost dăruit Mitropoliei sau de mitropolit cumpărat, ei nu ştiu nimic, aflându-se scrisorile, aşa cum s-a arătat, în Galiţia, cu Sfântul Ioan cel Nou.

9). Cât de mult a stăpânit mitropolitul acest sat şi dacă el l-a stăpânit în linişte?

Răspuns: Domnul episcop de Burdujeni răspunde apoi că el, cu 23 de ani în urmă, ar fi fost arhidiacon al Mitropoliei, aici, şi, pe atunci, Mitropolia îl poseda, după cum el, din auzite, zice că i-ar fi cunoscut că Mitropolia îl posedă de 200 de ani încoace.

10). Dacă despre acest sat nu există nici o hotarnică?

Răspuns: Există o hotarnică, întărită de Divan, pentru Uideşti, pe care o anexează.

Observaţie: Această scrisoare hotarnică a fost anexată aici, sub nr. 217.

11). În ce fel de împrejurări această scrisoare hotarnică a fost semnata şi dacă Mitropolia a stăpânit în linişte acest sat, cu hotarele acestuia, după cum sunt descrise în sus-anexata scrisoare hotarnică, întărită de Divan?

Răspuns: Această scrisoare hotarnică a fost redactată în împrejurările unei foste pricini dintre Mitropolie, Ilinca Bălşoaia şi un anumit Ştefan Silion, şi Mitropolia stăpâneşte acest sat astăzi în linişte, în hotarele arătate în acea scrisoare hotarnică.

12). Cum a ajuns satul **Bosanci** la Mitropolie?

Răspuns: Ei nu ştiu cum a ajuns acest sat la Mitropolie, nu există chiar nici un înscris despre aceasta. Atâta doar ştiu ei că acest sat, din vremuri străvechi, a aparţinut Mitropoliei, că aceasta l-a stăpânit mereu în linişte, asemenea ca până în ziua de azi, fără cea mai mică pricină.

13). Dacă nu există nici o hotarnică pentru acesta şi dacă hotarele acestui sat sunt marcate cu semne de hotar?

Răspuns: Nu există nici o scrisoare hotarnică, există însă semne de hotar şi oamenii bătrâni cunosc semnele de hotar ale acestui sat.

14). Cu ce drept Mitropolia stăpâneşte moşia Tătăraşi, pe care se află 16 case?

Răspuns: O anumită Maria, văduva lui Ştefan Milescu serdar, cu fiul ei Frangolie postelnic, au vândut această moşie Tătăraşi mitropolitului Ghedeon, cu 200 lei, care scrisoare de cumpărare există.

Observaţie: Această scrisoare de cumpărare se anexează aici în traducere, sub nr. 218. De asemenea, există o întărire domnească asupra acestei cumpărături, care se află aici sub nr. 219.

15). Dacă există o scrisoare hotarnică pentru această moşie şi dacă Mitropolia a stăpânit-o în linişte?

Răspuns: Nu există nici o scrisoare hotarnică, însă Mitropolia a posedat-o în linişte, deoarece se găseşte între celelalte moşii ale Mitropoliei.

16). În ce mod moşia Areni, pe care acum se află 15 case, a ajuns a Mitropoliei?

Răspuns: Un oarecare turc a luat această moşie de la un boier, pentru o datorie, şi mitropolitul Ghedeon a cumpărat-o de la turc, cu 300 florini, pentru care scrisoare de cumpărare există şi o întărire domnească.

Observaţie: Scrisoarea turcului, prin care a vândut această moşie. se află aici, sub nr. 220, şi întărirea domnească, împreună cu hotarele, se află aici sub nr. 221.

17). De vreme ce hotarele acestei moşii sunt arătate în întărirea domnească, dacă Mitropolia a stăpânit-o în linişte, după aceste hotare?

Răspuns: Au fost pricini în privinţa acestei moşii, dar mai înainte, cu locuitori din oraşul Suceava, care s-au isprăvit printr-o scrisoare domnească.

Observaţie: Această scrisoare domnească, prin care această pricină a fost încheiată, s-a anexat aici, sub nr. 222.

18). Cu ce drept Mitropolia a dobândit moşia Nemerceni?

Răspuns: Aceasta moşie a aparţinut familiei Şeptilici şi aceasta a vândut-o treptat, treptat, mitropoliţilor Antonie şi Grigorie, despre care exista scrisori de cumpărare.

Observaţie: Aceste două scrisori de cumpărare de la Şeptilici se anexează aici, sub nr. 223, 224.

19). Dacă exista vreo scrisoare de hotărnicie despre această moşie Nemerceni şi dacă Mitropolia a păstrat-o în linişte?

Răspuns: Nu există nici o scrisoare hotarnică. Mitropolia însă o stăpâneşte în linişte, deoarece se află printre alte moşii ale Mitropoliei.

20). Cu ce drept Mitropolia stăpâneşte moşia Podeni?

Răspuns: Cum a primit Mitropolia această moşie ei nu cunosc, o stăpâneşte Mitropolia din timpuri imemoriale în linişte, însă scrisori nu există.

21). În ce fel moşia Frumoasa a ajuns la Mitropolie?

Răspuns: Nici despre această moşie Frumoasa, nici despre altele două, Luciul şi Strâmbul, nu are Mitropolia înscrisuri la mână. Le stăpâneşte însă Mitropolia, în linişte, din vremuri îndepărtate.

22). Cum a ajuns la Mitropolie terenul pe care se află Ţigănia?

Răspuns: Această Ţigănie este pe terenul pe care se află biserica, aparţinând de asemenea Mitropoliei, cum însă l-a primit Mitropolia nu se ştie, după ce înscrisurile au fost pierdute.

23). Cine a dat Mitropoliei locul de 10 stânjeni din Uliţa Mare, numit şi Arenda Mitropoliei?

Răspuns: De asemenea, şi despre acest loc nu există nici un înscris, din care cauză ei nu ştiu cum l-a primit Mitropolia. A fost o mică pricină între locuitorul Simeon Roman din Cernăuţi şi mitropolit, care vrea să-i dea mitropolitului un alt loc, ce-l are în Botoşani, în locul acestuia; acest schimb însă nu s-a făcut, deoarece locul lui Simeon Roman din Botoşani ar fi fost în litigiu; s-ar putea ca Roman să vrea să menţină schimbul său şi atunci pot să apară unele înscrisuri.

24). De la cine a primit Mitropolia casa cu pivniţă, care se numeşte Casa lui Hormotă?

Răspuns: Un anume Dosoftei şi Ştefan Goia au dăruit această casă Sfântului Gheorghe, pentru care există o scrisoare de danie.

Observaţie: Această scrisoare de danie, prin care a fost dăruită această casă şi pivniţa bisericii Sfântului Gheorghe din Suceava, se anexează în traducere aici, sub nr. 225.

25). Dacă Mitropolia stăpâneşte în pace această casă şi pivniţă?

Răspuns: Mitropolia le stăpâneşte în pace.

26). Cu ce drept stăpâneşte Mitropolia locul şi pivniţa de lângă biserica armenească?

Răspuns: Nu există nici despre aceasta nici un înscris, cum şi în ce fel ar fi ajuns această pivniţă la Mitropolie, ei nu pot s-o ştie, însă aceasta o stăpâneşte din vremurile de demult.

A arătat mai departe egumenul din Ilişeşti, numit Miletie, comisiei şi a rugat să fie înscris în protocol că o anume Maria sulgeroaia a dăruit Mitropoliei jumătate din satul Rus, care danie a întărit-o domnul Mihai Racoviţă chiar printr-o scrisoare domnească, Mitropolia însă nu o stăpâneşte şi nu a stăpânit-o niciodată. Această scrisoare de danie, împreună cu întărirea domnească se anexează aici, sub nr. 226, 227. De vreme ce Mitropolia, în afară de aceste terenuri citate înainte, nu mai are niciunul şi în prezent acestea nu se pot hotărnici, atunci s-a citit şi în

faţa celor doi împuternicit spusele lor, traduse, după care s-a iscălit de ei.

Două semnături greceşti ilizibile. / Ioan Grigorovici. / Alexandru Ilschi. / Metzger, colonel. / Eu, Pitzally, căpitan. / Harsany, locotenent-auditor. / Eu, Erggelet, grefier şi scriitor de acte. / Petru Aaron, tălmaci jurat”[94].

*

1782, martie 11; „Egumenul de la Slatina Ghenadie declară, în faţa comisiei austriece, că mân. Slatina posedă în Bucovina moşiile: Valeasacă, Măzănaeşti, Cerepcăuti, Rarence şi săliştile Bereşti, Vorniceni, 1/2 Corlăţeşti, Borghineşti şi Steleneşti. Satul Borghineşti îi fusese dăruit de Alexandru VV (Arh. Stat. Cernăuţi, Liber Fundationum III, 146). Este vorba de Alexandru Lăpuşneanul”[95].

*

1782, Mart 16: Egumenii mănăstirilor armeneşti Zamca şi Mitoc declară, că Zamca fusese singura episcopie armenească dincoace de Dunăre. Ea stăpâneşte o bucată de pământ. De la şanţul târgului, până la pârâul Şcheei.

---

[94] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 460-464

[95] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 138, nota 1

Mănăstirea Mitoc a fost clădită de armeanul Donovacovici, pe pământul dăruit de Ieremie Voevod. Ea stăpâneşte 2 heleştee şi o prisacă (Arh. Stat Cernăuţi, Liber Haereditatum XX, 489). Mănăstirea Mitoc se cheamă astăzi Hagigadar. Zamca există, dar nu mai e mănăstire. Despre Zamca vezi Polek Iohann: „Das armenische Kloster Zamka bei Suczawa in der Bukowina, Czernowitz, Heinrich Pardini 1901, extras din „Iahrbuch des bukowinaer Landes-museums", IX, 1901[96].

*

1783: Vorbind despre colonizarea Bucovinei, Kaindl precizează că, în 1783, Enzenberg nu a permis emigranților să intre într-un singur loc, în Bosanci, lângă Suceava, ci doar în localități mai mici[97], și-abia Iosif al II-lea, în 1784, a sugerat și moșia Bosanci a Mitropoliei, dar după aducerea moaștelor lui Ioan cel Nou[98].

*

1783, septembrie 26: **Hotarnica Borghineştilor**. Satul Borghineşti se hotăreşte cu satele Liteni, Frumoasa, Nemerceni, Bodeni şi hotarul Moldovei. Hotarul începe unde Şomuzul părăseşte Bucovina, pe locul unde se

---

[96] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, pp. 237, 238

[97] Kaindl, Raimund Friedrich, *Das ansiedlungsweden in der Bukowina seit der besitzergreifung durch Österreich*, Innsbruck 1902, p. 211

[98] Ibidem, p. 252

întâlneşte cu Litenii, de aici la piatra unde se întâlnesc hotarele de la Borghineşti, Liteni şi Frumoasa, la un heleşteu, la iazul lui Gherghel, hotarul Nemernicenilor, muchea dealului la valea Caldăruşa, părâul Călugăra. (Tot aici, Liber Fundat. III, 200-204)[99].

*

1783, iunie 13, Suceava: În faţa comisiei austriece apare Iuoniţă Berciul şi declară că Ienacachi Cantacuzino zis Dinul stăpâneşte, în Bucovina, moşiile Teşeuţi, Ipoteşti, Corlata, Căldăruşa şi Tolova. Ultimele două sunt sălişti. Tolova este moşie baştină a familiei Cantacuzino. Zapise nu-s. În ce priveşte Căldăruşa, se declară că Şerban Cantacuzino o cumpărase de la Ilie Şeptelici. De la Şerban, satul a trecut la tatăl lui Ienacachi (Arh. Stat. Cernăuţi, Liber Granicialium IX 252-261[100].

*

1785, mai 17-18, Suceava. Hotarnica moşiei mănăstirii armeneşti **Mitoc,** aflată în hotarul oraşului, ce aparţine Comunităţii Armene din Suceava.

„Încheiat în Suceava, la 17 şi 18 mai 1785,

Astăzi s-a înfăţişat preşedintele comunităţii armeneşti Luca Botoşan, apoi Ivan Capri, Bogdan Moise, Ari-

---

[99] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene,* IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 138

[100] Bălan, Teodor. *Documente bucovinene*, III, 1573-1720, Cernăuţi 1937, pp. 192, 193, note

ton Pruncul şi încă mulţi alţii, pentru hotarele mănăstirii armeneşti Mitoc sau ale terenului aparţinător, numit Moşiora; apoi, din partea moşiilor mărginaşe ale Mitropoliei, ca vechil al domnului mitropolit al Moldovei, Dumitru Popovici, cu încă câţiva oameni bătrâni, supuşi ai Mitropoliei; Ştefan Zota, cel care este mărginaş cu moşia sa şi cel care, mai înainte, ţinuse aceste moşii în arendă – actualul jude al oraşului, Costachi Borcilă, cu alţi orăşeni şi bătrânii oraşului.

În aceste împrejurări aşadar, s-a pornit la faţa locului, s-a înconjurat, călare, întregul hotar al acestui teren, după declaraţia armenilor, şi s-au ascultat obiecţiile potrivnice ale împuternicitului Mitropoliei, cu bătrânii săi. În sfârşit, precedentelor certuri de lungă durată le-a urmat învoiala ambelor părţi şi mulţumirea acestora. Începutul acestei hotărnicii s-a făcut cu ridicarea primei movile de hotar, despărţind terenurile Mitocului de cele ale Mitropoliei, lângă drumul ce duce din Suceava la Areni, drept în faţa Movilei numită a lui Răzvan Vodă. De acolo, hotarul Mitocului merge cu cel al Mitropoliei, în linie dreaptă, peste această colină, în vale, pe o a doua movilă de hotar, înălţată pe o mică ridicătură alături de numitul drum. Aici cârmeşte linia Mitocului, în forma unui unghi obtuz, înspre apus, către aşa numitul Iaz al lui Bulai, în prezent însă secat şi stăpânit de boierul Dinul (la coada Heleşteului lui Bulai). După aceea, pe malul iazului, pe margine, către Mitoc, până în locul unde aşa numitul pârâu al Vişinilor (Pârâul Vişineilor) se varsă în albia secată a acestui iaz şi unde se întâlnesc împreună hotarul Mitropoliei cu cel al moşiei orăşeanului Ştefan

Zotta, stăpânită din părinţi şi bunici, precum şi hotarul Mitocului.

Aici hotarul Mitocului pe cel al Mitropoliei şi merge cu cel al lui Ştefan, mereu pe pârâu în sus, până acolo unde un mic curs de apă (Scursura), ce se scurge în vale, din susul moşiei lui Ştefan Zotta, se varsă în mult pomenitul pârâu al Vişinilor. Aici părăseşte hotarul Mitocului bucata de fânaţ a lui Ştefan Zotta şi prinde iarăşi hotarul Mitropoliei, numit Areni, la pârâul numit Strâmbul. Apoi merge în unire cu acesta, mereu pe pârâu în sus, până acolo unde prisaca domnului boier Balş se învecinează cu pârâul. Aici părăseşte hotarul Mitocului pe cel al Arenilor şi merge pe lângă prisaca lui Balş, către răsărit în sus; pe un şanţ, de forma unei coline, a fost ridicată o movilă de hotar, despărţind Mitocul de prisaca lui Balş. De aici, cârmeşte hotarul Mitocului, în formă de unghi, către deal în sus, către o movilă de hotar, ridicată pe colină, nu departe de un şanţ vechi, abia vizibil. Aici pleacă hotarul Mitocului, de-a curmezişul, peste câmpuri, printr-o vale, către colina din partea cealaltă, în linie dreaptă, din nou către o movilă de hotar, despărţind Mitocul de moşiile Mitropoliei, ridicată în sus de începutul unui drum vechi (Gura Drumului). De aici, ceva către dreapta, între răsărit şi miazăzi, urmând marginea pârâului, de acolo până la marginea acestui deal (pe şaria dialului), la prima movilă de hotar, ridicată lângă drum şi vizavi de vechea Movilă a lui Răzvan Vodă, unde se încheie astfel arest hotar al Mitocului.

De aceea, cu mulţumirea amânduror părţilor, s-a pus sub numitele movile de hotar amintite mai sus cărămidă, cărbune etc., ca semne de hotar distinctive, după care s-a încheiat protocolul şi s-a semnat de părţi.

La sfârşit s-a adăugat şi semnătura comisiei. Încheiat ca mai sus. / Ivan Capri. / Ariton Pruncul. / Bogdan Moide. / Dumitru Popovici, împuternicitul domnului mitropolit al Moldovei. / Luca Botoşan, judele comunităţii armene. / Pitzelli, căpitan de cavalerie. / Anton Zattler, cancelist al administraţiei”[101].

*

1788: „Drumul mare, de la Suceava (în Bucovina), la Botoşani.

De la Suceava, la Tişăuţi (vama austriacă, carantina se află la ¼ de ceas de acolo, în satul mai mare, Bosanci). Aici, hotar e râul Suceava, care, când se umflă apele, este trecut cu plute. De aici, prin Salcea, pe la Dumbrăveni, peste două braţe ale râului Siret, peste primul – pe un pod suspendat; apoi, la dreapta, pe lângă satul Vlădeni, pe la poalele împădurite ale unui deal, la Botoşani” [102].

*

[101] DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, pp. 485, 486

[102] Academia Română, *Călători străini despre Ţările Române în secolul al XIX-lea*, I, Bucureşti 2004, pp. 754-773

1793, iulie 3, Suceava. — Comisia de hotărnicie, compusă din comisarul ţinutal din Suceava, judele oraşului şi judecătorul local, la ordinul Administraţiei Bucovinei din 15 mai 1793, delimitează hotarele păşunii oraşului Suceava, pământ ce aparţine Mitropoliei Moldovei, ce a fost folosit de orăşeni, din vremurile de demult fără plată, lucru refuzat din ce în ce mai mult prin arendarea moşiilor mitropoliei şi pentru care există certuri între aceasta şi oraş de 10-15 ani. Hotarele păşunii oraşului Suceava: dealul Lisaura, ceardacul nr. 64, valea râului Suceava, Piscul Dealului, Rupturi, Dealul Lămăşanului, drumul vechi către răsărit, Drumul mare de la Bosanci, la Suceava, pârâul Ipoteşti, Podul Dinului, pământul Ipoteştilor, Fântâna Dinului, Valea Tătărescu, Gura Bahnei adesea numită Ruptura, unde se înalţă 10 movile, dealul Gura Bursucului, iazul Bulai, valea numită Pârâul Mitocului, hotarul Mitocului armenesc, Movila lui Răzvan Vodă, Sf. Ilie, valea Pârâul Vişinilor, Scursura Zottii, pământul lui Zotta, drumul Câmpulungului, drumul de la Liteni, la Suceava, mlaştina Tinoasa, Podul Tinoasăi, Podul Areni. Martori târgoveţii : Vasilie Ropotă, Toma Botoşan, Ştefan a Cristinii, Mihalachi Blanar, Nicolae Zotta, Andrei a Sandei, Gavril Nicescul, Vasile Berbenici, Pintelei Sîrghi, Cîrste Chelealbă, Ştefan Chiţescul, Petre Făclier, Gheorghe Tăbăcar, Manole Capstrîmb, Lazăr Ţaros, Gheorghe Stratul, Ienache a Sandii, Vasile a Grecului. Semnează : Nicolae baron von Capri, Ariton Pruncul, Ducillowicz comisar, Adam Sabo

grefier, Simion Czador judele oraşului Suceava, Trausch Johann judecător local"[103].

*

1799, februarie 18: Chirii arhimandrit şi egumenul Slatinei arendează lui Panait Bantăş moşia **Borghineşti**, pe timp de 10 ani (Tot aici, Liber Contract. Novorum XII, 562-4)[104].

*

1800, decembrie 30: Vornicul satului Bosanci informează Consistoriul Bucovinei că preotul Ion Gramatovici a fost bine primit de stăpânirea satului, dar nu şi de către săteni, cu care „nu s-a învoit deloc", stăpânirea dându-i sesie şi casă, celelalte acareturi urmând să le facă preotul, pe cheltuiala sa. Probabil că tensiunea dintre preot şi săteni ţinea şi de relaţiile acestora cu Mitropolia, care Mitropolie obţinusese, în 1803, o hotărâre a tribunalului obştesc din Suceava, prin care li se interzicea păşunatul pe moşia Tătăraşi a moşierului ecleziast, hotărârea fiind adusă la cunoştinţa obştii de reprezentantul Administraţiei Bucovinei, Joseph Vogel.

Mitropolia Moldovei, care moşteneşte drepturile de proprietate ale Mitropoliei Sucevei, şi care arendase

---

[103] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 449

[104] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 138

Bosancii armeanului Dimitrie Popovici (ulterior, o va vinde lui Iacob Gerlaczek), îi cere vechilului, în 31 octombrie 1810, să dea „loc de hrană” (deci, pământ cultivabil) noului preot al satului, Chifan Popovici.

Murind Iacob Gerlaczek, proprietarul Bosancilor, satul şi moşia sunt împărţite în două de către Anicki, mandatar şi judecător de poliţie, prima jumătate revenind ca moştenire fraţilor lui Iacob Gerlaczek, Johann-Joseph, Carl şi Francisca, cealaltă jumătate revenind tutorei copiilor decedatului, Therese Gerlaczek.

*

1803, aprilie 20, Suceava. Ieremie şi Cîrste Romaşcan, orăşeni bătrâni din Suceava, arătând că sunt născuţi în Suceava, pe la începutul anilor 1700, şi că părinţii şi străbunicii lor au locuit în Suceava, mărturisesc că oraşul Suceava se mărgineşte, către răsărit, cu Tişăuţi, Ipoteşti şi Bosanci, către miazăzi, cu Nemerceni şi Liteni, către apus nu-şi aduc bine aminte cu cine, iar către miazănoapte, cu valea râului Suceava. Bătrânii declară că aşa numita Mahala, Tătăraşi cu Lisaura, Tătăreasca, Podişoare, Strâmbu, Frumoasa Mare, Căldăruşa, Bursuc, Iazul lui Bulai, Tinoasa, Iazul Gligorar, Areni, Cut, Gropile, Sf. Ilie şi Şcheia au constituit hotarele ce au aparţinut mereu oraşului. Deoarece, pe vremuri, oraşul nu era aşa de populat „ca azi” şi îndeosebi sub suzeranitatea turcească nu exista nici o magistratură, primărie sau consiliu comunal ordonat, care să fie capabil să înlăture nedreptăţirea oraşului, sau despre aceasta să caute

ocrotire, biserica Mitropoliei din Iaşi, prin dichiul său, fără cel mai mic drept, ci numai prin forţă şi profitând de faptul că domnii ţării erau favorabili mitropoliei, a smuls din pământul oraşului Gropile, cu valea de la Sf. Ilie şi Şcheia. La fel, şi mănăstirea Sf. Ilie, prin putere a ocupat şi restul câmpului pentru sine. Andreas Schuller, Georg Weiss, Ioseph Bucher certifică că aceşti oameni foarte bătrâni sunt sănătoşi şi au depus această mărturie înaintea lor"[105].

*

1813, decembrie 29, Suceava. Raportul Primăriei Oraşului Suceava, adresat Administraţiei Ţinutului Bucovina, prin care se cere ca terenurile orăşeneşti să fie arendate cu acelaşi preţ de 3 florini falcea orăşenilor din Suceava, motivând, între altele, că oraşul, din cauza lipsei unor târguri anuale, nu are o stare prosperă, iar arendaşii sunt oameni de condiţie modestă.

„Onorabilă Administraţie Ţinutală Cezaro-crăiască a Bucovinei! / Nr. 1497 /.

În andorsatul concluzional al onorabilei Administraţii Ţinutale, din 31 luna trecută, nr. 7875, s-a cerut de la primărie declaraţia temeinică, dacă nu s-ar putea da păşunea aflată în posesiunea orăşenească, care a fost arendată pe 3 ani, pe bucăţi de teren, orăşenilor de aici,

[105] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 520

locuitorilor din zona de munte, în caz că aceştia ar vrea să plătească mai mult decât actualii posesori.

Că locuitorii din zona de munte ar voi să plătească mai mult arenda anuală, decât posesorii de aici, nu încape nici o îndoială, deoarece arenda de acum a acestor posesori de aici, faţă de arenda plătită de locuitorii din zona de munte pe terenurile de la Bosanci şi Liteni este mult mai mică şi aceasta nu se află în nici o legătură" (DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 599).

*

1816, noiembrie 26: Un batalion din Galiția a sosit la Suceava, pentru paza graniței cu Moldova, câte o companie fiind cantonată la „Ujdestie, Reusseny, Bossancze, Teschoutz, Gurahumora, Zacharestie"[106].

*

1819: În februarie 1819, când în Moldova se organizează „toată marginea stăpânirii Moldovei şi pentru păzirea ei nestrămutat", cum zice anaforaua hatmanului Palade, este menţionat, „la Nemerniceni, unde iarăşi este drumul ce merge prin Bosancea (vama cea mare) la Suceava şi în toată Bucovina. Şi de acolo, împrejur, până la Teşăuţi, unde este însemnată o trecătoare a vitelor de negoţ, nici o pază şi îngrijire de către

---

[106] Formanek, Jaromir; Dvorák, Karl, *Geschichte des k.k. Infanterieregiments nr. 41*, Volume 2, p. 198

hătmănie nu se poate face, fiind mare depărtare de la Târgul Neamţului şi până la Târgul Burdujeni, în care locuri sunt mici căpitănii. Într-această cuprindere de loc, pe lângă cele trei trecătoare însemnate, sunt o mulţime de drumuri mici, pe care, nefiind nici un fel de pază, trec cei ce obişnuiesc a face catahrisis cu cacerdisire a tot felul de matahuri oprite de către stăpânire. Pe acolo se întâmplă strămutarea a multora din locuitorii birnici şi scăparea tulburătorilor de obşteasca liniştire a făcătorilor de rele tâlhari"[107].

*

1820: Un recensământ botoşănean, „Catagrafie de toţi sudiţii din târgul Botoşani în 1820", cuprinde, între numeroşii suceveni, majoritatea armeni, şi numele unui precupeţ moldovean născut la Bosanci: „**Manolachi Leonti**, moldovan, născut în Bozance, în Bucovina. De copil cu părinţii săi au venit în Moldova. Însurat cu Maria, fata lui Iftimie Hârtie, din satul Mândreştii, ţinutul Botoşani. N-are copii. Are casă în mahalaua Sf. Gheorghe. Breasla: e precupeţ de vite"[108].

*

1822: Prima carte care s-a scris la Bosanci, *Oglinda omului celui din lăuntru*, de Veniamin Costachi, are o

---

[107] Urechia, V. A, *Din domnia lui Alexandru Calimach*, Bucureşti 1901, p. 194

[108] Gorovei, Artur, *Monografia Oraşului Botoşani*, Folticeni 1926, p. 83

poveste interesantă, care a ieşit la iveală datorită unei polemici stupide, pornită de intransigentul istoric Teodor Bălan, care se străduia să dovedească, prin înscrisuri oficiuale, că Mitropolitul Veniamin Costache nu ar fi trecut prin Bosanci, aşa cum susţinea Iraclie Porumbescu – inventariindu-şi amintirile; polemica dintre un istoric laic şi câţiva istorici bisericeşti avea să se soldeze cu o informaţie preţioasă, şi anume aceea că Mitropolitul a izbutit să finalizeze, la Bosanci, în 29 octombrie 1822, tomul al doilea al lucrării de morală practică *Oglinda omului celui din lăuntru*. Iată reperele detectivistice ale acestei minunate poveşti:

*

1824: Au fost stabilite posturi de graniță în Cordon, cu grenadiri din Lemberg, la „Brajestie, Bajassestie, Liteny, Bunestie, Russ-Plawalar, Reusseny", iar în decembrie, staționa la Suceava o divizie de grenadiri, condusă de maiorul Eduard Ivo cav. de Brandenstein de Bianchi, cu posturi grănicerești la „Russ-Plawalar, Reusseny, Ujdestie, Bossancze"[109].

*

1833: Primul ofiţer-inginer din istoria Bucovinei a fost Petru de Petrovici (Petrowicz, Peter von), născut în 6 aprilie 1820 la Bosanci, în Bucovina. Tatăl său a fost evaluator. Înscris la Academia imperială de Inginerie şi

---

[109] Formanek, Jaromir; Dvorák, Karl, *Geschichte des k.k. Infanterieregiments nr. 41*, Volume 2, p. 229

Tehnică Militară din Viena, în 3 octombrie 1833, cu o soldă de 430 florini; din 9 martie 1839, sublocotenent în Regimentul Nr. 24 de Infanterie „Lucca". Petrowicz a murit în 1867, când avea gradul de colonel în acelaşi regiment, la Viena[110].

*

1839: Ieromonahul rus Partenie, care sihăstrise prin Carpaţii Moldovei, vine, cu mult înainte de anul 1839, când avea deja vechime, iarăşi, în Moldova, „în părţile stăpânirii austriece, în Bucovina, la ruşii mei". „Trecând Carpaţii, prin satul Bosanci am ajuns în târgul austriac Suceava, în vechea capitală moldovenească. Acolo, m-am învrednicit a săruta moaştele sfântului şi marelui mucenic Ioan cel Nou, făcătorul de minuni al Sucevei, Mucenic în Belgrad (Cetatea Albă), care, astăzi, se cheamă Akkerman şi se găseşte în Basarabia, sub stăpânire rusească; pomenirea lui, în sfânta biserică a Răsăritului, se face la 2 iunie. Slujba, în acea biserică, se face în limba moldovenească" [111]. Andrew A. Bonar şi Robert McCheyne, doi misionari scoţieni, au intrat în Bucovina, din Moldova, în 22 septembrie 1839, pe la Bosanci[112].

*

[110] Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901, p. 775
[111] Academia Română, *Călători străini despre Ţările Române în secolul al XIX-lea*, XIX, III, Bucureşti 2004 pp. 686-688
[112] Ibidem, pp. 785, 786

1843: Biserica ortodoxă din Bosanci avea 2.521 enoriaşi, paroh fiind Lazăr Grigorovici, iar preot administrator, Simion Blândul[113]. Lazăr Grigorovici, personaj pe nedrept ignorat de istoria culturală bucovineană, a fost primul intelectual de marcă al Bosancilor, catihet, deci profesor de religie la Gimnaziul din Suceava, alături de Beldean şi Vorobchievici[114], apoi protopop, autorul *Raportului din 1848 adresat Consistoriului Ortodox din Cernăuţi*[115], dar şi „ghidul" neîntâmplător şi erudit al tuturor românilor din Principate, care doreau să ştie câte ceva despre târgul şi Cetatea Sucevei. În 1871, l-a călăuzit prin vremuri şi prin spaţiu pe V. I. Palade, autorul cărţii, publicată la Iaşi, în acelaşi an, *O excursiune la Suceava*, dăruind Bibliotecii din Iaşi „Două **ghiulele** seci, găsite în castramentul Cetăţii.

Un **Traian** de argint (monedă), găsită în Cetate.

Un **sold** de aramă, pe o parte ecuson înflorit, în care se văd două chei încrucişate, şi, dedesubt, o cruce; în jur, din inscripţiune, se mai citeşte: **SOLIDVS**, şi, la urmă, s-ar vedea: **5. 2.** Pe revers: o harpă răsturnată întrun **C**, deasupra căruia stă coroana regală; din inscripţiune se citeşte cu greutate: **CHRITIANA** (sau Chritina) **D. G. R. S.**

Un **sold** de aramă, mai bine conservat. Ecusonul, mai înflorit, ar cuprinde alte însemne decât întâiul;

---

113 Scematismus der Bucowinaer, Czernowitz 1843, p. 50
114 Morariu, Constantin, *Cursul vieţii mele*, Suceava 1998, p. 17
115 Ibidem, p. 71

împrejurul său se citeşte: **SOLIDVS LI**. ... **1671** (?). **I**. Marca, pe revers, ca şi la întâiul, cu inscripţiunea foarte citeaţă: **CHRITINA. D. G. R. S**.

Un **sold** şi mai bine conservat, dar cu tăietura neregulată. Acelaşi ecuson şi marcă, ca la întâiul. Din inscripţiunea în jurul ecusonului se vede: **SOLIDVS.** ... **5. 8.**; din inscripţiunea de pe revers, tăietura monedei nu ne lasă a vedea decât: ... **NA. D. G. R. S.**

O **monedă** de tăietură cu totul neregulată: Ecusonul, format de aripile (unui vultur?), închide ancora şi funia, care spânzură de încheietura aripilor printr-o agrafă în forma unui **Ŧ**. Inscripţiunea din jur lasă a se vedea numai: … **BLI**, apoi două sau trei litere capitalice-de-petit, după care o literă mare, ca şi cele trei precedente, necitibile, dar care s-ar lega cu următoarele **RI**, după care urmează iarăşi o literă necitibilă; în fine, **WI**. Pe revers, segmentele a două monede, lăsând între ele un spaţiu punctat. Pe un segment se citeşte **CARO**; pe al doilea segment, se vede anul **1660**; sub acest an, se vede **M** (jumătatea unui **M** sau jumătatea unor litere ce, împreună, ne-ar da, în partea superioară, această formă).

Aceste ultime patru monete sunt găsite în Târgul Siret.

O **monedă** de aramă, găsită în Bosancea (la răsăritul Sucevei). Pe o parte are, în loc de ecuson, un **A** într-un **G** (Gustav Adolf?); împrejur, inscripţiune necitibilă.

Reversul ne-ar înfăţişa forma întunecată a unui cap şi o inscripţiune greu de citit.

O **monedă** de argint ungară (găsita în grădina Părintelui G. L. Grigorovici, în Suceava) mâncată deasupra. Ecusonul, împărţit în patru compartimente, prin două drepte perpendiculare, cuprinde în mijloc un ecusonaş. Compartimentul superior din stânga arată linii orizontale, cel superior din dreapta prezintă o cruce; cele două compartimente inferioare şi ecusonaşul cuprind înflorituri (?). În jurul ecusonului se mai citeşte: **FERDINAND. D. G. R.** Pe revers se văd: în mijloc, Născătoarea Domnului cu Pruncul în braţe, la stânga căreia, în jos, un **H.**, şi, la dreapta, tot jos, un **R.** În jur se citeşte: **PATRONA VNGAR**.

Un **solid** de aramă, mai gros decât precedentele. Pe o parte are vulturul, cu crucea în piept, şi, în jur, inscripţiunea **SOLIDVS ... POLO … 166**. Pe revers, capul, cu inscripţiunea **CAS**. (Casimirus) **R**. mai înăutru **SOLIDAR**.

Un **solid** de aramă, mai mic ceva decât precedentul. Pe partea cu vulturul se vede **SOLID. REG**. Pe revers se zăreşte un cap şi din inscripţiune se mai văd trei litere ultime: (PO) **LON**.

O **monedă** de argint subţire şi ştearsă. S-ar părea că prezintă urme de scriptură turcească.

O **monedă** de aramă ştearsă. Inscripţiunea se vede a fi latină şi, pe o parte, s-ar părea că se vede figura unui om călare.

Ultimele patru monede s-ar crede găsite în Suceava.

Toate monedele donate de Părintele Grigorovici, afară de Trajan, au meritul de a ne prezenta, după toată probabilitatea, etaloanele monedelor mărunte de aramă şi argint care aveau curs la noi, în jumătatea ultimă a secolului 17".

Fiul acestui remarcabil slujitor al altarului, dar şi al identităţii noastre de neam, Mihai Grigorovici, absolvind Facultatea de Drept din Viena, a fost repartizat ca practicant la Tribunalul provincial din Viena, ajungând, în scurtă vreme, adjunct şi fiind transferat la Tribunalul districtual din Korneuburg, lângă Viena. De aici, Grigorovici s-a transferat, la cererea sa, la Tribunalul din Cernăuţi, iar de aici, ca procuror substitut pe lângă Tribunalul din Suceava, eminentul jurist bosâncean dorind să fie cât mai aproape de părintele său, care se îmbolnăvise[116].

*

1848: În „Lista plângerilor depuse, în 1848, de către membrii bucovineni ai Reichstag-ului (Parlamentul

[116] *Revista Politică,* Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, p. 4

din Viena – n. n.), în numele comunităților bucovinene" se află, la numărul 836, și memoriul deputatului Czuperkowicz, care, în numele comunităților din „Bossancze, Udeschty und Lissaura", înregistra o plângere referitoare la confiscarea pământurilor, iar la numărul 838, depusă de același deputat Ciupercovici, un memoriu privind constrângerea robotei prin aplicarea legii militare[117].

*

1856, februarie 18, Paris: Smaranda Sturza, nasc. principesa Vogoride, cere intabularea ei asupra moşiilor Bosance, Uideşti, Tataraş, Areni, Nemericeni, Bodeni, Frumoasa, Luciu (heleşteu), Strâmbul şi Borghineşti zis şi Roşia (Tot aici, Haereditates bonorum cleri moldavici in Bucovina I, 41 şi 43). Despre săliştea Bodeni, astăzi dispărută, se constată la 7783 Sept. 26, că ea se hotăreşte cu Borghineşti, Buneşti şi Nemerceni. Partea ei cea mai mare a rămas în Moldova (Arh. Stat. Cernăuţi, Liber Granicialium X, 405-408)[118].

*

1867: În cadrul administrației financiare, austriecii organizau, în 1867, pentru vamă, un birou vamal principal în Cernăuți și 7 birouri vamale secundare, în

---

[117] Scharler, Franz Ser, *Archiv für österreichische geschichte*, Wien 1848, p. 708

[118] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuţi 1938, p. 138

Novoselița, Țureni, Sinăuți, Ițcanii Noi, Bosanci, Băișești și Gura Negrii[119].

*

1868: „Junimea română studioasă din Suceava îşi află de sfântă datorinţa, cu finirea anului scolastic, a aduce profunda mulţămită tuturor acelora care, prin graţioasele oferte contribuiră mult la înflorirea tinerei noastre reuniuni de lepturăˮ, printre donatorii importanţi ai acestei prime biblioteci sucevene aflându-se, la loc de cinste, „reverendisimul domn Costanchi Grigoroviţa, paroh din Bosanci, care a binevoit a ne înavuţi mica noastră bibliotecă cu un tom din *Nopţile Carpatine*ˮ. Scrisoarea de mulţumire a tinerimii studioase sucevene era semnată, în 13/25 iunie 1868 de „studintele dintr-a VI-a clasă Simeon Fl. Marieanˮ[120].

*

1868: primul „studinteˮ din Bosanci, care absolvă cursurile Gimnaziului din Suceava, deschizând parcursul unei adevărate pleiade de intelectuali bosânceni, este **Kok Elias din Bossancze**, de religie greco-orientală, care s-a înscris la Facultatea de Drept din Cernăuţi[121]. Au urmat, pe promoţii, **Hieke Gustav**, de credinţă creştin

[119] Schmedes, Carl ritter von, *Geographisch-statistische Uebersicht Galiziens und der Bukowina*, Lemberg 1869, p. 181
[120] *Albina*, Anul III, nr. 77, sâmbătă 20 iulie / 1 august 1868, p. 4
[121] *Programm des griechisch-oriental. Gymnasium in Suczawa für das Schuljahr 1868*, Czernowitz 1868, p. 87

reformat, care avea să urmeze specializarea universitară în psihologie[122] – odată cu el confirmându-se, practic, existenţa biserici reformate la Bosanci, după 1848, şi fiul noului paroh din Bosanci, preotul Emilian Isopescul, **Isopescul Kornel**, din Bossancze, greco ortodox, care avea să urme studii universitare tehnice[123].

*

1868, iunie 2: În cadrul programului festiv al Societăţii muzicale **„Gesangverein" din Suceava, din corul care a interpretat** şi cântece româneşti: „Sub o culme" şi **„Pe** album", ambele **de Ştefan Nosievici**, făceau parte şi cele două fiice ale parohului din Bosanci, domnişoarele Alexandra şi Elena Grigorovici, printre sprijinitorii manifestării aflându-se parohul Constantin Grigorovici, care a donat 4 florini, dar şi cantorul Vasile Blându, care a donat aceiaşi sumă[124]. Datorită acestei implicări bosâncene, „în ziua de Buna Vestire **(25** martie)", în cadrul „Academiilor muzicale" organizate de „Gesangverein" din Suceava, elita acesteia a „mânecat spre Bosanci, organizând, în „Casa Naţională" din această fruntaşă comună, o şezătoare poporală. / După cuvântul de

---

[122] *Programm des griechisch-oriental. Gymnasium in Suczawa für das Schuljahr 1873*, Czernowitz 1873, p. 58

[123] *Programm des griechisch-oriental. Gymnasium in Suczawa für das Schuljahr 1874*, Czernowitz 1874, p. 42

[124] Conform Mihai Gr. Posluşnicu: *Istoria muzicii la Români*, Cartea Românească, Bucureşti 1928, p. 451. De altfel, tot acolo, se reproduce, la p. 450, necrologul Societăţii pentru Cultura Poporului Român din Bucovina, tipărit cu ocazia morţii lui Nosievici, în anul 1869.

deschidere al domnului Dr. Cristea Saco, S.S. Părintele Ioan Flaişer, membrul nostru activ şi predicator între predicatori, a ţinut o conferinţă religioasă despre „Sfânta Cruce"; domnul Octavian Dârja **a** recitat câteva fabule de Vasile Militaru („Cozonacul, mămăliga şi plugarul" şi „Pupăza şi cioara"), iar secţia de teatru a jucat „Cuiul lui Pepelea", cu distribuţia de la premieră **(24** ianuarie), cu deosebirea numai că rolul Ruxandei l-a interpretat domnişoara Eugenia Popovici, care dispune de reale resurse scenice"[125].

*

1870, joi 11/23 iunie, la Cernăuţi avea loc primul mare „miting, adică o adunare mare de popor", la care au participat „4.000 de bărbaţi, fără de muieri şi fără copii, după zisa din Evanghelii; între aceştia, la 180 de preoţi, mai toţi patronii bisericilor din nobilimea naţională, amploaiaţi, învăţători, orăşeni şi ţărani din toate părţile ţării". Discursuri multe, ţinute de liderii Bucovinei, dar şi o prezenţă discretă, dar semnalată de toată lumea, „**Croitoriu din Bosanci**, care am auzit că a fost şi el deputat, în rândul din urmă. Din ţinutul Sucevei. Şi de aceea socot, pentru ca să fie folosul bun şi mare, că ar fi tare bine dacă s-ar alege, în tot locul, numai domni şi oameni de legea noastră, cu carte şi cu învăţătură"[126].

*

[125] Reportaj scris de Victor Morariu, în *Viaţa nouă*, 1915 şi 1916
[126] *Albina*, Anul V, nr. 51, duminică 21 iunie / 3 iulie 1870

1872, în 19 iulie: Bosanci a ratat şansa de a-şi lega numele de personalitatea creatoare inconfundabilă a pictorului Epaminonda Bucevschi, care, aflat într-o perioadă grea a vieţii sale şi căutând un loc de muncă, aflând „că notarul comunal din Bosanci are nevoie de un ajutor”, a plecat de urgenţă la Bosanci, unde a aflat, spre marea lui tristeţe, că „locul era ocupat”[127].

*

1876: cei 3.470 enoriaşi ai bisericii din Bosanci erau păstoriţi, după mutarea lui Lazăr Grigorovici la Suceava, de Emilian Isopescul, iar patron al bisericii, în locul Mitropoliei Moldovei, era Michael de Sturdza, moştenitorul moşiei[128].

*

1884: Fiul preotului greco-ortodox din Bosanci, Silviu Mănărăzan, „având deosebită plăcere pentru medicină şi fiind talentat şi sârguincios”, a plecat la Viena ca să studieze medicina. În după-amiaza zilei de 14 iunie 1886, poliţia din Krau i-a găsit cadavrul, pistolul şi patru răni în plămânul drept. Sinucigaşul nu a lăsat nici o scrisoare, iar poliţia bănuia că studentul bosâncean Silviu Mănărăzan „ar fi intrat în reţele socialiştilor şi numai moartea a putut să-l scape din mâinile lor”[129].

---

[127] *Boabe de grâu,* Anul V, Nr. 9, 1934, p. 528
[128] Scematismus der Bucowinaer, Czernowitz, 1876 p. 40
[129] *Revista Politică,* Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, p. 4

*

1884, octombrie 21: S-a născut, la Bosanci, istoricul Teofil Sauciuc-Săveanu (mort la Bucureşti, în 26 iulie 1971). „A studiat Literele şi Filosofia la Cernăuţi şi Viena. Profesor de filologie clasică şi rector la Universitatea austriacă din Cernăuţi, apoi profesor de epigrafie şi decan al Facultăţii de Litere şi Filozofie la Universitatea din Bucureşti. Deputat şi senator ţărănist. Lucrări: *Numele comunei urbane Mangalia,* 1928; *Titus Vitrasius Pollio şi oraşul Callatis,* 1936; *Istoria antică elină şi studii de istorie elină în cei 25 de ani din urmă,* 1925. Membru al Institutului Arheologic Austriac. Membru corespondent al Academiei Române (1945), exclus în 1948, repus în drepturi în 1990”[130], deci la aproape 20 de ani de la plecarea în veşnicie.

*

1887, iulie 9: „Sâmbătă, dimineaţa, la 6 ore, Alteţa Sa Imperială (Arhiducele Rudolf, tragicul prinţ de la Mayerling, care vizita Bucovina – n. n.) a părăsit Cernăuţii… Precis la 8 ore sosi trenul separat la staţiunea drumului de fier Hadicfalva (Dorneşti – n. n.). Aici se coborî Alteţa Sa Imperială din tren, dimpreună cu suita sa, fiind întâmpinat cu „Să trăiască” răsunând din mii de glasuri … Primarul din Bosanci, **Vasile Blându**, îmbrăcat în costum naţional, ţinu apoi o cuvântare în limba română, oferind Alteţei sale pâine şi sare. Alteţa Sa răs-

130 Ţarălungă, Ecaterina, *Enciclopedia identităţii româneşti. Personalităţi*, Bucureşti 2011, p. 697

punse, apoi, germăneşte: „Meinen innigsten Dank den edlen, treuen und lieben Rumanen!”, adică: „Mulţămita mea cea mai intimă nobililor, credincioşilor şi iubiţilor români!”. După aceea, privi Alteţa Sa în special la fiecare spalier, ce era compus din unguri – ca cei de casă, apoi de mai la 1.000 de români. Atât fete, cât şi flăcăi, erau postaţi după costume şi naţionalităţi”[131].

*

1887-1888: Printre bosâncenii de la care Simeon Florea Marian a cules frânturi de datină veche românească, se numără Simeon Barbă, agricultor și Dorimidont Tăutul, student gimnazial în 1887 (p. 86), Ioan Nuțu, student gimnazial în anul 1888 (p. 61)[132], I. Blându, student gimnazial (p. 76)[133], Simion Șutu (p. 148), gimnazistul Octavian Bârgăuan (p. 268), Trofim Crupă (p. 446)[134], agricultorul Florea Curcan (p. 186)[135], gimnaziștii Petrea Lupi poreclit Dârcul și Simeon Șutu (p. 3), Trofim Crupă (p. 7), Gavril Bujorean (p. 42)[136].

*

---

[131] *Revista Politică,* Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, pp. 6-10
[132] Marian, Sim. Fl., *Legendele Maicii Domnului*, București 1904
[133] Marian, S. Fl., *Înmormântarea la Români*, București 1892
[134] Marian, Sim. Fl., *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, București 1903
[135] Marian, S. Fl., *Nașterea la Români*, Bucuești 1892
[136] Marian, Sim. Fl., *Hore și chiuituri din Bucovina*, București 1911

1891: O „privire de ansamblu a situației medicale în Bucovina”[137], cu concursuri pentru ocuparea de posturi medicale – medici interni, destina, pentru cabinete, în ținutul Sucevei, Bosanci, Gura Humorului, Hatna (Dărmănești), Ilișești, Costâna, Solca.

*

1892, marie 10: „A ținut preoțimea din protopresbiteratul Sucevei o ședință în afacerea alegrilor viitoare. Toți preoții adunați s-au declarat unanim pentru concluziile adunării din 7 martie și că vor lupta, fiecare, la rândul său, pentru drepturile istorice ale națiunii române din Bucovina ... Domnul dr. Iancu cav. de Zota a desfășurat, într-un amplu discurs, simțămintele sale nobile și dorința arzândă de a lupta, în caz că va fi ales, pentru tot ce va fi legat și posibil spre binele poporului din acest ținut... Cerând, apoi, agricultorul din Bosance (în realitate, primar al comunei, consemnat ca atare şi în 1887, cu ocazia vizitei Arhiducelui Rudolf în Bucovina – n. n.), domnul **Vasile Blându**, cuvântul, vorbi cu elocința naturală de tribun despre meritele necontestabile ale ilustrului candidat și fost deputat până acum al Sucevei. Domnia sa întinse, apoi, înainte și-i puse domnului candidat în vedere dorințele și suferințele poporului din ținutul Sucevei și-l rugă ca, în caz de alegere, dorită de toți, să se interpună pentru ameliorarea stării țăranilor din acest district electoral”[138].

[137] Daimer, Dr. J, *Oŝterreichische Zeitschrift für Stomatologie*, Wien 1891, p. XV
[138] *Lupta*, Anul IX, No. 1668, duminică 22 martie 1892

*

Corul celor 21 de plugari din Bosanci a fost înfiinţat, în 1894, de învăţătorul Pastei Şandru, în următoarea componenţă:

Tenori I: Gheorghe N. Mitrofan, Nicolai I. Cârlan, Teodor Bocăneţ, Simion Polonic şi George N. Blândul.

Tenori II: George Ieremie, Mihai N. Mitrofan, Ioan Topor, Leon Polonic şi George Smintă.

Bas I: Ioan T. Cârlan, Nicolai Ungurean, Ioan Ieremie, Nicolai Bondar şi Teodor Spoială.

Bas II: George Colţun, Vasile D. Spoială, Andrei Macovei, Constantin Ieremie, Leon Moruz şi Ştefan Blându[139].

*

1894, de Sfântul Dumitru: Bosâncenii jurau în biserică „să se lase de rachiu" şi se întocmea şi o listă interesantă cu locuitori ai comunei: Ştefan V. BLÂNDUL, Vasile D. SPOIALĂ, L. MOROZ, Teodor D. SPOIALĂ, Teodor CROITOR, George alui Sârghie BIVOL, Simion SVESTUN, George BUJOREAN, Ion CROITORIU, Luca BOBU, Vasile DRAGOIU, Teodor

[139] Deşteptarea, Nr. 2/1895, p. 18

OBRIC, Constantin BLÂNDUL, George CÂRLAN, Constantin BURSUC, Mihai CROITORIU, Andrei G. GĂITAN, Vasile AXINTE, Nicolai G. BIVOL, George G. BIVOL, Vasile G. BIVOL, Leon ŞUŢUL, Vasile S. BLÂNDUL, Nicolai T. DAVID, Dimitrie BUJOREAN, Petre CROITORIU, Teodor SMÂNTANCĂ, Leon alui Andrei BIVOL, Vasile alui Simion a ZOIŢEI, Nicolai GĂITAN, George alui Constantin BIVOL, George BUSUIOC, Leon PLETOŞ, Dimitrie BARBĂ, Vasile CURIC, Constantin GAVRILOVICI, Mihai CROITORIU, Niculai alui Ioan IREMIA, Simion M. SPOIALĂ, Mihai DAMIAN, George CROITORIU, Constantin DUMITRAŞ, Dimitrie NASTASI, George MITROFAN, Dimitrie M. GAVRILOVICI, Dimitrie NASTASI, George MITROFAN, Dimitrie M. GAVRILOVICI, Nicolai NICHIFOR, Nicolai C. MIERLĂ, Nicolai MITROFAN, Teodor POLONIC, Ioan alui Vasile IEREMIA, Nicolai COCOLAŞ, George M. CARP, Nicolai T. MIERLĂ, Ioan BUJOREAN, Vasile M. CARP, Simion CROITORIU, Constantin BLÂNDUL, Teodor PAŞCU, Nicolai G. NICHIFOR, George N. DONISĂ, Teodor I. GĂITAN, Dimitrie VERMEŞAN, Petre BOGDAN, Nicolai alui Mihai BARBĂ, Teodor ONIU, George MOGĂ, Teodor N. GAVRILOVICI, Vasile BONDARIU, Teodor CROITORIU, Simion DAVID, Dimitrie I. BIVOL, George alui Ioan IRIMIA, Nicolai OBRIC, Petre CURIC, George MITROFAN, Nicolai D. SPOIALĂ, Andrei MOROZ, Vasile OBRIC, Simion BARBĂ, George BLÂNDUL, Teodor BLÂNDUL, Petre LEAHULUI, Nicolai MAXINESE, Nicolai T. MITROFAN, Ion a TUDOSIEI, Petre ONIU, Teodor T. DAVID, Nicolai T. MITROFAN,

Dimitrie GĂITAN, Ioan I. IRIMIA, Mihai MIERLA, Vasile T. CUCUL, Ioan T. DAVID, George I. AXENTI, Mihai BURSUC, Dimitrie T. BLÂNDUL, Constantin CÂRLAN, George I. IRIMIA, Teodor I. DRĂGOIU, Nicolai ONIU, George V. NASTASI, Petre ARION, Teodor OBRIC, Constantin CROITORIU, Dimitrie T. DAVID, Dimitrie N. DONISĂ, Nicolai V. NICHIFOR, George MIERLĂ, Dimitrie I. MUŞCHET, George I. MUŞCHET, Ioan PASCOVICI, Ioan S. MIERLĂ, Ioan C. FLORI, Leon ONIU, Constantin a ANEI, George GÂTUL, Constantin D. SPOIALĂ, Mihai D. SPOIALĂ, Dimitrie MIERLĂ, Vasile GÂRCĂ, Simion POLONIC, Mihai GÂTUL, Nicolai I. NICHIFOR, George T. BLÂNDUL, Constantin POLONIC, Nicolai SPOILICĂ, Mihai POLONIC, George GÂTUL, Nicolai ŞUŢU, Simion BARBĂ, Ioan T. BIVOL, George D. MIRON, Nicolai GIORGILUI, Ioan TOPARNIŢCHI, Dimitrie SPOIALĂ, Simion I. IRIMIA, Ioan A. GĂITAN, Ioan DUMITRAŞ, George PASCAL, George A. ŞANDRU, Leon DRAGOIU, Teodor BARBĂ, Vasile PERJUL, George P. BLÂNDUL, Vasile N. DONISĂ, George NICHIFOR, Ioan PÂNZARIU, Teodor BUŞILĂ, Ioan CROITORIU, Andrei JUGĂ, George BLÂNDUL, Ioan VIŢEL, George SMÂNTANEI, Teodor MIERLĂ, George A. ŞUŢU, Leon T. POLONIC, Ioan T. CÂRLAN, George T. CÂRLAN, Vasile G. CÂRLAN, Vasile A. BARBĂ, George BARBĂ, Ioan CARVASCI, Ioan SMÂNTANCA, George A. ŞUŢU, Vasile N. DRAGOIU, George IRIMIA, Ioan IRIMIA, Ioan FLORI, Teodor F. DAVID, George T. FEDOR, George MITROFAN, Vasile I. POPOVICI, Ioan T. CROITORIU, Andrei ŞUŢU, Mihai MITRO-

FAN, Vasile MAXINESA, George I. CROITORIU, Teodor IRIMIEA, Teodor DAVID, Simion G. BLÂNDUL, Leon T. BLÂNDUL, Petre MIRON, George T. GAVRILOVICI, Mihai MOGRĂ, Nicolai BUZILĂ, Mihai SPOIALĂ, George ONIU, Nicolai a MORĂRIŢEI, Nicolai I. IRIMIA, George BUJOREAN, Simion NICĂ şi Vasile BLÂNDUL[140].

*

1895: Se înfiinţează, la Bosanci, Cabinetul de lectură „Deşteptarea”, care funcţionează în casa lui Ion Toma şi număra 30 de membri, care aveau la dispoziţie 140 cărţi, 2 abonamente la gazetă şi o avere de 68 florini şi 58 creiţari. Preşedinte era parohul Roman Bărgăuan, secondat de vicepreşedintele Vasile Blându şi de secretarul Ştefan Blându.

*

1896, mai: O colectă pentru Internatul de Studenţi din Cernăuţi, făcută de „dl paroh Roman BĂRGĂUAN din Bosanci”, menţionează următoarele nume de localnici: învăţător superior George IANOVICI, Vasilică N. BLÂNDU, Nicodim ŞTEFUREAC, primarul Constantin BIVOL, cantorul Zamfir NICA, Ioan MIRĂUŢ, Simion alui Nistor CROITOR, George alui Toma POPOVICI, Constantin POLONIC, Georgi alui Tanasi ONUL, Simion alui George BLÂNDU, Nicolai STANCIU, Geor-

[140] Deşteptarea, Nr. 21/1894, p. 167

ge GĂITAN, Niculai GHERASIM alui Mitrofan, George I. BUZILĂ, Gherasim VIŢEL, Sava SVESTUN, Nicolai G. BIVOL, Toader MAXINESI, Toma DAVID, Lazăr MORUZ, George BUSNEA, Anton GĂITAN, Vasile G. BIVOL, Nică IFTODI, Grigori SVESTUN, Svige MIRĂUŢ, George T. BUJOREAN, Nistor C. BARBU, Ioan G. DUMITRAŞCU, Donisi IUGA, Niculai P. MITROFAN, Pavel GAVRILOVICI, Dumitru N. DAVID, George V. BONDARIU, Toader BOCĂNEŢ, Ioan G. GĂITAN, Catrina MACSIMESI, Ioan T. CÂRLAN, George alui Ilie IEREMIE, Simion GAVRILOVICI, Gavril I. SPOIALĂ, Niculai MORARIU, Toader ŞUŢU, Ştefaru T. BONDARIU, Iordachi DRĂGOIU, Constantin a ANI, Ioan Z. UNGUREAN, George I. MIRĂUŢ, Mihail CÂRLAN, George TIMOFICIUC, George alui Toma DAVID, Toma I. CURECHIU, Toader C. POLONIC, Dumitru I. DONICI, Constantin SVARGHI, George CROITOR, George I. PĂDUREŢ, Nicolai DUMITRAŞCU, Nicolai MORARIU, George alui Pavel IUGA şi George alui Radu MUNTEAN[141].

*

1896: Informările primite de la „Mittheilungen der k. k. Central-Commission"[142], pentru anul 1896, precizau că Ministerul a înaintat proiectul pentru construirea unei noi clădiri pentru biserica greco-orientală din

---

[141] Gazeta Bucovinei, Nr. 53/1896, p. 3, 4

[142] Maximowicz, E; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A., *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums 1893*, Czernowitz 1893, p. 83

Bosanci și s-a pronunțat cu privire la necesitatea înlocuirii vechii biserici a satului, construită cu mai bine de un veac în urmă. S-a decis însărcinarea consevatorului (Romstorfer) cu supravegherea execuției și cu valorificarea elementelor relevante ale vechii biserici. Ministerul a anunțat apoi instrucțiunile emise la demolarea nevaloroasei vechi biserici de lemn. Cu această ocazie, Ministerul a notificat și parohia Sf. Parascheva din Cernăuți că i s-a acordat permisiunea pentru lucrări de renovare, iar Karl Adolf Romstorfer primea aprobarea să facă restaurări la bisericile din Drăgoiești, Solca, Zaharești, Voroneț, Putna, Șerăuți, la bisericile Sf. Gheorghe și Sf. Dimitrie din Suceava etc. Biserica veche de lemn, construită la Bosanci în secolul XVII, a fost mutată la Nimirceni.

*

1897: Ministerul Căilor Ferate lua în discuție, cu primăria Sucevei, în 3 iunie 1896 (Nr. 3700/I, conform Ordinului Nr. 67 din 16 iunie 1896, Wien 10 März 1897) posibilitatea aprobării extinderii, prin lucrări tehnice de pregătire, a unei linii ferate locale normale, de la gara din Suceava, situată în Areni-Tătărași, prin Bosanci și Bunești, spre frontiera austriaco-română, unde urma să se facă racordul cu gara din Fălticeni[143]. Calea ferată urma să străbată moșia Bosanci, pe la Cumpărătura, deci departe de satul în sine.

[143] *Verordnungs-Blatt fűr Eisenbahnen und Schiffahrt*, Anul X, Nr. 46, Wien 22 April 1897, p. 845

*

„**Bosancea**, comună şi parohie în Bucovina, capitala judeţului: Suceava, cu cătunele: Bulaiul, Burghineştii, Bursucii, Frumosul, Căldăruşul, Putrida, Podişorul, Strâmba, Nemericenii, Roşiea şi Hreaţa; are moşie boierească; 5.265 locuitori (4.618 ortodocşi) şi o şcoală de 3 clase / [Dr. I. G. Sbiera]”[144].

*

1901: Se înfiinţează, la Bosanci, Însoţirea raiffeisiană, sub direcţiunea preotului Roman Bărgăuan, vicedirector fiind Nicodim Ştefureac, iar vistiernic – Samfir Nica.

*

1904: „Mănăstirea armenească Hagigadar. Pe o fântână: Această fântână este întru amintirea baronului, distins de împărat, Gheorghe de Capri și a soției sale, baroneasa Maria de Mărăței, 1793”[145].

*

1905: „Prin întinderea învălurată se atinge repede satul Bosancea sau al Bosancii. Odată erau aici români şi

---

[144] Diaconovich, Dr. Corneliu, *Enciclopedia Română*, Tomul I, Sibiu 1898, p. 538

[145] Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București 1938, p. 387

ruteni, aceştia din urma având sălaşe anume, la Vârâţi. Astăzi a mai rămas numai amintirea acestei deosebiri şi câte o datină, păstrată în îmbrăcăminte sau orânduirea părului femeilor, cu codiţele aduse înainte şi legate deasupra frunţii. Tot satul vorbeşte limba noastră, şi bălanii ca şi oacheşii, oamenii celor două rase duşmane, se duc la aceiaşi mare şi frumoasă biserică nouă, pe care un arhitect neamţ (Karl Adolf Romstorfer – n. n.) a făcut-o, după asemănarea celor restaurate din Suceava. Mai încolo, te prinde jalea, văzând casa boiereasca a Sturdzeştilor stăpânită de un evreu oarecare, lipsit de iubire şi de cruţare [146]…

Și în umezeala înghețată a unei senine seri liniștite ne urcăm prin vâlcele, pe poduri rupte, la Hagigadar, mitocul armenesc, ce stă pe o culme rotundă, parcă ar fi făcută de mână de om, pe un gorgan înverzit, la mijloc de dealuri. În bisericuță se slujește de două ori, numai de două ori pe an; case pustii, dar bine ținute, curate stau încuiate în curtea închisă cu zid. Paznicul ce locuiește în casa cu strașină de șindrilă moldovenească nu se vede. E o mare liniște din toate părțile, pe când soarele, focos, scapătă după înălțimi. O turmă coboară încetinel la vale”[147].

*

[146] Iorga, Nicolae, *Neamul romănesc în Bucovina*, București 1905, pp. 51, 52
[147] Ibidem, p. 147

„**Bosancea**, moșie, cu administrașie specială, distr. Suceava. Suprafața: 37,00 kmp; populația 140 locuitori, în majoritate români, de religie gr. or. / Se compune din moșiile: Bosancea propriu zisă că **Căldă-rușa** și **Moara Carp** (Burghinești, Frumoasa, Parzic, Podeni, Roșia și Strâmba – vezi fiecare), având 7 case și 33 locuitori. / Forma odinioară un sat și moșie cu com. Bosancea[148] ...

Bosancea, comună rurală, districtul Suceava, așe-zată în partea de S-E a distrctului. / Suprafața 40,16 kmp; populația 4.363 locuitori, români, religie greco-ortodoxă. / Se compune din vatra satului, cu 4.229 locuitori, așezată pe un teritoriu lipsit de apă, între comuna Ipotești și Securiceni, și din cătunele: Bulaiul, Bursuci, Frumoasa, Căldărușa, Moara-Carp, Nemerceni, Putrida și Strâm-ba”[149].

*

„**Moara-Carp**, localitate cu moară, pendinte de com. Rur. Bosancea, distr. Suceava (trecut greșit „Storo-jineț - n. n.). Are 2 case cu 6 locuitori.

Moara-Carp, localitate cu moară și casă, făcând parte din moșia Bosancea, distr. Suceava. Este numai o

---

[148] Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 17
[149] Ibidem, p.16

jumătate din Moara Carp; cealaltă jumătate (vezi Bosancea, com. și Moara Carp. Pend. De Bosancea”[150].

*

„**Burghineşti**, târlă, cu administraţie specială, districtul Suceava. Are 2 case şi 15 locuitori, români, greco-ortodocşi”[151].

„**Roşia**, târlă, pendinte de moşia cu administraţie specială Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case, cu 13 locuitori”[152].

*

„**Frumoasa**, târlă, pendinte de comuna rurală Bosanci. Are 2 case şi 18 locuitori”[153].

*

„**Strâmba**, târlă, pendinte de comuna rurală Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case cu un singur locuitor.

Strâmba, târlă, pendinte de moşia cu administraţie specială Bosancea, districtul Suceava. Are 4 case, cu 28 locuitori”[154].

---

[150] Ibidem, p. 145
[151] Ibidem, p. 39
[152] Ibidem, p. 183
[153] Ibidem, p. 98

*

1906, aprilie: „În comuna Bosanci s-au colectat, de dl învăţător superior Nicu DONISĂ, cu concursul binevoitor al d-lui Parftemie DAMIAN şi al studentului în drept Octavian PAULIUC… precum şi al antistelui (primarului) comunal Nicolai alui Dimitrie SPOIALĂ şi al juratului Teodor alui Vasile UNGUREAN şi al d-lui Petru Damian", produse agricole şi bani pentru Internatul de băieţi din Suceava, numele sătenilor menţionaţi în liste fiind următoarele: preotul cooperator Nicodim ŞTEFUREAC, cantorul Zamfir NICA, învăţător Mihai ILICA, învăţătoarele Berta LACNER şi Blauca ZUGRAV, Sender POLLAK, Mihai SPOIALĂ, Sava SPOIALĂ, Lazăr MIRĂUŢ, George IEREMIE, Teodor UNGUREAN, Manoli PASCAL, George SPOIALĂ, George MIRĂUŢ, Dumitru DONISĂ, Ioan GĂITAN, Simion BLÂNDU, Isak GOLDENBERG, Constantin BIHOL, Iosif TOPORNIŢCHI, Mihai SPOIALĂ, Ioan BARBU, George alui Vasile STANCIU, Balaşa BLÂNDU, Mihai BABĂU, Constantin SPOIALĂ, Nicolai CROITOR, Sevastiţa BABĂU, Nicolai CÂRLAN, Vasile CUREC, Nicolai SPOIALĂ, Ştefan GĂITAN, Ioan CROITOR, Ioan MUNTEAN, Mafta MUNTEAN, Toader DAVID, Toader POPOVICI, George PÎNZARIU, Sârghie MIRĂUŢ, George COLŢUNEAC, Vasile SPOIALĂ, Dumitru CROITOR, Marghioala CARP, Nistor DONISĂ, Nicolai DAVID, Mihai MITROFAN, Vasile SPOIALĂ, Sava CROITOR, George IEREMIE, Mihai PERSU, Cons-

---

[154] Ibidem, p. 207

tantin IEREMIE, Dumitru BUJOREAN, Ioan ALIMAL, Nicolai MITROFAN, Toader MITROFAN, Ifrim MITROFAN şi Ioan BARBU[155].

*

1907: Biserica din Bosanci, care deservea, ca şi până atunci, şi enoriaşii din cătunele Bulai, Putrida, Bursuci, Frumosu, Căldăruşa, Strâmbu, Podişor, Nemirceni şi Hreaţa (deci cătunele viitoarei comune Moara), se afla sub patronajul lui Dimitrie Sturdza, îl avea ca paroh pe Roman Bârgăuan, născut în 1850, preot din 1878, paroh din 1883, preot cooperator fiind Alexandru Grigorie Danilevici, născut în 1860, preot din 1891, iar cantor, din 1893, Samfir Nica, născut în 1865. Din 1859, avea să funcţioneze, la Bosanci, o şcoală cu 6 clase[156].

*

1909: „Dintre comunele fruntaşe ale districtului, amintim aici pe cea mai mare, Bosanci, cu o populaţie de 5.157 suflete, dintre care 4.658 români, 171 evrei şi 18 ruteni"[157].

*

[155] *Gazeta Bucovinei*, Nr. 9/1906, p. 3, 4
[156] *Scematismus der Bucowinaer*, Czernowitz 1907, p. 153
[157] *Viaţa Românească*, Anul IV, vol. 13, 6 iunie 1909, pp. 454-460

1911, ianuarie 29: „Şcoala din Bosance, cea mai frumoasă şi mai mare clădire şcoală din toate satele Bucovinei, s-a sfinţit Duminică, în 29 Ianuarie 1911”[158].

*

1915, februarie 27: „În noiembrie 1914, armata austriacă s-a retras, în grabă, la vatra dornei, luând cu ea, din diferite sate româneşti, multe trăsuri, împreună cu proprietarii lor. La 27 februarie 1915, deci după trei luni au apărut în faţa guvernorului, în Vatra Dornei … mai mulţi ţărani din satul Bosancea (Nicolai a lui Todor Mitrofan, Gheorghe a lui Ion Ieremie şi alţii) şi au zis că de trei luni fac corvadă şi nu mai pot munci, fiind slăbiţi şi ei, şi animalele lor”[159].

*

1915: „Satele din josul Sucevei, cuprinse în colţul ce intră în pământul României, ca Lisaura, Tişăiţi, Bosanci, Udeşti, Chilişeni, n-au fost cercetate de cazaci”[160].

*

1915, iunie: „Doi ţărani români din Bosancea veniseră la târg, la Suceava, cu 10 saci de făină. La spartul târgului, ţăranii se iau la ceartă pentru o diferenţă de

---

[158] *Revista Politică*, nr. 18/1911, p. 8
[159] Bălan, Teodor, *Bucovina în Războiul Mondial*, Cernăuţi 1929, pp. 48, 49
[160] *Adevărul*, 27, nr. 9980, 1915

câştig. Neputându-se împăca, ei recurg la justiţia rusească: la soldatul din post. Acesta, auzind că e vorba de ghenghi (bani) rosteşte următoarea sentinţă: banii rămân în posesiunea lui, ca „contribuţie de război”. Țăranii, prădaţi de tot rolul muncii lor, se plâng comandatului. Acesta cheamă pe soldat şi-l întreabă dacă plângerea ţăranilor e adevărată. Soldatul se jură, dă „cuvântul său de onoare” că n-a luat nimic. Comandantul ordonă apoi să li se aplice ţăranilor români câte 25 de bice pe o parte sensibilă a corpului, pentru obrăznicia lor de a „bănui pe un soldat rus” de prădăciune”[161].

*

1915, octombrie 17: Itinerariul bătutului de ţinte, pentru o coroană bucata, în buciumul din lemn de tei, pentru a ajuta Austria în război, cuprindea comunele Bosanci, Ipoteşti, Securiceni, Rus-Plavalar, Tişăuţi şi Lisaura – duminică, 17 octombrie, Danila, Găureni, Iacobeşti, Călineştii lui Cuparencu şi Ienachie, Măriţei, Romaneşti şi Slobozia – duminică, 24 octombrie, Pătrăuţi, Hatna (Dărmăneşti – n. n.) şi Mitocul Dragomirnei – miercuri, 27 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, Iţcanii Noi, Iţcani Gară, Şcheia şi Lipoveni – duminică, 31 octombrie, Udeşti, Chilişeni, Reuseni, Rus-Mănăstioara şi Ruspoieni – luni, 8 noiembrie, de Sfântul Dumitru, Stroieşti, Sf. Ilie, Zahareşti, Liteni-Moara şi Buneşti – duminică, 14 noiembrie, şi Bălăceana, Liudihumora şi

[161] *Bucovina în 1914-1915*, în *Unirea*, XXV, nr. 66, sâmbătă 3 iulie 1915, p. 2

Comăneşti – duminică, 14 noiembrie 1915[162]. Itinerariul era, bineînţeles, teoretic, fiind vreme de război, dar „versurile” propagandisto-umanitare, care însoţeau „Ţintuirea buciumului”, fiind de o înduioşătoare naivitate, merită reproduse: „În ţara fagilor sună / Adese-un bucium şi cheamă / Voinicii toţi cari se luptau / Avut şi ţară-şi apărau. / Azi buciumul răsună tare / Chemând pe toţi cu mic, şi mare / Să ocrotească de nevoi / Orfani şi văduve de eroi”[163].

La Bosanci, în 17 octombrie 1915, „Ţintuirea buciumului” îl avea ca delegat, din partea prefecturii, pe comisarul Nichitovici, strângându-se 2.000 de coroane, de la „inteligenţa locală cu gendarmeria, finanţii (adică vameşii – n. n.) şi ostaşii dislocaţi în acele părţi, precum şi poporul din Bosance, în frunte cu păstorii sufleteşti V. Corvin şi Franciuc, şi cu vrednicul lor primar, Ştefan Blîndu, şi numeroşi poporeni din satele învecinate, cu părintele Sârbu din Tişăuţi şi primarii” [164].

*

1915: Pe fronturile apărării unui mod de viaţă european, simbolizat de Austria, au vărsat sânge şi bosâncenii:

Rezervistul **Nicolae Budurovici**, Bosanci, Regimentul 22, rănit

---

[162] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2
[163] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4
[164] *Viaţă Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 4

Fruntaşul **George Ieremie**, Bosanci, Regimentul 22, rănit

Infanteristul **Ştefan Nichifor**, Bosanci, Regimentul 22, rănit.

Infanteristul **Simion Carp**, Bosanci, Regimentul 22, rănit[165].

Fruntaşul **Dumitru Croitor**, Bosanci, Regimentul 22 Infanterie, rănit.

Infanteristul **Nicolae Iftodi**, Bosanci, Regimentul 22 Infanterie, rănit.

Infanteristul **Daniil Şutu**, Bosanci, Regimentul 22, rănit.

Vânătorul **Sîrghi Aliman al lui Nicolae**, Bosanci, Bat. 30, mort.

Infanteristul **Anton Bursuc**, Bosanci, Reg. 80, rănit.

Vânătorul **Toader Marimeş**, Bosanci, Batalionul 30, rănit.

Rezervistul **George Croitor**, Bosanci, Regimentul 22, prizonier.

---

[165] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

Infanteristul **George Bondar**, Bosanci, Regimentul 22, rănit[166].

*

1919: Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane și rurale din Bucovina, cu nomenclatura veche austriacă și cea oficială nouă română, cuprinde, în districtul Sucevei, Bosance (nume austrice: Bosancea, Bossancze, Bosancze)[167].

*

1920: Tabloul circumscripțiilor electorale din Bucovina, în 1920, poziționa comunele Bosance și Liteni în circumscripția Suceava[168].

*

1921: „Potrivit dispozițiunilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru congresul bisericesc ortodox-român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat prin Înaltul decret regal No. 2.513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octomvrie la Cernăuți se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari de lege drept credincioasă răsăriteană îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți

---

[166] *Viaţa Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8
[167] *Monitorul Oficial*, nr. 91, 10 august 1919, pp. 4981- 4988
[168] Monitorul Oficial, nr. 17, 25 aprilie 1920, pp. 1060, 1061

pentru acest congres: 47). Sturdza Mihai, lași, strada Carol No. 19 (Bosancea, Rușii-Mănăstioarei, Uidești)”[169].

*

1924, Minunile Sfântului Ioan cel Nou: „George Marcu, ţăran din Bulai, un cătun ce se ţine de parohia Bosanci, în districtul Sucevii, a zăcut, un an, în pat, de umflare a ficatului şi a fost tratat de medicii din Suceava. Făcându-i-se tot mai rău, după sfatul altora avea să meargă la spitalul ţării, din Cernăuţi, dar nu mai era transportabil. Cu toate acestea, s-a hotărât să meargă. Însă, în noaptea după care avea să se pornească la Cernăuţi, a visat că a venit, la dânsul, Maica Domnului şi i-a spus să meargă ia biserică aceea, la preotul cel negricios, „că acolo ţi-i leacul!”. George a întrebat: „La care biserică?” şi Maica Domnului i-a răspuns: „Acolo ai mai fost!” (adică la Sfântul Ioan). Trezindu-se din somn, el a istorisit visul soţiei sale, Smaranda, şi i-a spus să meargă, repede, la Suceava şi să-l cheme pe părintele Sidorovici, ca să-i citească. Aceasta s-a întâmplat în luna februarie 1902. Soţia lui George a şi alergat la priorul mănăstirii Sfântului Ioan, anume la răposatul Emanuil Ciuntuleac, i-a istorisit visul soţului ei şi l-a rugat să-l lase pe părintele Sidorovici, să meargă şi să-i citească bărbatului ei bolnav. Priorul i-a răspuns să aducă, mai întâi, încuviinţarea de la parohul din Bosanci. Aducând Smaranda încuviinţarea cerută, părintele Sidorovici s-a dus la bolnav, i-a citit rugăciuni, i-a dat şi ceva unsori şi, după o săptă-

[169] *Monitorul Oficial*, nr. 98, 5 august 1921, p. 3890

mână, repetând rugăciunile şi unsorile, omul s-a vindecat pe deplin şi, azi, e chiar foarte sănătos”[170].

1924, octombrie 5: „Duminică, 5 octombrie 1924, a avut loc, cu mare fast, serbarea împroprietăririi din comuna fruntaşă Bosanci. Poporul din Bosanci i-a făcut d-lui ministru I. Nistor, la sosirea sa pe teritoriul comunei, o primire cu adevărat grandioasă. Şiraguri de călăreţi cu steaguri, pompierii comunali în mare ţinută i-au ieşit înainte d-lui ministru Nistor până la hotarul satului. Aici s-a format un măreţ cortegiu, în frunte cu d-l ministru Nistor şi Parlamentarii judeţului Suceava, într-un car împodobit cu flori şi tras de patru boi, iar în urmă venea mulţimea imensă de ţărani, care-l aclamau cu entuziasm pe d-l ministru.

---

[170] *Biserica şi Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 31, duminică 28 iulie / 10 august 1924

Pe un altar improvizat sub un cort de scoarţe frumos alese şi cetină, înaltul cler, în frunte cu PSS Episcopul Ipolit Vorobchievici, a săvârşit serviciul divin; răspunsurile le-a dat un cor de săteni…

Şi aici, la Bosanci, frumoasa serbare s-a încheiat cu o brazdă trasă pe ogorul acum ţărănesc de către d-l ministru Nistor, în uralele nesfârşite ale mulţimii”[171].

*

1925: În 1925, reforma administrativă în plăşi, comune urbane şi comune rurale, stabilea împărţirea judeţului Suceava în 4 plăşi, o comună urbană – Suceava şi 60 de comune rurale. Bosancea era reşedinţă de plasă, cuprinzând, pe lângă Bosancea, satele Burdujeni, Ipoteşti, Liteni, Lisaura, Plăvălar, Răuseni, Ruşii-Mănăstioara, Securiceni, St. Ilie, Şcheia, Tişăuţi şi Uideşti[172].

Pretorul plasei Bosancea, Chodzacar Ion, avea să fie detaşat, în anul următor, prin decizia ministrului de interne Octavian Goga, „în administraţia centrală a ministerului” de interne[173].

*

[171] Calendarul *Glasul Bucovinei*, Cernăuţi 1925, p. 104-107
[172] *Monitorul Oficial*, nr. 223 din 10 octombrie 1925, p. 11339
[173] *Monitorul Oficial*, nr. 85, 16 aprilie 1926, p. 5545

1927: Prin Legea pentru unificarea administrativă din 1927, Împărţirea teritoriului României în 68 de judeţe, Liteni, poziţia 29, şi Vorniceni, poziţia 59, devin comune de sine stătătoare ale judeţului Suceava; Bosancea, poziţia 4, îşi păstra statutul[174].

*

1928: „În comuna Bosanci (jud. Suceava) o femeie tânără, în etate de 21 ani, în a 7-a și jumătate lună a sarcinei, a dat naştere unui copil de sex femenin, care are numai un ochi, în frunte, cu două pupile, fără nas şi capul îndărăt neîmpreunat şi fără creier. Cel mai interesant lucru este că deasupra ochiului are un mic corn. Copilul minune a fost imediat ridicat de către dl medic primar al jud. Suceava şi înaintat muzeului Maternităţii din Cernăuţi. / Catargiu Gh., ag. sanitar Suceava"[175].

*

1928, 7 octombrie: „Duminică, 7 octombrie 1926, s-a ținut o mare întrunire a Ligii în comuna Bosanci, județul Suceava (o comună cu 9.000 de locuitori români, afară de doi evrei). Când a izbucnit revoluția în Austria, în anul 1918, se aflau în această comună 60 de familii evreiești, care, într-o singură zi, și-au făcut bagajele, pe cât le-a fost posibil, și au fugit la Suceava. Întrunirea Ligii, în comuna Bosanci, s-a ținut, de la orele

---

[174] *Monitorul Oficial*, no. 220, miercuri 7 octombrie 1925, pp. 10923-11098

[175] *Foaia diecezană*, anul XLIII, nr. 13, 25 martie 1928, p. 5

2 și jumătate, după masă, până noaptea. Domnii Gh. Cârlan, Robu – președintele județului Rădăuți, și în special dl Vasile Prelipceanu, președintele județului Fălticeni, au dezvoltat programul Ligii, atât de interesant, încât chiar și cei câțiva agenți liberali și țărăniști, care veniseră ca informatori, au izbucnit în ropote de aplauze.

Deputatul liberal-lupist-țărănist Pohoață, zis și inde-pendent, venise și el, cu intenția să țină o întrunire și, după ce a așteptat, într-o margine a comunei, să-i vină rândul, s-a înțeles cu primarul ca să bată toba, pentru ca să scoată măcar o parte din oameni de la întrunirea Ligii. Dar în zadar i-a fost încercarea, căci tocmai atunci vorbea dl Prelipceanu, care-i fermecase pe săteni cu pildele sale pline de învățături și nu clintea nici măcar capul cineva, dar încă să părăsească întrunirea. S-o știe dl Prelipceanu că le-a rămas în suflet sătenilor și tot întreabă de el.

Aceasta este a treia mare întrunire în comuna Bosanci și, cu toată agitația agenților jidoviți, nu s-a pomenit nici măcar o întrerupere în timpul cuvântărilor, pe când întrunirile partidelor amestecate cu evreii încep și se termină, de obicei, cu scandal și beție. Mulțămită vredniciei președintelui David Oniu (președinte LANC în Bosanci, vicepreședinte al Consiliului Ligii pe judeţul Suceava, alături de preotul I. Tonigar, președinte fiind profesorul Gh. Cârlan – n. n.), viceprimarului Sava Blându, secretarului Gheorghe Damian, lui Ion Găitan și a celor-

lați fruntași, candela naționalismului stă aprinsă întruna în comuna Bosanci”[176].

*

1929: În 1929, Legiunea de jandarmi rurali Sucea-va, cu reşedinţa în Suceava, cuprindea 3 secţii şi 16 posturi. În cadrul Secţiei de jandarmi Ilişeşti funcţionau posturile din Bosancea, pentru satele Bosancea, Ipoteşti, Tişăuţi şi Lisaura, şi postul Liteni, pentru Liteni, Zahareşti, Stroieşti şi Bulai[177]. Tabelele „de întinderea şi reşedinţele legiunilor, secţiilor şi posturilor jandarmeriei rurale” din 1930 desemna, pentru Legiunea de jandarmi Suceava, 3 secţii şi 16 posturi, şi un post în Bosancea, pentru comunele rurale Bosancea, Liteni şi Tişăuţi, în cadrul Secţiei de Jandarmi Burdujeni[178].

*

1930: În 1930, „se modifică în parte înaltul decret regal cu Nr. 4.636 din 7 Decemvrie 1929, publicat în Monitorul Oficial Nr. 274 din 9 Decemvrie 1929, precum urmează… 5. Se aprobă contopirea satului Moara-Nichi cu satul Bosancea, sub numele de Bosancea, ambele din comuna rurală Bosancea”[179].

---

[176] *Înfrățirea românească*, anul V, nr. 1, 1 noiembrie 1928, p. 16
[177] *Monitorul Oficial*, nr. 109, 23 mai 1929, p. 3969
[178] *Monitorul Oficial*, nr. 166, 28 iulie 1930, p. 6079
[179] *Monitorul Oficial*, nr. 15, 22 ianuarie 1930, p. 627

În acelaşi Monitor Oficial din 22 ianuarie 1930, se publica „Tabloul de determinarea circumscripţiilor teritoriale ale comunelor din judeţul Suceava”, cu un număr de 16 consilieri pentru Bosancea (poziţia 5) şi 8 consilieri pentru Liteni (poziţia 20)[180]. Bosancea şi Liteni rămâneau, ca şi Suceava-oraş, comună urbană în plasa Dragomirnei[181].

*

1930, iulie 10: „Sunt trei luni de când Suceava a trăit o zi de spaimă în năvala sătenilor din Bosanci”[182]. Joi, 10 iulie 1930, ştiindu-se că ţăranii din satele din apropiere vor să vină la Suceava, cu ocazia zilei de târg, pentru a protesta împotriva cametei, „30 poliţişti, 100 de jandarmi şi 70 soldaţi… s-au postat cordoane de jandarmi la bariere, care au reuşit să oprească pe ţărani, câtă vreme aceştia veneau în grupuri mici”, până ce „un grup de 300 ţărani din Bosancea au rupt cordonul principal, lovind pe locotenentul de jandarmi. Acesta a fost începutul. Imediat, masele de săteni au invadat oraşul, provocând o panică nespusă. Erau până la 3-4 mii de oameni, care au năvălit în piaţă şi în străzile principale, aşteptând pe colonelul Niculcea, ca să deschidă întrunirea. Când au aflat că acesta nu va veni, căci este arestat, oamenii s-au dus la prefectură şi au sfărâmat uşile, pentru a pătrunde înăuntru. Dar Niculcea fusese arestat la Rădăuţi şi transportat la Cernăuţi, astfel că ţăranii au rămas dezamăgiţi.

---

180 *Monitorul Oficial*, nr. 15, 22 ianuarie 1930, pp. 668-670
181 *Monitorul Oficial*, nr. 15, 22 ianuarie 1930, pp. 717
182 *Adevărul*, Anul 43, nr. 14351, 1930 octombrie 9

La prefectură se aflau domnii Pihal, subinspector de siguranţă din Cernăuţi, Tudoraş, prefectul judeţului Suceava, şi procurorul. Dar n-au putut linişti pe ţărani.

Aceştia au pornit înapoi pe străzi, neîmpiedicaţi de nimeni, căci forţele poliţieneşti erau insuficiente. Toate prăvăliile, restaurantele şi cafenelele au fost închise, iar locuitorii s-au baricadat în case şi în pivniţe. Totuşi, câţiva evrei au fost surprinşi pe străzi şi bătuţi. Între aceştia se citează numele lui Grosman şi al lui Schächter. Ţăranii s-au dus, apoi, la târgul de vite, unde au spart cârciuma lui Nussbrauch, au scos băutura şi au consumat-o. Încălziţi astfel, au pornit apoi să devasteze diferite prăvălii, între care Wassermann, Peltz, Wapner etc. Toată marfa a fost aruncată în stradă. Mulţi ţărani erau înarmaţi, astfel că armata nu putea face nimic contra lor. În urmă, mulţimea s-a întors pe strada principală, unde au devastat alte prăvălii, între care a lui Costiner, Falic, etc. Se spune că, spre seară, s-a dat foc unui depozit de lemne, dar focul a fost localizat. Pe la ora 7, seara, lucrurile s-au potolit.

S-au operat 35 de arestări. Colonelul Neculcea, care fusese arestat mai înainte, a fost deferit parchetului. Autorităţile locale iau de asemeni măsuri preventive pentru a împiedica eventuale tulburări ce s-ar putea petrece joi, când s-a anunţat o nouă întrunire. De asemenea, ministerul de interne urmăreşte îndeaproape mişcarea pe

care vrea s-o întreprindă în Basarabia dl Corneliu Zelea Codreanu”[183].

Înapoiat din Bucovina, dl Pompiliu Ioniţescu, subsecretar de stat la ministerul de finanţe a făcut declaraţiuni presei cu privire la situaţia din acest ţinut: „Datoriile sătenilor în Bucovina sunt foarte mari. Judecătoriile de acolo, care au ajuns să judece procesele dintre debitori şi creditori acordă cheltuieli de judecată prea mari. Pentru ca ţărănimea să scape de situaţia de astăzi trebuie luate urgente măsuri economice”[184].

În 23 iulie, Baroul bucovinean, convocat la Cernăuţi, de către prof. univ. C. Rădulescu, condamna „turburările antisemite, mişcările şi devastările ce-au avut loc în Maramureş şi în oraşele şi satele Suceava, Câmpulung, Vama, Bosancea, Bălăceana etc. din Bucovina”, dând vina, în moţiunea finală, nu pe cauzele economice, în care administrarea abuzivă a Fondului Religionar de către Mitropolia Bucovinei juca un rol însemnat, ci pe agitatorii naţionalişti, „cerând cu aceeaşi energie stârpirea agitaţiilor prin prevenirea, urmărirea şi aplicarea severă a legilor penale în fiinţă”[185]. Şi mai exista un ţap ispăşitor, „A. C. Cuza, autorul moral al turburărilor din Bucovina, unde avem o adevărată psihoză revoluţionară”[186].

*

---

183 *Adevărul*, anul 43, nr. 14276, sâmbătă 12 iulie 1930, p. 4
184 *Adevărul*, Anul 43, no. 14284, miercuri 23 iulie 1930, p. 3
185 *Adevărul*, Anul 43, no. 14285, joi 24 iulie 1930, p. 3
186 *Adevărul*, Anul 43, no. 14286, vineri 25 iulie 1930, p. 4

1930, iulie 16: „O delegaţie din comuna **Bosanci**, condusă de sătenii Eremia (Ieremie – n. n.) Lazăr şi Ion Tarafine, s-a prezentat la prefectură, cerând libertatea întrunirii şi asigurând că ei nu urmăresc provocarea de dezordini şi nici nu dau ascultare sfaturilor colonelului Niculcea, care vrea să provoace revoluţie. Ei cer numai micşorarea impozitelor”[187].

*

1930, iulie 16: La Tribunalul Suceava s-a luat „în dezbateri procesul a cinci locuitori, acuzaţi că au participat la dezordinile antisemite din ziua de 10 iulie. Ei sunt daţi în judecată după legea micului parchet. Curtea se compune din domnii Leo Wachtel, preşedinte; judecător Ţurcan, asesor, şi procuror Tănase.

Pe banca acuzării figurează tinerii Gheorghe Oniu, Ion Holovăţ, Nicanor Croitor, Gheorghe Drăgoiu şi Ştefan David, toţi din comuna Bosanci. Ei sunt acuzaţi că au aruncat cu pietre asupra caselor locuitorilor evrei Ghingold, Merlaub şi Weber, Se procedează la interogatoriul acuzaţilor. Cu toţii declară că nu au nici o vină şi că au fost indicaţi de evrei ca răzbunare, deoarece sunt cunoscuţi ca nutrind sentimente antisemite.

Dl Nicolau Mandinescu, chemat ca martor, povesteşte cum, în ziua de 10 iulie, încă de la prânz, a aflat că se pregăteşte un atac în contra Poştei. Seara, pe la ora 8, a

[187] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

văzut cum a venit un grup din Suceava şi cum se arunca cu pietre asupra caselor evreieşti. El însă a stat la o depărtare de vreo 20 de paşi, încât nu poate spune că recunoaşte pe acuzaţii de astăzi. Mai sunt ascultaţi, tot în calitate de martori, locuitorii Ghingold, Merlaub, Weber, Maria Eremia, Popadiuc, Oniu şi alţii. Procurorul, în rechizitoriul său, cere condamnarea acuzaţilor în baza legii Mârzescu. După o scurtă deliberare, Curtea declară pe toţi acuzaţii achitaţi, în lipsă de dovezi. Procurorul a făcut recurs"[188].

*

1931, iulie 14: Ministerul de Interne / Direcţiunea Administrațiunii Locale, Tablou de comunele rurale din țară, formate potrivit legii sancționată cu Înaltul Decret Regal Nr. 2.536 din 14 iulie 1931, publicată în „Monitorul Oficial" Nr. 161 din 15 iulie 1931, București, Imprimeria Centrală 1931. Comune rurale în Județul Suceava erau 63, compuse din 63 de sate, în care listă intră **Bosancea** (p. 388).

*

1932, decembrie 15: Repartizări de comune rurale urbane nereşedinţă, între plăşile din judeţele Severin, Hunedoara, Bihor şi Suceava, în baza decretului regal nr. 3.501, din 15 decembrie 1932, în baza Decretului regal „Nr. 16.369 A din 31 Decemvrie 1932, se înfiinţează o

[188] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

nouă plasă în judeţul Suceava, cu denumirea de plasa Bosancea, acelaşi judeţ”, cu reşedinţa în Bosanci, care cuprindea satele: Bosancea, Buninţi, Burdujeni, Chilişeni, Ipoteşti, Lisaura, Mihoveni, Plăvălar, Poeni pe Suceava, Reuseni, Ruşii Mănăstioarei, Securiceni, St. Ilie, Şcheia, Tişăuţi şi Udeşti.Litenii treceau în plasa Ilişeşti, şi aceasta nou înfiinţată[189].

*

1936, iunie 22: „Tribunalul Suceava. Extras din statutele şi actul constitutiv al societăţii Cabinetul de lectură „Lumina Satului” din cătuna Bulai, com. Bosancea, jud. Suceava, recunoscută persoană juridică la 22 iunie 1936, prin sentinţa Nr. 184/936.

I). Denumirea societăţii: Cabinetul de lectură „Lumina Satului”.

II). Sediul: cătuna Bulai, com. Bosancea, jud. Suceava.

III). Data constituirii: 17 iunie 1934.

IV). Scopul societăţii: Scopul societăţii este: a). îmbunătăţirea stării morale şi materiale a membrilor săi, şi b). dezvoltarea membrilor săi pe terenul cultural şi social naţional.

[189] *Monitorul Oficial*, nr. 5, 5 ianuarie 1933, p. 116

V). Comitetul de conducere al societăţii: 1). Gheorghe Sava Barbă; 2). Ion Mihai Lungu; 3). Pavel a lui Ion Blându; 4). Titus a lui Nicolae Blându; 5). Toader a lui Costan Naharniac; 6). Anton a lui Mihai David, şi 7). Gheorghe a lui Mihai Spoială.

Comisiunea de control: 1). Vasile Stroeşteanu; 2). Alexandru Ion Cârlan şi 3). Ion Mihai Spoială.

Juriul societăţii: 1). Constantin Ostrovan; 2). Simion Ion Blându; 3). Toader Mihai Cocolas; 4). Nicolae Simion Blându, şi 5) Conon Mireuţi, toţi agricultori din cătuna Bulai, comuna Bosancea, jud. Suceava”[190].

*

1938, septembrie 1: „Transferările în învăţământul primar din jud. Baia, pe 1 Septemvrie 1938”, cuprinde şi o învăţătoare din Bosanci: „**Irimescu Eugenia**, de la Bosanci, jud. Suceava, la Şcoala Liteni, fete, p. VI”. În cazul transferărilor în judeţul Suceava, Maria Mandinescu, de la Bosanci băieţi este transferată la Bosanci fete, p. III, iar Constantin Dănăilă, de la Bosanci – Moara Mică, la Securiceni, p. I. La Bosanci vin ca învăţători Răileanu Savel, de la Corocăieşti, în locul Mariei Mandinescu, p. III băieţi, şi Răileanu Sinclitica, de la Udeşti, în locul învăţătorului Cernicanu, la şcoala de fete[191].

---

[190] *Monitorul Oficial,* nr. 72, 27 martie 1937, p. 3233
[191] *Monitorul Oficial,* nr. 127, 6 iunie 1938, pp. 2755, 2759

*

1940: În 1940, au fost menționați într-un litigiu bancar, Constantin Vasile Spoială, Ion a Iacob Felic, Vasile Gherasim Gavrilovici, Ion a Dumitru Barbă, George a Toader Albu, din Bulai-Bosance, din Bulai-Suceava: Gheorghe Salesci, Vasile Ivanciuc, Ion Iacob Felic, iar din Bulai-Liteni: George Lupescu[192].

*

1941: Teritoriul moşiei Bosanci era împărțit între Suceava (Bulai), Bosanci (Mora Nică) și Liteni (partea sudică) și Vorniceni, care erau comune separate, conform „Tabloului normaliștilor cu diplomă de capacitate, numiți în învățământul primar, prin ,,încredințare de post", pe ziua de 1 Octomvrie 1941:

467. Munteann N. Emil, seria 1938, media 7,74, numit în com. Bosanci, postal IX, jud. Sueeava.

478. Florescu Gh. Dumitru, seria 1938, media 7,68, numit în com. Bosanci, postul X, jud. Sueeava.

587. Martinovici Than, seria 1939, media 8,77, numit în com. Bulai-Suceava, postul III, jud. Suceava.

[192] *Monitorul Oficial,* nr. 266, 12 noiembrie 1940, pp. 9315, 9316

143. Pricop Marioara n. Mirea, seria 1938, media 8,12, numită în com. Bosanci fete, postul IX, jud. Suceava.

179. Baciu Domnița, seria 1938, media 8, este numită în com. Bosanci, fete postul VI, jud. Suceava.

346. Ivanciu Sofia, seria 1938, media 7,50, numită în com. Bosanci Podeni, postul II, jud. Suceava.

442. Mustea Alexandrina n. Nossa, seria 1939, media 8,66, numită în com. Bosanci-Moara Mică, postul V, jud. Suceava.

670. Gârleșteanu Nădejdea, seria 1940, media 9,17, numită în com. Bosanci, postul II, jud. Suceava"[193].

*

1942, iunie 19: „Noi, ministru secretar de Stat la Departamentul Justiției, având în vedere dispoziţiunile art. 62 din legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române; văzând listele de naționalitate întocmite de **Primăria comunei Bosanci**, jud. Suceava, potrivit articolului suscitat, trimise cu adresa Nr. 300 din 1940, în care figurează înscrisă și locuitoarea Zalischi (Zalețchi) Nicolae Eufrosina, născută Onicicu; având în vedere, în urma verificării acestor liste și a dovezilor prezentate de către parte la primăria respectivă, că susnumita îndepli-

[193] *Monitorul Oficial*, CIX, nr. 249, luni 20 octombrie 1941

nește condițiunile legale pentru a fi trecută în registrele de naționalitate,

Decidem: Art. I. **Zalischi (Zalețchi) Nicolae Eufrosina**, născută **Onicicu**, la anul 1866, în comuna Bosanci, jud. Suceava, de religiune ortodoxă română, de origine etnică română, e considera cetățeană română, potrivit art. 62 din legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române și se va înscrie în registrul de naționalitate al comunei Bosanci, jud. Suceava. / Art. II. Dl director al afacerilor judiciare din acest minister este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni. / Dată la 19 Iunie 1942 / p. Ministru, Paul Porumbeanu / Nr. 87.035”[194].

De aceleași prevederi ale legii, beneficiau și „**Drăgoi Lazăr Ion Vasile**, născut la 1883, soția sa Ioana, născută la 1890, și fiul legitim major Silvestru, născut la 1918, cum și **Heutel Elisaveta Petru**, născută la 1882; **Vârlan Marghioala**, născută la 1889, și **Croitor Domnica Constantin**, născută la 1878, toți născuți în comuna Bosanci, jud. Suceava, de religiune ortodoxă-română, de origine etnică română”, și care, conform legii, „pot fi considerați cetățeni români”[195].

Cazuri similare: „**Mânican Constantin Ilie**, născut la 1888 în comuna Bosanci, judeţul Suceava, de religiune ortodoxă-română, împreună cu soţia sa, **Teodosia**, născută **Găitan**, născută la 1873, în aceeaşi comună, se

[194] *Monitorul Oficial*, Anul CX, nr. 143, marți 23 iunie 1942, p. 5160
[195] *Monitorul Oficial,* Anul CX, nr. 154, luni 6 iulie 1942, p. 5526

consideră cetăţeni români, potrivit art. 62 din legea pentru dobândirea şi pierderea naţionalităţii române şi se vor înscrie în registrul de naţionalitate al comunei Bosanci"; „**Alexescu Safta Toader**, născut la 1890 în Bosanci, jud. Sueeava, de religiune ortodoxă-română, împreună cu soţia sa, născută **Blându**, copiii legitimi minori Gheorghe şi Rachila, născuţi la 1925 în aceiaşi comună, se consideră cetăţeni români, potrivit art. 62 din legea pentru dobândirea şi pierderea naţionalităţii române şi se vor înscrie în registrul de naţionalitate al comunei Bosanci"[196].

*

1943: „Dl Lazăr Drăgoi, din comuna Bosanci, județul Suceava, a intentat, la Tribunalul Suceava, acțiune de divorț în contra soției sale Ecaterina, pentru motive determinate de lege. Pacte nupțiale nu s-au încheiat. Din căsătoria acestor soți, au rezultat 2 copii, și anume Gheorghe și Elena Drăgoi. Soția pârâtă posedă 54 prăjini loc arătură pe țarina comunei Bosanci, la locul numit „Parțic", cu o valoare de lei 54.000, și 8 prăjini grădină în comuna Bosanci, învecinată cu Vasile Nichifor și Ioan Popadiuc, cu o valoare de lei 24.000. / Nr. 7.872. / Dos. Nr. 105/942"[197].

*

---

[196] *Monitorul Oficial*, Anul CX, nr. 98, miercuri 6 iulie 1942, p. 3491
[197] *Monitorul Oficial*, Anul CXI, nr. 86, luni 12 aprilie 1943, p. 2406

1945, 16 februarie, Consiliul de Miniştri decide: „În temeiul dispoziţiunilor art. 49 al Legii nr. 641 pentru abrogarea măsurilor legislative anti-evreieşti… Următoarele bunuri imobile se declară necesare pentru nevoi de utilitate publică şi expropriate ca atare” [198], printre acestea numărându-se, la punctul H), nr. 25, şi proprietatea din Bosancea a lui Rozlivek Emil.

*

1945, aprilie 6: „Ministerul Justiției. Noi, ministru secretar Stat la Departamentul Justiţiei, având în vedere dispozițiunile art. 62 din legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române; văzând listele de naționalitate întocmite de **primăria comunei Bosanci**, județul Suceava, potrivit art. mai sus citat, trimise cu adresa Nr. 300 din 1940, în care figurează înscris și locuitorul **Le Pagé Rudolphe Richard**; având în vedere, în urma verificării acestor liste și dovezilor prezentate de către parte, la primăria respectivă, că susnumitul îndeplinește condițiunile legale pentru a fi trecut în registrele de naţionalitate,

Decidem: Art. 1. Le Pagé Rudolphe Richard, domiciliat în București, strada Dumitru Slugeru Nr. 21, născut în anul 1921 în comuna Bosanci, județul Suceava, de religie romano-catolică, se consideră cetățean român, potrivit art. 62 din legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române și se va înscrie în registrul de națio-

---

[198] *Monitorul Oficial*, Anul CXIII, nr. 39, sâmbătă 17 februarie 1945, pp. 1143-1149

nalitate al comunei Bosanci, jud. Suceava. Art. 2. Dl director al afacerilor judiciare din acest minister este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni. / Dată la 3 Aprilie 1945. / p. Ministru, Ioan David /Nr. 34.120”[199].

De aceleași prevederi au beneficiat și alți bosânceni, precum „Bondar Lazăr Nistor, domiciliat în comuna Bosanci, jud. Suceava. născut la 1895 în Bosanci, de religiune ortodoxă, soția Mariuca Sologine, născută la 1880 în Bosanci, se consideră cetățeni români, potrivit art. 62 din legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române și se vor înscrie în registrul de naționalitate al comunei Bosanci, jud. Suceava”[200].

*

1945, septembrie 1: „Tabloul de posturi vacante pentru transferările pe 1 septembrie 1955”, publicat de „Monitorul Oficial”, cuprindea și posturile Județul Suceava, unde erau necesari dascăli la „231. Bosanci Moara Carp, postul III, învățător; 232. Bosanci Moara Carp, postul IV, învățătoare; 233. Moara Nica (trecută ca sat în sine – n. n.), postul VI, învățătoare”[201].

---

[199] *Monitorul Oficial*, Anul CXIII, nr. 80, vineri 6 aprilie 1945, p. 2811

[200] *Monitorul Oficial*, Anul CXIII, nr. 291, miercuri 19 decembrie 1945, p. 11034

[201] *Monitorul Oficial*, CXIII, nr. 172, miercuri 1 august 1945

1945: Învăţătorul Holeţec Constantin, p. I., se fixează la Bosanci Moara Carp / Gladun Vera, învăţător definitiv la Vorniceni, p. II[202].

*

1945, noiembrie 1: „Se fixează, pe data de 1 noiembrie 1945, următorii învățători, la școlile arătate în dreptul fiecăruia:

Agăsculesei Dumitru, la Bosanci băieți, p. 10
Seiciuc Dumitru, la Bosanci băieți, p. 11
Tatulici Aurora, la Bosanci fete, p. 11
Popovici Leocadia, la Bosanci fete, p. 11
Dumitriu Aglaia, la Bosanci-Moara Mică, p. 7
Cortușan Domnica, la Bosauci-Moara Carp, p. 5”[203].

*

1946, ianuarie 17: Prin Decizia nr. 105.902 din 29 decembrie 1945, „dl dr. Hătăneanu Leon se numeşte provizoriu, până la concurs, în postul vacant de **medic al circumscripției Bosanci**, jud. Suceava, grupa A 13, tip 27, cu salariul de 9.700 lei lunar”[204].

---

202 *Monitorul Oficial*, CXIII, nr. 274, joi 29 noiembrie 1945, p. 10395
203 *Monitorul Oficial*, Anul CXIII, nr. 277, luni 3 decembrie 1945, p. 10553
204 *Monitorul Oficial*, Anul CXIV, nr. 15, joi 17 ianuarie 1946, p. 343

*

1946, ianuarie 26: Tribunalul Suceava, audiindu-i pe martorii Nistor Ieremie a lui Mandache și Vasile Budurovici a lui Grigore din Bosanci, „constată că tânărul Ieremie Mihai, fiul lai Nicolae și al Măriucăi Ieremie, din comuna Bosanci, a decedat cu 17 ani în urmă, prin luna Mai (15 mai, în Bosanci), adică la anul 1928” și „ordonă înregistrarea ulterioară a morții defunctului Mihai Ieremie, în registrul stării civile pentru morți al comunei Bosanci”[205].

*

1946, februarie 3: „Prin decizia dlui insp. g-ral sanitar al jud. Suceava, Nr. 2.835 din 31 Decemvrie 1945, personalului sanitar auxiliar, notat mai jos, i se acordă gradații, pe data de 1 Aprilie 1946, având stagiul legal, specificat în dreptul fiecăruia:

Moașei Bălănici Elena, de la Circ. Bosanci-Suceava, i se acordă gradația a III-a, având 15 ani și 3 luni de serviciu.

Agentului sanitar cu 2 gr. Bălănici Vasile, de la Circ. Bosanci-Suceava, i se acordă gradația a III-a, având 15 ani și 3 luni de serviciu”[206].

---

[205] *Monitorul Oficial*, Anul CXIV, nr. 22, sâmbătă 26 ianuarie 1946, pp. 554, 555

[206] *Monitorul Oficial*, Anul CXIV, nr. 34, sâmbătă 9 februarie 1946, p. 1005

1946, februarie 23: Sentința Tribunalului Suceava, pentru înregistrarea târzie, la primăria din Bosanci, a morții descendentului de emigrant transilvănean la Bosanci Zaharia Ungur din Dragomirești (1774) „Gheorghe Ungurean, în etate de 69 ani, fiul lui Toader, decedat la data de 23 August 1944, în cătunul Prelipca, comuna Salcea, județul Botoșani, și înmormântat în comuna Bosanci”[207].

*

1947: Tribunalul Suceava „ordonă înregistrarea ulterioară a copilului Viorel Gabor, în registrul stării civile pentru născuţi al comunei Bosanci, cu următoarele date: Nume: Gabor. Prenume: Viorel, sexul masculin, religiunea ort. Rom., fiul lui Lazăr şi Domnica, născut la 1 mai 1944 în comuna Bosanci”[208].

*

1947, iunie 11: Decizia Ministerului Educaţiei Naţionale Nr. 165.788, din 11 iunie 1947 – Tabel de membrii corpului didactic primar, transferaţi pe 1 Septemvrie 1947, cuprinde următoarele transferuri, în localităţile comunei Bosanci:

Fochi Eusebie, de la Frumosul-Câmpulung, la Bulai-Suceava, post V, interese materiale . Nahaiciuc

[207] *Monitorul Oficial*, Anul CXIV, nr. 70, sâmbătă 33 martie 1946, p. 2305
[208] *Monitorul Oficial*, CXV, nr. 113, marţi 20 mai 1947, p. 3635

Claudia, de la Stupca-Suceava, la Bulai-Suceava, post IV, vechime în grad.

Pelecar Reghina, de la Bosanci Moara Carp – Suceava, la Bosanci Nr. 1, post XI, int. fam.[209].

*

Prin Decizia nr. 270.290/947, urmau să se mai aprobe transferurile:

Volosciuc Adriana, de la Ipotesti- Suceava, la Liteni B. (p. 9654)

Vamanu Octavian, de la Suceava Bulai, la Suceava Nr. 1 (p. 9656)

Nahaiciuc Claudia, dela Suceava Bulai Suceava Nr. 2.

Cortuşan Domnica, de la Moara Carp, la Bosanci Nr. 1.

Grădinaru Ioan, de la Moara Carp, la Slobozia Pruncului.

Văcăreanu Teodor, de la Baia, la Moara Carp.

Ciobotaru Gheorghe, de la Moara Carp, la Udeşti.

---

[209] *Monitorul Oficial*, CXV, nr. 135, marţi 17 iunie 1947, p. 4912

Popovici Maria, de la Baia, la Bosanci M. Carp.

Posteuca Maria, de la Udeşti, la Moara Carp. (p. 9657)

Mihăescu Eugenia, de la Bosanci Nr. 1, la Moara Nică[210].

*

1947: Prin Decizia Ministerului Educaţiei Naţionale Nr. 183.022/947, „se pun în retragere pentru angajarea la pensie, pe data de 31 august 1947" şi „membrii Corpului didactic primar" din comuna Bosance, respectiv: Huhaniuc Eufrosina şi Lupăşteanu Aspazia[211].

*

1973, mai 21: „Cu prilejul „Zilei Sănătăţii", pentru merite deosebite în domeniul ocrotirii populaţiei din ţara noastră, pentru contribuţia adusă la afirmarea medicinii româneşti, la dezvoltarea învăţământului şi cercetării ştiinţifice medicale", prin „Decretul Nr. 315 privind acordarea titlului de „Medic emerit al Republicii Socialiste România, unor cadre medicale, şi „**Aleodor Gh. Munteanu**, medic la circumscripţia sanitară rurală **Bosanci**, judeţul Suceava"[212].

---

[210] *Monitorul Oficial*, CXV, nr. 250, miercuri 29 octombrie 1947, pp. 9654-9657

[211] *Monitorul Oficial*, CXV, nr. 152, luni 7 iulie 1947, p. 5676

[212] *Buletinul Oficial al RSR*, anul IX, nr. 95, joi 28 iunie 1973

32. Crețurile ițarilor în comuna Bosanci sînt obținute prin apretare.

Cuprins